tiszatáj

66. ÉVFOLYAM

2012 AUG. 23
SZEGED
AF 555

Zalán Tibor
Papageno a metróban

Bozsik Péter
A biatorbágyi rém

Győrei Zsolt –
Schlachtovszky Csaba
Drakula vajda,
Mátyás királynak rabja

Ócsai Éva
Határ Győző színházáról

Kovács Flóra
Roginer Oszkár
Kérchy Vera
Bartók Imre
könyvismertetése

Váraljai Anna
Kacziány Ödön
szegedi éveiről

8

2012. augusztus

tiszatáj

IRODALMI FOLYÓIRAT

Megjelenteti a Tiszatáj Alapítvány Kuratóriuma
a Csongrád Megyei Önkormányzat,
Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata,
a Szerencsejáték Zrt. és
a Nemzeti Kulturális Alap
támogatásával

Nemzeti
Kulturális
Alap

HÁSZ RÓBERT főszerkesztő
ANNUS GÁBOR, ORCSIK ROLAND, TÓTH ÁKOS szerkesztők
DOMÁNYHÁZI EDIT korrektor
SZÉKELY ANNA szerkesztőségi titkár

Felelős kiadó: Tiszatáj Alapítvány
Szedés, tördelés: Tiszatáj Alapítvány
A lapot nyomja: E-press Nyomdaipari Kft.
Szeged, Kossuth Lajos sgt. 72/B
Felelős vezető: Engi Gábor

Internet: **www.tiszataj.hu** e-mail: **tiszataj@tiszataj.hu**

Online változat: **tiszatajonline.hu**

Szerkesztőség: 6741 Szeged, Rákóczi tér 1. Tel. és fax: (62) 421–549.
Levélcím: 6701 Szeged, Pf. 149.
Terjeszti: Lapker (Magyar Lapterjesztő Rt.)
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága 1008. Budapest, Orczy tér 1.
Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,
e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 303–3440
További információ: 06 80/444–444
Egyes szám ára: 500 forint.
Előfizetési díj: negyedévre 1200, fél évre 2400, egész évre 4800 forint.

ISSN 0133 1167

Tartalom

LXVI. évfolyam, 8. szám / 2012. augusztus

ZALÁN TIBOR — Papageno a metróban (Képzelgések egy megtörténhetett történetről – Dorotty Szalma ötlete alapján) 3

BOZSIK PÉTER — A biatorbágyi rém (Sylvester Matuska drámája) 27

GYŐREI ZSOLT – SCHLACHTOVSZKY CSABA — Drakula vajda, Mátyás királynak rabja (csúfhistória egy egészben) 43

ÓCSAI ÉVA — Határ Győző egyfelvonásos színházában 69

mérlegen

KOVÁCS FLÓRA — Cenzúra, propaganda, színház (Színház és diktatúra a 20. században című könyvről) 86

ROGINER OSZKÁR — Urbán politikum (Antal Attila: Političko u postdramskom pozorištu – Recentni opus Andraša Urbana) 89

KÉRCHY VERA — Rejtélyes színházesztétika (Egy commedia dell'arte „szerző" nyomában) 93

BARTÓK IMRE — A lét felnégyelése (Antonin Artaud: Rodezi levelek [1943–46]) 97

VÁRALJAI ANNA — Ember a tűz mellett (Kacziány Ödön szegedi éveiről) ... 100

ILLUSZTRÁCIÓK — A címlap KOVÁCS PÉTER BALÁZS (KPB) *Ara Pacis / örök dialógus I.* című képének felhasználásával készült (a XIV. Táblaképfestészeti Biennálé anyagából)

A Szegedi Nemzeti Színhaz tervrajza a 2. oldalon

KACZIÁNY ÖDÖN munkái a 26., 85., 92. és a 104. oldalon

A szegedi színház plakátja 1887-ből.

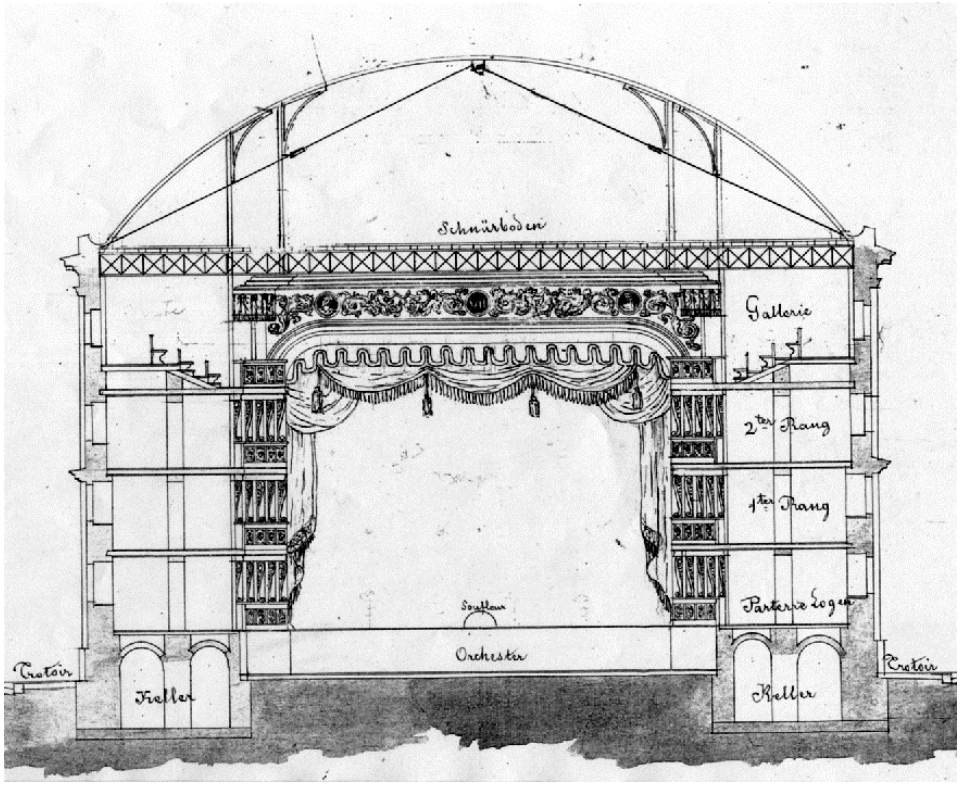

A Szegedi Nemzeti Színhaz tervrajza. 1883.
Tervezte: Ferdinand Fellner es Hermann Helmer
(Csongrád Megyei Levéltár archívuma)

ZALÁN TIBOR

Papageno a metróban

KÉPZELGÉSEK EGY MEGTÖRTÉNHETETT TÖRTÉNETRŐL – DOROTTY SZALMA ÖTLETE ALAPJÁN

Szereplők:

LOLA – aki valamint LILIÁNA, a korrepetitor, egyben IDA, a varrónő, máskülönben Vilma, a rendezőnő, egyébiránt RIA, a dramaturg, ezeken felül ELVIRA, a mosolygósan negédes, valójában komplexusos, amolyan kedélyesen gyilkoló igazgatónő, ráadásként pedig KRISZTINA, a statisztalány

PAPAGENO – avagy az őt játszó színész

1. jelenet

(Metróállomás. Az egyik műanyag széken, szétdobált lábakkal, fiatal nő ül. Punk-kinézete van, bámul a semmibe, leginkább a plafont nézi, mint aki legyet üldöz. Néha nagyot fújtat, eldönthetetlen, ivott-e, vagy tényleg a legyeket üldözi. Egyik bakancsát fölteszi a másik székre. Megáll a metró. Halljuk. Emberek szállnak le, de nem látjuk őket, csak a zajukat és a lépteiket halljuk. Szerencsére soha nem látjuk őket, csak a zajukat és a lépteiket halljuk. Legyen nekünk ennyi elég. És elég is… A lány el-elnézi őket, fintorog, mosolyog, attól függően, kit vagy mit lát meg a leszállók és/vagy felszállók között. A szerelvény zajongva elmegy, Lola, mint kiderül majd, így hívják, fölteszi a másik lábát is a műanyag székre. Valaki jön, a lány fölpillant, meghökken, majd, érdeklődéssel, tetőtől talpig végigméri a frissen érkezettet. Madárruhába öltözött tarkabarka fickót lát maga előtt, aki bizonytalan léptekkel indul el feléje. Lola nézi, a férfi Lolát nézi. Beszélgetés közben jönnek-mennek a szerelvények, ők olyankor átkiabálják a hang- és lépészavart.)

LOLA: Akarsz tőlem valamit? Mit kerülgetsz itten? Nem vagyok én…

PAPAGENO: *(megütközéssel.)* Akar a fene magától bármit is. Eszem ágában sincs kerülgetni önt. A metro közterület, úgy tudtam eddig. Lövésem sincs, hogy maga kicsoda…

LOLA: Akkor mit bámulsz úgy kifelé a fejedből rám? Tetszem, mi?

PAPAGENO: *(további megütközéssel.)* Van eszembe' magára bámulni a fejemből kifelé. Van elég baj az én fejemben, nem hogy még kifelé is bámuljak belőle.

LOLA: Hogy nézel ki? Szakasztott, mint egy madárijesztő…

Visszanyeri a lélekjelenlétét, támad.

PAPAGENO: Nem sokkal rosszabbul, mint csalóka kiskegyed, feltételezem.

LOLA: *(megütközéssel.)* Miért, én talán rosszul nézek ki?

PAPAGENO: Maga tett rám megjegyzéseket az előbb, hogy hogyan nézek ki. És mindeb-

ben benne volt a leminősítésem is, kérem…

LOLA: Abban még nincs semmi, ha az ember megkérdezi a másikat, hogy hogy néz ki. Nem is nézel ki annyira szarul, mint ahogy első látásra tűntél. Tetszik a rucid. *(Idétlenül vihog.)* Csak nem esküvőre készülsz eltipegni benne?

PAPAGENO: *(bosszantja az egyre flegmább hang.)* Inkább összeesküvésről jövök.

LOLA: A' se rossz. De miért van rajtad ez a madárizé? Az összeesküvés miatt? Te aztán egy igazi nagy terrorista lehetsz! Hát, mit mondjak, álcázni aztán jól álcázod magadat.

PAPAGENO: Nem volt időm levenni.

Lola csipegetni kezdi a ruháról a tollakat.

LOLA: Azt még megérteném. De miért vetted fel egyáltalán? Ebben esküdtök össze? A föld alatt, titkosan, mint a szabadkőművesek?

Elhúzódik a tolakodó ujjak elől, elönti a méreg, előbb tátog, aztán kiabál. Van ebben logika, mégis komikus, ahogy ott szerencsétlenkedik.

PAPAGENO: Mi nem esküszünk össze! Egyébként is… És maga? Azt hiszi, hogy magának jól áll ez a sok izé… meg franc… meg istenkarikája, amivel teliaggatja magát?

LOLA *(hihetetlen nyugalommal.)* Nekem ez a stílusom. És nem tollas a hátam, mint egyeseknek.

PAPAGENO: *(hihetetlen tehetetlenségén fölindulva.)* Nekem meg… nekem is… se… vegyük úgy, hogy *most* ez a stílusom. Átmenetileg ilyen lettem.

LOLA: Nem vesszük úgy. Te alapjában véve egy jólszituált pasi vagy.

A férfi ezen a fordulaton meglepődik, de nem nyugszik meg. Bizalmatlansága innen eredeztethető.

PAPAGENO: Ezt meg honnan veszi?

LOLA: Elsőre meglátni azt. A körmeidről. Ápoltak. Meg, ahogy magázol engem…

PAPAGENO: A magáéi meg feketék. És, ki tudja, miért, de maga tényleg tegez engem.

LOLA: *(rajta a sor a felindultságban.)* Attól még ápoltak lehetnek, vagy nem? Hogy feketék… És lehetek úri nő is attól, hogy tegezlek.

PAPAGENO: Nekem meg lehet tollas a hátam…

LOLA: Véletlenül tényleg… kicsit… nagyon tollas… egyébként, ha sehova se utazol, akkor miért jöttél le a metróba?

PAPAGENO: Baleset történt.

LOLA: Az előbb még összeesküvés volt.

PAPAGENO: Ja. Másoknak összeesküvés. Nekem baleset.

LOLA: *(belelök a hasába, mintha máris haverok lennének.)* Nem világos… Ahogy, te is zavarosnak tűnsz most egy kicsit.

PAPAGENO: Inkább zavart vagyok.

LOLA: Szabad tudnom, hogy mitől?

PAPAGENO: Magányügy.

Lola felugrik, jár egy kört, ennyi kell neki, hogy feldolgozza, amit hallott.

LOLA: Akkor húzz innen a faszba, és ne engem untass a tollaiddal!

PAPAGENO: Hát jó. Én egy…

LOLA: Te egy…?

PAPAGENO: Én egy…

LOLA: Azt látom, hogy te egy…

PAPAGENO: Én egy… operaénekes vagyok.

Lola lehuppan, festett haját kezdi vakargatni olyan buzgalommal, mintha tetvei lennének. Összecsapja a tenyerét, látható, hogy nem hisz a fülének.

LOLA: Beszarok! Egy operaénekes fasztól fejbúbig tollakba öltözve. És milyen operát játszol? Te vagy benne a griffmadár?

PAPAGENO Csak játszanék. És nem griffmadarat. Hanem egy… madarászt…

LOLA: Galambászt?

PAPAGENO: Hát… nem is úriszabászt… Hehe… Na jó, nem volt jó tréfa. Ma már nincsenek madarászok. Régen lépesmézzel befogták a madarakat, és eladták őket.

Lola vagy nem érti, vagy csak játssza a hülyét.

LOLA: Hogy rohadnál meg! Van pofád madarakra vadászni… holmi lépesmézzel?

PAPAGENO: Csak a szerepem szerint.

LOLA: Egyszer nekem volt egy fél galambászom. Minden hétvégén galamblevest ettünk ebédre. Az anyám palija volt, vele osztozkodtunk rajta. Meg a levesen. *(Elmélázik a múlton.)* Néha megdugott engem is, főleg, amikor anyám nem volt otthon, meg ő se volt galambászni.

A férfi undort színlel, valójában ismeretlen és ok nélküli félelem ébred föl benne.

PAPAGENO: Pfuj! Erről tudott az anyja is?

LOLA: Hát persze, hogy tudott. Addig se őt vasalta a fickó a százhúsz kilójával. Dagadt egy pacák volt, lusta és büdös.

PAPAGENO: Akkor miért… izé… dugott vele?

LOLA: Mert megerőszakolt. Egyszer, kétszer, tízszer. Hozzászoktam.

PAPAGENO: Az anyja…?

LOLA: Anyámmal csinálta. Így voltunk hármasban. Nem kellett iskolába járnom addig se. *(Váratlanul lépést vált.)* De neked mi a lófasz közöd van hozzá, drága kicsi metrómadár?

PAPAGENO: Maga kezdte. Maga… maga szerencsétlen… orvosi ló…

LOLA: Ja. Én kezdtem. És nem vagyok ló. Se orvosi, se másmilyen. Szeretem a férfiakat, na, nem tagadom és nem is szégyellem. Mondjuk, egy ilyen hervatag postagalambbal azért nem szívesen búbolnék most itt a metróban… de amúgy mindegy is, hol, kivel, mikor. Egyszer mind befejezi. Csak ne fájjon. Meg aztán, utána hívjon meg egy vacsorára legalább valami lebujba.

PAPAGENO Hogy lehet így élni?

LOLA: A te életed jobb, madárkám? Ugribubrizol itt, mint valami bohóc talpig tollban…

PAPAGENO: Barátja, férje, gyereke, közvetlen hozzátartozója nincs?

LOLA: *(pofákat vágva közben.)* Ebben a sorrendben – nincs. De ha csinálsz nekem egy gyereket, elveszel és eltartasz, tőlem a madárruhádat is szarásig hordhatod közben.

PAPAGENO: Ezt nem gondolja komolyan!

LOLA: Nem hát. Biztosan van feleséged, két gyereked, nagy házad… de, akkor, miért is vagy te most itt? Ezt még mindig nem tisztáztuk.

A férfi megadja magát, ami még sűrűn előfordul majd ebben a találkozásban.

PAPAGENO: Ostoba história. Bombariadó van az Operában.

LOLA: Te tényleg énekes vagy?

PAPAGENO: Tényleg.

LOLA: És el se tudtad énekelni azt, amit akartál?

PAPAGENO: El se tudtam. Kiürítették az épületet. Még az öltözőmbe se mehettem be, hogy magamhoz vegyem a pénzemet és az irataimat. Nincs is metrójegyem… Nem merek fölszállni, mert jön az ellenőr, ezek mind bőrfejűek már, és megaláznak.

LOLA: Nekem sincs jegyem. De ezek a bőrfejűek bírnak engem. *(Mellesleg, megjegyzi.)* Néha hátravisznek oda, látod, van ott egy beszögellés. Mondjuk, nem neked való játék lenne, ha tényleg csak jelmez rajtad ez a madárruha.

PAPAGENO: *(türelmetlenül.)* Mondtam, hogy jelmez.

LOLA: Ez a bombariadó klafa.

PAPAGENO: Ez az egész nap egy nagy rakás klafa szar.

LOLA: Minden nap egy nagy rakás klafa szar, édesem. Rakódik egymásra, rakás a rakásra mind, és a könyvekben aztán végül életnek hívják az írók.

A férfi belenéz a lány arcába, gyanakodni kezd.

PAPAGENO: Maga nem is olyan ostoba, mint gondoltam.

LOLA: Te, nem akarsz énekelni nekem valamit? Egyszer jártam egy bandával. Rockgyerekek voltak. Képzeld, öt pasival egyszerre! Na, el is voltam kényeztetve rendesen. Mind az öttel jártam, külön is, meg egyszerre is…

PAPAGENO: (*megjátszott vagy valós undorral.)* Ez… engem… valahogy nem vonz… ana…

LOLA: Anál, kisfiam, azt így mondják. *(Vihog.)* Volt az is. De csak módjával. Nekem sem a kedvenc pózom. De te énekelhetnél nekem… Valami szépet…

PAPAGENO: Itt, a metróban? Maga teljesen megőrült?

LOLA: Nem. Te se utazol, én se utazom. Mondjuk, egy időre kisiklott az életünk. Elvégre azt mondtad, hogy köpedék egy napod volt neked is. Klafa! Énekelni meg szeretsz. És mielőtt bekövetkezett volna, hogy elénekelheted végre azt az áriát, vagy mit, mi is a szereped neve…

PAPAGENO: Mindegy.

LOLA: Kimondottan erotikus név. Kár, hogy megjegyezhetetlen. Jól van. Szóval, akkorra bekövetkezett a bombariadó. Mindegy, ha nem is azt, de valamit énekelhetnél. Nem muszáj túl hangosan. *A homok a szélben*-t… Vagy az *Úristen, ki vagy a mennyekben*-t… Nekem mindegy… Csak valami történjen már… velünk… egy órája itt rohadunk… tudod, én szeretem, ha történnek velem a dolgok…

PAPAGENO: Na, velem aztán történtek ma a dolgok rendesen.

LOLA: Jól van, jó, azokat is meghallgatom, de előbb énekelj valamit… csak nekem… olyan szorrentóban… vagy nem így mondjátok…

PAPAGENO: Szordínó… De mindegy is. Milyet szeretne? Vidámat vagy szomorút?

LOLA: Leginkább most olyan… közepest. Legyen kicsit vidám, meg kicsit szomorú… olyan, mint te, szomorúcska, meg vidám, mint én, locska-dalocska, vagy fordítva… csak valamilyen legyen!

PAPAGENO: Most kicsit zavarban vagyok… Én az áriámat akartam…

LOLA: *(türelmetlenül leinti.)* Azt majd később… Most nyugodj le… Valami szépet… olyan édeskéset… Olyan lépesmézest… mázosmézest… olyan… lányléleknek neki valót…

PAPAGENO *(kicsit krákog, aztán belefog.)*

Táncolnék a boldogságtól, szívem lázban ég,
Senkinek ilyen jó kedve nem volt még
Ó ez édes pillanatra régen várok már,
Nincsen két boldogabb ember nálunknál.

Álom álom édes álom, álomkép
Álmodjuk,hogy egymásé leszünk majd még
Angyalok ha ránk lenéznek suttogják
Lám a földön is van égi boldogság

LOLA: *(legtürelmetlenebbül.)* Hagyd ezt abba! Ez faszság. Az ilyesmikből, mint álom, soha nem lesz való. Főleg nem földi boldogság… Azt hiszed, hogy az ég, az a te angyali eged ad bármit is jókedvéből két ilyen szerencsétlen póknak, amilyenek mi vagyunk? Ennyi jó nincs is a világban. *(Már kiabál.)* Ez a föld nem jó, ez a föld trágyadomb! Ezt már említettem. Nincs álom. Csak felébredés van. Az meg okádék egy híd alatt… a felébredés… idegenek között… mondjuk.

PAPAGENO: Maga kérte, hogy énekeljek…

Lola hangot vált.

LOLA: Ja. Mondták már, hogy szép hangod van?

PAPAGENO: Végül is… ez a foglalkozásom.

Lola újabb hangot vált.

LOLA: Na, én a következő vonattal elmegyek. Kezdelek megunni.

PAPAGENO: *(megragadja a lány karját.)* És az életem… az életemmel… azzal mi lesz?

LOLA: Mi közöm nekem a te életedhez?

PAPAGENO: Azt ígérte, meghallgatja, min mentem ma keresztül.

LOLA: Közöm?

Szinte megemeli karjánál fogva a lányt.

PAPAGENO: Közöd, baszd meg! Van! Én énekeltem neked. Te pedig meg fogsz hallgatni! Megértetted? Így szólt az egyesség.

LOLA: *(meglepődve.)* Te tegezel engem, paradicsommadár?

PAPAGENO: Tegezlek. Nem mindegy az már?

LOLA: De, mindegy… az már. Tessék! Hallgatlak.

PAPAGENO: Ülj közelebb! Nem akarok kiabálni.

LOLA: Ülj közelebb te!

PAPAGENO: Ülnék, de az összes helyet te foglalod el.

LOLA: Rendben. Akkor nesze, ez a szék legyen a tied. Úgyis utálom a piros műanyagszékeket. De ha rossz lesz a történeted… Ha rossz lesz…

PAPAGENO: Akkor mi lesz?

LOLA: Akkor… akkor én kezdek el énekelni, és az lesz a végzeted!

Először nevetnek közösen.

2. jelenet

PAPAGENO: Az is lehet, hogy nem jó történetek ezek. Csak az én agyam nyomták föl.

LOLA: Kezded már?

PAPAGENO: Nem tudom hogyan elkezdeni… Én énekelni tudok… Beszélni már alig.

LOLA: Minden történet elkezdődik valahol. Bementél abba a kurva Operába.

PAPAGENO: Be. De előtte… *(Váratlanul zavarba jön.)* Beerőszakoltam az agyamba egy felest.

LOLA: Felest? Miért nyomtál be egy felest? Megszokásból?

PAPAGENO: Nem. Félek attól a nőtől. Már egyenesen rettegek.

LOLA: Miféle nőtől?

Miközben a férfi meditál, Lola átöltözik, és átváltozik Orlowszkiné Imolává.

PAPAGENO: Minden reggelem azzal a vén kurvával kezdődik. A korrepetitorral. Én belépek, ő ül a zongoránál, nekem háttal, az ajtónak háttal, a világnak háttal. Nem néz fel, de fogadja a köszönésemet. Az ablak mindig egy kicsit nyitva, nyilván, hogy hallják, egész nap folynak az énekpróbák, megdolgozik a pénzéért. A csaj ötvenes. Jobb karban lévő ötvenes. Persze, egy jó karban nem lenne jó karban. Ez most megint az én viccem volt. *(Nevet, de Lola feszülten hallgat.)* Leteszem a kabátomat. Nem néz rám. Előtte a kotta, azt bámulja a vizenyős szemeivel. Mintha én ott se lennék. Orlowski Imolának hívják. Már a nevétől is borsózik a hátam. Kezét csókolom, Imola, mondom neki, és megpróbálom a vidámságot erőltetni.

ORLOWSZKINÉ *(valóban meg se fordul.)* Jó reggelt, Dénes. Csak a szokásos késése, ugye, no problem, tíz perc – az én drága időmből. *(Undorodva fordul meg a zongoraszéken, de nem áll fel.)* Ivott. Száz méterről megérzem a vodka szagát. Permutálódik a levegővel, hogy úgy mondjam. A férfiak mind azért isznak vodkát, mert azt hiszik, hogy azt nem érzik meg rajtuk. Én megérzem.

PAPAGENO: Bocsánat… Lehet, hogy ez még a tegnapi maradék…

Orlowszkiné teljes terjedelmével felé fordul, ami nyilván a legnagyobb felháborodás jele.

ORLOWSZKINÉ: Fogat se volt ideje mosni? Jegyezzen meg valamit. Az operisták nem színészek, hogy hajnalig lumpoljanak holmi díszlettologatókkal vagy más egyéb züllött alakokkal a büfében. Ezt még sose mondták el magának? Készült egyáltalán? Up to date?

PAPAGENO: Kész vagyok… Úgy értem, készen a teljes áriával.

ORLOWSZKINÉ: Akkor… Leütöm az első hangot. Vágjon bele… *(Azonnal félbeszakítja.)* Hagyja abba… Nem készült. Hideg a hangja, elcsúszott már az első visításakor.

PAPAGENO: Én nem visítok. Én énekelek.

ORLOWSZKINÉ: A fiam is ezt szokta mondani. Meg a lányom is. Olyan tehetségtelenek, mint maga. Cincognak, nyarvognak, vinynyognak, vihognak. Csak maga még nem vihogott eleget… Nincs magában annyi… spiritusz még.

PAPAGENO: Én az Operaház egyik első énekese vagyok.

ORLOWSZKINÉ: Egyre inkább nem, Dénes kém, ha szólíthatom így, bár nem érdemli meg.

PAPAGENO: *(mély és őszinte lemondással hangban, arcban.)* Egyet áruljon már el nekem! Tudok én még mást tenni, mint hogy hülyére készülöm magam ezekre az órákra?

ORLOWSZKINÉ: Mutatis mutandis – nem. Lehet, hogy ez a baj. Túlságosan erőlködik, kisfiam. Kezdje el megint… Leütöm az első hangot. Vágjon bele… *(Még azonnalabban szakítja félbe.)* Hagyja abba… Épp olyan, mint a férjem…

PAPAGENO: Már megbocsásson…

ORLOWSZKINÉ: Ne körözzünk itt! Az én uram pont olyan, mint maga. Csak még magánál is rosszabb. Még hülye is.

PAPAGENO: Most akkor mi is a baja velem?

ORLOWSZKINÉ: Hogy operatíve nagyon akar, de nem jól. Nincs magában semmi… hogy is mondjam, olyan… eredeti ethosz.

PAPAGENO: Ahogy elnézem, magában sem volt semmi… eredeti é vagy tosz az éjjel.

ORLOWSZKINÉ *(fölpattan, de nyomban visszaül.)* Még pofátlan is! Unintelligens! Kezdjen bele megint az áriába… Leütöm az első hangot. Vágjon bele… Hagyja abba! *(Ennél gyorsabban már nem is lehet valamit abbahagyatni.)*

PAPAGENO: Most meg mi a baja?

ORLOWSZKINÉ: Hogy háttal fekszik a szerepének… Akár a férjem nekem…

PAPAGENO: Hogy forduljak szembe magával?

ORLOWSZKINÉ: Kár az igyekezetért. Csak meglepődne, ha egyszer szemben látna, kis bolondom. Na, kezdjen bele megint… *(Fokozhatatlan abbahagyatás.)* Ez rettenetes! Magának rekedt a hangja, Dénes!

PAPAGENO: Az én hangom? Rekedt? A maga szembe forduló férje a…

ORLOWSZKINÉ: Ezt ne is folytassa, kérem! Ne legyen parlagi. Rekedt a hangja, mert csavarog az éjszakában, kurvázik, semmi felelősség nincs magában a művészet iránt. Szeretőket tart, azok teszik ennyire tönkre.

PAPAGENO: És a művésznő férje? Az nem tart…

ORLOWSZKINÉ: Ha tart se érdekel. Neki nincs hangja, ő elbaszhatja bárhol és bárkivel az egész lényegét. Magának viszont bemutatója lesz, drága fiam, és tartania kellene lumpen személyiségét bizonyos szabályokhoz. Miért csavarog éjszakánként?

PAPAGENO: Mert nincs mit csinálnom.

ORLOWSZKINÉ Fogadjunk, hogy még rendes családja sincs!

PAPAGENO: Nyert.

ORLOWSZKINÉ: Szimpla történet. Elvált szülők gyereke, fogadjunk!

PAPAGENO: Talált, süllyedt.

ORLOWSZKINÉ: Papa piás, anya meg elfonnyadt mellette, mint citrom.

PAPAGENO: Ja, mint citrom. Úgy beszél, mintha ott lett volna.

ORLOWSZKINÉ: Nő vagyok, ha nem vette volna észre. Miért nem nősül meg? Szexuális problémái vannak? Énekeljünk egy kicsit! Leütöm az első hangot. Vágjon bele… *(Visítva, károgva, zokogva, dühöngve.)* Hagyja abba… Nem alakulunk. Mi van azokkal a szexuális problémákkal?

PAPAGENO: Nincsenek. Egyszer már meg is nősültem.

ORLOWSZKINÉ: Ilyen korán?

PAPAGENO: Huszonegy éves voltam.

ORLOWSZKINÉ: És már el is vált?

PAPAGENO: Magának ma ördöge van, Imola naccságos asszony. És már el is váltam. Próbálkozhatunk egy…

ORLOWSZKINÉ: Leütöm az első hangot. Vágjon bele… Hár' és… Hagyja abba, jaj, hagyja abba… *(És még néhány jaj, a türelem határáig.)*

PAPAGENO: Én ebbe belebolondulok.

ORLOWSZKINÉ: Gyerek?

PAPAGENO: Fiú. Vagy olyasféle. Semmit sem tudok róla. Nem vagyok egy gondoskodó atyatípus.

ORLOWSZKINÉ: Feleség idősebb, mi?

PAPAGENO: A *volt* feleség. Idősebb. Hét évvel. Ő akarta a gyereket.

ORLOWSZKINÉ: Maga meg öntudatlanul megcsinálta neki, ha már akarta.

PAPAGENO: Meg. Szokásom.

ORLOWSZKINÉ: Aztán csalni kezdte a nő az uracskáját. Maga este itt, ő meg este amott… meg emitt… meg még emitt-amott…

PAPAGENO: Mi maga? Pszichiáter, hogy így vájkál az életemben?

ORLOWSZKINÉ: Legfeljebb pszichológus. Már az is baj, ha érdekelnek a pácienseim?

PAPAGENO: Nem is tudtam, hogy a páciense vagyok.

ORLOWSZKINÉ: Bizonyos értelemben igen. Azért kérdezgettem, mert szeretnék végre egyetlen egy érdekes történetecskét hallani. De a magáé is unalmas… mondhatni, olyan… tucat… dögunalom… *(Affektálva utánozza a férfit.)* A gyönge, törékeny férfi, aki nem viszi semmire az erőszakos nő miatt…

PAPAGENO: De hát mit is akar tőlem? Én is kérdezhetem magát?

ORLOWSZKINÉ: Arról nem volt szó.

PAPAGENO: Nemi élete? Nem úgy néz ki, mint akié rendben van.

ORLOWSZKINÉ: Az én koromban ez megengedhető. De ha már volt olyan indiszkrét, hogy kérdezett, *Jenőke*, rendezett családi élet, ígéretes karrier előtt álló gyerekek, férjnek háttal az ágyban… De ott van!

PAPAGENO: Szerető?

Orlowszkiné meglepődik, majd felháborodva utasítja vissza a kérdést.

ORLOWSZKINÉ: Na ne, ezt hagyjuk, térjünk vissza az Operába! Mit is akar maga itt most… velem és általam?

PAPAGENO: A legjobb tudásom szerint próbálkozom elénekelni Papageno áriáját…

ORLOWSZKINÉ: Jó, kezdjünk hozzá… Leütöm az első hangot. Vágjon bele… Nanana! Nem is emlékeztet rá, hogy ez az az ária lenne, amit be kell tanulnia. Én föladtam mára.

PAPAGENO: Már megbocsásson, hát nem az a feladata, bár erre nem nekem kellene emlékeztetnem, hogy megtaníttassa velem az áriát?

ORLOWSZKINÉ: Akinek lehet, annak meg lehet tanítani. Magával ma nem tudok együtt dolgozni. Indiszponált, *Ferikém*. Frusztrált. A magánéletemben akar vájkálni! Hagyjon magamra! Talán máskor. Men-

jen, na, menjen már, aztán majd csak lesz valami, vagy ha nem, hát kisnyúl.

PAPAGENO: Mondhatok még…?

ORLOWSZKINÉ: Nem látja, hogy telefonálok? Drágám, akkor kettőre gyere értem, megebédelünk valahol, aztán összeszedjük a kölyköket…

PAPAGENO: Holnap?

ORLOWSZKINÉ: Holnap? Mi lesz holnap, maga... *hogyishívják*? Jön majd ide rekedten és másnaposan, és ott folytatjuk, ahol ma abbahagytuk. Adieu, édesem, van még itt a házban dolga, menjen, tegye hasznossá magát! Máshol…

PAPAGENO: Leütöm az első hangot. Vágjon bele…

ORLOWSZKINÉ: Mondott valamit?

PAPAGENO: Adieu!

3. jelenet

LOLA: *(visszavedlik Orlowszkinéból Lolává.)* Ez az Orronszkiné, vagy Orronsziké, vagy ki a picsa, hát, ez nem a te világod. Egyébként pedig, miért nem tudod megtanulni egyedül a szerepeidet?

PAPAGENO: Mert őt azért fizetik, hogy engem baszogasson minden félrecsúszott hangért. Ha akarom, ő a hangom felelőse.

LOLA: Aha. Értem. És akarod te ezt? Aligha. Munkaköri kötelességed megalázkodni minden kielégítetlen ribanc előtt? Hát tudod, ez az Opera se egy valami kóser hely…

PAPAGENO: *(kedvetlenül.)* Hát, ha úgy vesszük, akkor tényleg nem az.

LOLA: Vegyük úgy, ha már nem tudjuk másként venni. Se te, se én…

PAPAGENO: Az a baj, hogy ez a madame Orlowszki Linda még csak hab a tortán. Mondjuk úgy, ez egy olyan torta, amiről beszélünk, amelyik a habnál kezdődik.

Lola együtt érzőn nevet.

LOLA: Van ott egyetlen normális nő is?

PAPAGENO: Egyáltalán, az énekeseken kívül, van ott más, mint nő? Rossz a kérdés, de honnan tudhatnád…

LOLA: Szereted te ezt?

PAPAGENO: Mit ezt?

LOLA: Amit csinálsz. Ezt az opera nevű… fasszágot.

PAPAGENO: Most erre őszintén… Vagy nem őszintén… Mit tudom én, hogy szeretem-e, vagy sem. Sose akartam operaénekes lenni. Én valójában semmi sem akartam lenni. De a rohadt énektanárnő az iskolában, na az, na az ültette a bogarat a szüleim fülébe. Hogy születetten operai hangom van. És hogy adottságaim… Azok meg nyomtak, apám, amíg velünk volt, anyám, mióta velem van… Én meg egy életen keresztül harsogok, mint egy magára hagyott trombita az örökös szélben.

LOLA: *(megveregetve a vállát.)* Költőnek azért elég közepes lennél, fiú.

PAPAGENO: Hát, ez igaz. Másnak is. Lehet, hogy mindennek közepes vagyok… Na, jó, arra ne kérdezz rá!

LOLA: Mire? Ja…! *(Elfintorodik.)* Arra nem is vagyok kíváncsi. Mi volt még?

PAPAGENO: Tényleg érdekel?

LOLA: Vagy te beszélsz, vagy én mesélem, hogy dugott meg a múlt héten egyszerre… három pap.

PAPAGENO: Három pap? Egyszerre?

LOLA: Három. Csak azért nem négy, mert épp hárman voltak.

PAPAGENO: Hol?

LOLA: A hogy is érdekelni fog?

A férfi zavartan legyint.

PAPAGENO: Inkább mesélek. Kijöttem attól a korrepetitor ribanctól, és átkusmogtam az öltözőtárba.

LOLA: Az izgalmas. Az a sok ruha… Ahogy a férfiak leskelődnek rád, amikor átöltözöl… A pasik általában a fekete meg a piros bugyit szeretik, melltartóban a feke-

tét és csipkéset, meg, most figyelj, hapsikám, visszajön a szőr is a…

PAPAGENO: *(némi megbántódással.)* Hagyjál már ezekkel! Egy színházban másként történnek a dolgok.

LOLA: Azt hittem, a színházban csak baszni szoktak… meg előadni.

PAPAGENO: Na, szakadj le most kicsit magadról, ha nem esik nehezedre… *(Fokozódó megbántottsággal.)* Mondjam, vagy ne mondjam?

LOLA: Mondjad! De legyen benne valami… Valami izgalmas, titokzatos, erotikus is…

PAPAGENO: Izgalmas… titokzatos… erotikus… egy öltöztetőtárban… Na jó… Próbálkozom. Megyek, tudod, ez egy hosszú folyosó… ahol megyek.

LOLA: Na, látod, a hosszú már nem is olyan rossz… önmagában… ha vastag is…

PAPAGENO: Dugulj el, liba! És vár az öltöztetőnő.

LOLA: Én duguljak el, amikor te dugtad? Ott, a ruhák egzotikus, fülledt dzsungelében…

PAPAGENO: Idát? A ruhák egztikus dzsungelében? Nem… azaz… mindegy…

Figyelmesen nézi a férfit, aztán felpörög.

LOLA: Miért nem? Miért azaz? Miért mindegy?

PAPAGENO: Mert ő nem olyan… nő.

LOLA: Nem olyan… dugós?

PAPAGENO: Nem olyan. Annál többet akar.

LOLA: Ühüm.

Amíg a férfi monologizál, Lola átvedlik Idává.

PAPAGENO: Ida hadar. Zavar, hogy hadar. Hadar, hogy zavar. Mit tudom én, hogy kell ezt jól mondani. Lényeg, hogy Ida szép. Olyan, hogyan is mondjam neked, erotikusan szép. Ahogy egy kép, mondjuk, egy képtárban szép. Jártál már képtárban? Bocs, nem ismerem a szocializáltságodat. Na, ha jártál, akkor pont olyan. Ha meg nem jártál, akkor mindegy is. De a képtári képeket senki sem akarja megdugni. Pedig a nagy melleit mindig kihívó dekoltázsban tolja oda az emberiség egyik elé. *(Eltűnődik azon, amit mondott.)* Ez mondatilag rossz, de pontos. Félig már meg is van baszva, gondolnád, ha mernéd. És… nem mered ezt gondolni. Frusztrál, ha belegondolok…

ILA: Namivandanika, kellatollasruci megestma?

PAPAGENO: Szia, Ida.

ILA: Sziadanika, dobáldlemagadróla cuccokat, gatyamarad, elfordulninemkell.

PAPAGENO: Ida, ne hülyülj már mindig!

ILA: Neménhülyülök, Danikatemarha, hanem te. Voltmárneked ilyen csajodmintén?

PAPAGENO: Nem erről van szó.

ILA: Hátmirőlvanszó, hogyeszemazúzádat, drágagyerek, szépasegged mégmindig, pedigmárkorosodol…

PAPAGENO: Hogy is komoly lehetett volna…

ILA: Milehetett volnakomoly, tekismarhahülyém?

PAPAGENO: Beszéltünk is róla, nem? De neked ott volt az a Walter.

ILA: Kibeszélmosta kibaszottkurvawalterről, danikám, na, kezddel magadrahúzni eztatollas bizbazságot.

PAPAGENO: Ida, veled akkor sem lehetett komolyan beszélni.

ILA: Haegyszermegfogtad volnaaseggemet aruhák közöttteszaros, törődtemvolnaisén awalterrel…

PAPAGENO: Egyszer megfogtam.

ILA: Egyszer belém is dugtad. Há-tul-ról. Lassanmondomhogymegértsd.

PAPAGENO: Egyszer igen. Nagyon jó volt…

ILA: Hagydeztamarhaságot, nemvoltjómert kapkodtálésfélpercig setartott.

PAPAGENO: Azért éreztél valamit, nem?

ILA: Inkábbnemmintigen, deezne ejtsen foltotazönérzetedenédesem.

PAPAGENO: Akkor meg?

ILA: Lecseréltelekvolnaawalterról, dehebrencskis faszvoltál márakkoris. Megbeszéltükhogy néhatalálkozunk, deteaztán semmi. Nemsohatalálkoztunkse.

PAPAGENO: Tudod…

ILA: Nemtudomhogymittudok. Kihíztadajelmezedet, Danika! A kurvawalternak meg azótamárvan háromgyereke. Mástól… Nekemmegfaszomsincs. Aziski. Nemférszbelebolondkám, dagilettél-nagy-seggű. Azelőbbrosszulmértemfel.

PAPAGENO: Én nem híztam ki semmit.

ILA: Akkorfogtamagát ésösszement a pipijelmezecske. Ilyenekezek a tollasságok. Natotyogikám, repedvagynemreped?

PAPAGENO: Anyád, Ila, az reped.

ILA: Pedigéneszerettem volnaveled egy-normális…

PAPAGENO: Mi normális?

ILA: Egynormálisafféle… nakapcsolatot… mondom, hogynemférsz beledagadék.

PAPAGENO: Beleférek. Összemegyek. A faszom se tudja, hogy csinálom… Tegnap még jó volt.

ILA: Jajazokategnapok, Danikámédes, amikor mégszánkóztál az erzsébeti játszótérdombján.

PAPAGENO: Hát ezt is elmeséltem neked, Ila?

ILA: Teengemszerettél, húsomdánkirályom, csak aztán elsodortanagy élet, a színházmegtudod… deazértmegvárlak mahavégzel… merténegy ilyenülye vagyokilyeni lahülyeila.

PAPAGENO: Ezzel azt akarod mondani, Ila, hogy mi ketten…

ILA: Hagydeztaz érzelgősmarhaságot édesDanibaba, mertlehányom a tollaidat. Hétévigéltem vele.

PAPAGENO: Mi van?

ILA: Csaknosztalgiáztamédes. Cuki-vagyebbenaszarban. Csakkicsit szűkafazonrád.

PAPAGENO: Nekem épp megfelel.

ILA: Háthanekedjó, feszülvemegfelel horddegészséggel. Akkormegvárjalak vagy nevárjalak meg?

PAPAGENO: Erre most kell választ adnom?

ILA: Sohanemkell választadnodDanikám, dehogybaszódjálmegottaholvagy… na, az biztos…

4. jelenet

PAPAGENO: Nem tudtam neki mit mondani. Ha megvár, akkor… ha nem vár meg, akkor is… Vagy akkor se. És tényleg olyannak éreztem magamat ebben a jelmezben, mint egy túlhizlalt liba. Kitotyogtam, rácsaptam az ajtót, se köszönés, se semmi…

LOLA: *(Lolává visszavedlés közben.)* És ha nincs ez a bombariadó? Találkoztatok volna… utána?

PAPAGENO: Azt nem tudom. De a folyosón összefutottam azzal a kígyó dramaturgcsajjal.

LOLA: Ez nekem lila. Mi az, hogy dramaturg?

PAPAGENO: Olyan egyed, aki lefekszik minden másnemű egyeddel a színházban, hacsak nem buzi vagy leszbikus. Közben a darabokat basz-ku-rálja. Így hírlik…

LOLA: Aha. Ő színházak baszós okoskája.

PAPAGENO: Ja. És ha nő, akkor aztán reménytelenül elviselhetetlen is…

LOLA: Megdugtad ezt is?

Mialatt beszél, a lány átvedlik a dramaturgnővé.

PAPAGENO: *(önérzetesen.)* Nem, nem dugtam meg. Lehet, hogy ez volt a baj. Az is lehet, hogy ez a nő egyszerűen dughatatlan.

LOLA: Minden nő dugható. Kék tó, tiszta tó…

PAPAGENO: Lola, te alapjában véve tiszta költészet vagy. Kár, hogy kicsit romlott. *(Visszavált a dramaturgra.)* Nincs férje, nincs gyereke, nincs… ja gyereke van, de szeretője az nincs. Meg, szerinte, de csak szerinte, valami távoli, kideríthetetlen

rokonom. Ez, persze, még nem lenne akadály… *(Váratlanul pletykálkodó hangnembe csúszik át.)* Ha meg berúgik, akkor azon kívül, hogy mindenkit kioszt, és mindenkinek megmondja, hol lakik az úristen, legyen igazgató vagy portás az illető, valakit könyörtelenül belevonszol a klubban lebaszottak közül az ágyába.

DRAMATURG *(Elállja a férfi útját.)* Te tudod, hol lakik az úristen?

A férfi kikerülné, de nem tudja. Farkasszemet néznek; látszik, régi „barátság" ez közöttük.

PAPAGENO: Semmi közöm hozzá. Nem vagyunk ismerősök. Miért kérdezed?

DRAMATURG: Mert abszolúte kellene tudnod. Ha már az új szövegedet nem tudod. Valamibe kapaszkodnod kéne.

PAPAGENO: *(Meglepetést színlelve, vagy azt eljátszva.)* Milyen új szövegemet?

DRAMATURG: Két napja küldtem át az új szövegedet. Meg tudom mutatni az elküldött levelek között. Átment, kinyitottad, elolvastad. Csak nem biztos, hogy föl is fogtad. Zsír új fordítás, *„A szárnyas gyűjtő vagyok én, nagy vidámságszorult én belém"* napokig máson sem dolgoztam, csak ezen. Köze sincs az eredeti ostoba abajgatásokhoz. Erre mit hallok az előbb? A korrepetitor-szobában a régi, elavult vacakot próbáltad fölnyomni az öreglánynak… El is tanácsolt a balfenékre, ezt is hallottam…

PAPAGENO: Miről beszélsz?

DRAMATURG: Rólad. A szövegről!

PAPAGENO: *(ez már sok neki. A szöveg is, meg ő is.)* Én akkor sem kaptam meg az íméledet, ha a fejed tetejére állsz. Mi a faszom bajod is van tulajdonképpen, hogy állandóan belém kötsz te is?

DRAMATURG: Öcsike, ne csináld ezt velem! Tapadjunk szorosan a tárgyhoz! A szöveget megkaptad. Térj végre magadhoz, egy ideje mintha teljesen magadon kívül mászkálnál.

PAPAGENO: Mit akarsz ezzel mondani?

DRAMATURG: Lejáratsz engem is, csúszol lefelé, megbízhatatlan vagy, egyre alább adod, már a harmadik se vagy a harmadrangú baritonok között.

PAPAGENO: *(meghökken, de fel is rázza a váratlan bejelentés.)* Nana… Tényleg így gondolod?

DRAMATURG: Hamarosan sehol sem leszel. Cover akarsz lenni?

PAPAGENO: Hagyjál már te is! Mondom, hogy nem kaptam meg azt a kurva szöveget… Erre már a harmadik se vagyok…

A fölénybe került nők kimondhatatlan, egyben undorító nyugalmával és kegyetlenségével.

DRAMATURG: Nem az a kurva szöveg… És az a szöveg nem kurva. Az egy tisztességgel elvégzett munka, édesem. Éjt nappallá téve volt elvégezve.

PAPAGENO: Küldd át még egyszer!

DRAMATURG: Fölösleges. Ha átküldöm, se tudod megtanulni. Valami zűr van abban a nagy fejedben. Permanensen szét vagy esve.

PAPAGENO: *(felcsattan.)* Szerinted…

DRAMATURG *(lassan, tagoltan, mint aki méla síkra lép.)* Nem csak szerintem. Tudod, ez, amit mi csinálunk, egy szakma, és te szakmailag egyre kevesebbet tudsz felmutatni, jó rokon.

PAPAGENO: Rokon? Hát ilyesmik is eszedbe jutnak már? *(Csapkodja a homlokát.)* Ez a vég.

DRAMATURG: Valóban. Tudod, ha mindezt elmondom az apádnak…

PAPAGENO: Hagyjál már az apámmal! Húsz éve nem láttam.

DRAMATURG: De én igen. És ő távolról figyel téged.

PAPAGENO: Az apám. Engem. Távolról figyel. A pofám szakad le ettől. És ha valóban így van, hogy figyel, akkor mit lát?

DRAMATURG *(egyre gonoszabban tagolódik.)* Ha nem lennék úri nő, azt mondanám, hogy egy folyton részeg, önmagáról rég mit sem tudó faszt lát.

PAPAGENO: De úrinő vagy, szerencsére.

DRAMATURG: Ja. Egy hete, amikor felhívtalak…

PAPAGENO: Felhívtál? Nem emlékszem rá.

DRAMATURG: Nem, mert tökrészeg voltál. *Leloláztál*…

PAPAGENO: Ne személyeskedjünk, ha kérhetem…

DRAMATURG *(amennyire tud, a férfi fölé tornyosodik.)* Oké. Figyelj rám, öcsike! Nem szabad elfelejtened, hogy én mindent megtettem érted… Aki vagy, az általam vagy. Én hoztalak be ebbe a kócerájba, amit Operának hívnak. Benyomtalak az összes jó szerepbe. Elhitettem mindenkivel, hogy te valaki vagy. Hogy – nagy szó – tehetséges vagy. Mi több, kiváló!

A férfi sziszeg, erőt kell vennie magán, hogy ne rázza meg a nőt.

PAPAGENO: És most már örökre meghajolva kell előtted járnom? Csak azért, mert színháztudományi egyetem: drama-turgia-szak, ja, meg germanisztika. Zeneművészeti főiskola: oboa-szak, esetleg klarinét, vagy a faszom se tudja, talán fuvola-szak… Ahogy a szád nézem… talán mégis inkább oboa…

Mindketten érzik, hogy mindketten túllőttek a célon. Dramaturg mégiscsak dramaturg, tudja, mikor mit kell mondani. És a tempó, az a gyilkos tempó, mint az előbb, csak méginkább.

DRAMATURG: Most kicsit sok lettél hirtelen nekem. A szerepeket meg kell tanulnod, amiket írok neked… Most engedj utamra! Nincs időm az ilyen meddő beszélgetésekre. Ez munkahely, drága kolléga, nem egy színészklub. Én szóltam. Én már nem először… én szóltam.

PAPAGENO: Szóltál. És akkor mi van, ha szóltál?

DRAMATURG: Semmi sincs. Már… semmi sincs… még…

Félretolná a férfit, de most ő nem hagyja magát.

PAPAGENO: Apropó… Van nálad valami fölöslegesen kevés lóvé?

DRAMATURG: Azt hittem, lesz egy pillanat, amikor ez a mondat nem hangzik majd el közöttünk… Még a múltkorit sem adtad meg. A múltkoriakat… se…Tizenkettedik hó: 16. 640 Ft…

PAPAGENO Registerária 640. Itália földjén-től ám Spanyolország itten ezer meg három a számig paralell…

DRAMATURG: 01.04. 07.11. 200 Ft; 23-án 2-kor majd 4-kor és 1/2 5-kor újra és újra100 Ft; majd 3/4 7-kor 50 Ft; február 27-én 1005 Ft.

Az impozáns felsorolás megroppantja a férfit.

PAPAGENO: Megadom ám. Láthatod, nincs nálam pénz. Jelmezben vagyok. Csak holnapig, higgyél nekem… megadom… visszamenőleg…

DRAMATURG: Holnapig? Visszamenőleg?

PAPAGENO: Ja. Kávéra kell…

Dramaturg gúnyosan elneveti magát.

DRAMATURG: Nálad mindig csak holnap van. Aznap soha. És minden vissza-menőleg… És mindig kávéra kell. Így hívod… a mit is?

PAPAGENO: Nem mindegy az neked?

DRAMATURG: Ne felejtsd el, hogy nekem gyerekem van, és egyedül nevelem. És az a lelketlen ember nem fizet gyerek-tartást, akit te is nagyon jól ismersz. A te fajtád…

A férfi erre már nem tehet mást, mint hogy kitört. Az is valami.

PAPAGENO: Mondjak valamit? Egy rossz kis könnyelmű cafka voltál akkor, aki csak gyereket akart magának csináltatni valakivel. Valakivel, akivel soha nem akart együtt élni, és nem is volt soha esélye annak, hogy együtt is fognak, vagy tudnak élni.

DRAMATURG: Hogy te milyen ostoba egy… vagy… és… és… mennyire… mindenhez… tehetségtelen…

PAPAGENO: *(mindkét karjával hadonászik.)* Húzz a faszba, jó rokon…!

DRAMATURG: Hát, jobb, ha te is azt teszed, te.. te lúzer… te…

És mindketten elviharzanak abba az irányba, amerre eredetileg nem akartak menni.

5. jelenet

PAPAGENO: Na, én erre jól kikáromkodtam magamat. Persze, csak magamban, mert nekem volt neveltetésem.

LOLA: Nekem is volt, mégis káromkodok…

PAPAGENO: A neveltetés le tud kopni az emberről.

LOLA: Te kopnál le végre! Unlak, és unom az összes mesédet.

PAPAGENO: Nem kopok. Még nincs vége a történetemnek. Ha már belekezdtem, be is fogom fejezni. És te végig fogsz hallgatni, mert neked is volt neveltetésed, és még nem kopott le minden teljesen rólad. Mert a pechsorozat, naná, hogy folytatódott…

LOLA: Mindjárt gondoltam. Ha egy üzlet beindul… Csak azt nem tudom, miért én vagyok benne a vevő.

PAPAGENO: *(Nem zavarja Lola gúnyolódása.)* Miután kimorogtam magamat a dramaturg miatt, mentem föl a színpadra, külön próbára.

LOLA *(leesik az álla.)* Külön próbára? Akkora ember vagy, hogy külön próbálnak veled, vagy annyira rossz, hogy téged folyton korrepetálni kell?

PAPAGENO: Ne kötözködj! Az Operában így szokás. Külön próbák, aztán összpróbák, a végén minden összeáll.

LOLA: Nem tudom elképzelni. Igaz, életemben nem voltam operában. Elhiszed?

PAPAGENO: Miért ne hinném el. Nem sokat veszítettél. Elhiszed?

LOLA: Miért ne hinném el… Na, halljam, mi volt a színpadon!

PAPAGENO: Ki volt a színpadon!

LOLA: Ki volt a színpadon?

PAPAGENO: Én voltam ki a színpadon… A rendezőtől.

LOLA: Nem vagy elég vicces, de ez a bumfordiság jól áll neked. Tetszik… hogy próbálkozol. Persze, a rendező szintén nő. Tévedtem?

PAPAGENO: Értem én, hogy unalmasnak és banálisnak tartod a történetemet, de ha így zajlott ma az életem, nem tudom másként elmondani ezt... csak felajzott zajlásban… nem is rossz….

LOLA: Nő, vagy nem nő?

PAPAGENO: Hát, bizonyos értelemben nő. Ja, ez most nem vicc volt. Egyébként sincs humorérzéked.

LOLA: Vagy neked nincs humorod, hapsikám.

PAPAGENO: A rendező is nő, ahogy vesszük.

LOLA: *(Újabb áll-leeséssel.)* De fura egy színház ez a tiétek! Mondd csak, nem valami leszbi-klubba szerződtél be véletlenül?

PAPAGENO: Bár úgy lenne!

LOLA: És a rendező is fiatal, és őt is megdugtad.

PAPAGENO: Anyád…

Lola elkomorul, a férfi szája felé kap, de nem üti meg.

LOLA: Az anyázást nem tűröm, ezt most mondom, előre…

PAPAGENO: Anyád hány éves is?

LOLA: Negyvennyolc.

PAPAGENO: Na, hát az én rendezőm is legalább negyvennyolc éves, születésileg férfi. Viselkedési szokásaiban már nem annyira.

LOLA: Veszélyes kor!

PAPAGENO: Nekem mondod? Fölmegyek a színpadra, ő lent ül az első sorban. Megállok a színpad közepén, és nézem, ahogy ott ül.

LOLA: Ahogy ott ül…

PAPAGENO: Ja. Ahogy ott ül. Ő meg néz engem. Ahogy ott állok.

LOLA: Szóval nézitek egymást.

PAPAGENO: Valahogy úgy. Gondolom, ha akar tőlem valamit, majd csak megszólal egyszer. Én állok. Ő ül.

LOLA: Valami ilyesmit mintha mondtál volna már az előbb. Mit állsz és vársz?

PAPAGENO: Várok a megszólalás idejére.

LOLA: Azért, a végén csak megszólalt, nem?

Lola átvedlik rendezővé.

PAPAGENO: Megszólalt.

RENDEZŐ: Mit állsz ott, mint egy rakás… öööö… szerencsétlenség?

PAPAGENO: Ez képzavar. A rakás nem áll. Tudod, hogy mi áll?

RENDEZŐ: A te agyad áll.

PAPAGENO: Most te kötözködsz velem?

RENDEZŐ *(szigorúan, de mórikázva mégis.)* Nem. De, valahogy, nem tetszik nekem, hogy fölülemelkedett az egódban … öööö… a művészi alázaton a férfigőg. Fölé emelkedett egyike a másiknak a rovására.

PAPAGENO: Jó, ebbe ne menjünk most bele. Mit csináljak?

RENDEZŐ: Játssz! Légy önmagad… De ne legyél… öööö… civil!

PAPAGENO: Értem. Akkor meg? Rendezői instrukció nincs?

RENDEZŐ: Agresszív lettél. Majd kinövöd ezt is. Menj balra!

PAPAGENO: Nem tudom, hogy miért, de megyek balra.

RENDEZŐ: Ne játszd, hogy mész, menjél!

PAPAGENO: Igyekszem úgy menni, mint egy madár… vagy ember… vagy madáremberr… de akkor mi is vagyok én?

RENDEZŐ: Egy katasztrófa. Most meg hova mész? Balra menj, mondom balra, hány… öööö… balkezed van?

PAPAGENO: Bocs. Elfelejtettem, hogy rendezői bal…

RENDEZŐ: A te korodban… a te tapasztalatoddal, ilyet elfelejteni! Állj meg ott! Csak ne olyan szerencsétlenül állj már… Akkor se, ha most… öööö… szomorú vagy. Mert az vagy.

PAPAGENO: Az vagyok.

Rajta hát most meghalok
Itt a perc senki sincs most, rajta hát
Csalfa élet jójcakát.

RENDEZŐ: Ne ráncold éneklés közben a homlokodat. Visszatetsző. Nem lehet… öööö… együtt érezni veled.

PAPAGENO: Te mondtad, hogy szomorú vagyok.

RENDEZŐ: Az vagy. De eszközökkel legyél szomorú, ne… öööö… gesztusokkal!

PAPAGENO: *Rajta hát most meghalok*
Itt a perc senki sincs most, rajta hát
Csalfa…

RENDEZŐ: Gyors!

PAPAGENO: Mi gyors?

RENDEZŐ: Minden! Még át se gondoltad, hogy… öööö… mit nem csinálhatsz, és máris ráncolod a homlokodat.

PAPAGENO: Rendben. Nem ráncolom, és nem leszek túl gyors .

Rajta hát most meghalok
Itt a perc senki sincs most, rajta…

RENDEZŐ: Könyörgök, Dani, ne szenvedj! Legyél szomorú, bánattal… öööö… teli, de ne szenvedj!

PAPAGENO: Értem. Megpróbálom.

Rajta hát most meghalok...

RENDEZŐ: *(leállítja)* Most mit játszol?

PAPAGENO: Amit kértél.

RENDEZŐ: Hát, ezt biztosan nem kértem! És nem is kérek... ööö... belőle.

PAPAGENO: Rendben, nekiugrom újra.

RENDEZŐ: De ne mint borjú az új kapunak. Lényegülj át, Dani, lényegülj... ööö... Papagenóvá.

PAPAGENO: Lényegülök, lényegülök.

Rajta hát most meghalok

Itt a perc senki sincs...

RENDEZŐ: Ne lötyögj!

PAPAGENO: Akkor is végigéneklem, ha beleszakadsz!

Rajta hát most meghalok

Itt a perc senki sincs most, rajta hát

Csalfa élet jójcakát.

RENDEZŐ: Te pátoszt reggeliztél?

PAPAGENO: Lófaszt se reggeliztem.

Rajta hát most meghalok...

RENDEZŐ: Le a vállakkal!

PAPAGENO: *Itt a perc senki sincs most, rajta hát...*

RENDEZŐ: Hagyd abba! Ez... ööö... nulla.

PAPAGENO: *Csalfa élet jójcakát.*

De akkor mit játsszak?

RENDEZŐ: Ne játssz! Élj a színpadon!

PAPAGENO: Segíts már, mit csináljak a kezemmel?

RENDEZŐ: Gondolkodj! Mit csinálsz... ööö... vele az életben?

PAPAGENO: Semmit! A zsebembe dugom néha rángigálás céljából.

RENDEZŐ: Hát akkor? Megtaláltad a megoldást, nem? Magadtól!

PAPAGENO: De nincs zsebem. Nem kaphatnék zsebet a jelmezre? A sípot is belerakhatnám...

RENDEZŐ: Mi bajod van a síppal?

PAPAGENO: Zavar, hogy itt van állandóan a kezemben. Hova tegyem?

RENDEZŐ : Mit tudom én! Kérdezz meg... ööö... egy kakast, hogy a sípot hova teszi!

PAPAGENO: Akkor fölemelem a kezemet...

Rajta hát most meghalok...

RENDEZŐ : Huuuu, ezt már a holdon ist látják!

PAPAGENO: Ne alázz tovább!

Itt a perc senki sincs most, rajta hát

Csalfa élet jójcakát.

RENDEZŐ: Szerinted, ezt hallják a... ööö... 10-dik sorban?

PAPAGENO: Ordítsak, mint állat? Rendben van, kieresztem a hangomat, ordítok, mint állat.

Itt a perc senki sincs most, rajta hát

Csalfa élet jójcakát.

RENDEZŐ: Megáll! Hova nézel... ööö... ilyenkor?

PAPAGENO: Hova nézzek?

RENDEZŐ: Beleszerettél a karmesterbe, miért őt nézed egyfolytában? És tedd már le azt a kurva... ööö... szövegkönyvet, hogy akarsz így játszani?

PAPAGENO: Én nem tudok így... ne hara-gudj... állok itt egy órája... a rendezői balon...

RENDEZŐ: Akkor gyere be éneklés közben.

PAPAGENO: Megpróbálhatjuk... Bejövök...

RENDEZŐ: De ne ilyen dilettáns módon már! Úgy gyere be, mintha... ööö... mennél ki. És ne hadonássz a kezeddel. Ha így játszol tovább, nagy fekete fénnyel leszel megvilágítva!

PAPAGENO: Úgy jövök ki, mintha mennék be... És nem hadonászok a kezemmel...

Rajta hát most meghalok...

De nem akarok. Elment a kedvem ettől az egésztől! Elegem van ebből!

RENDEZŐ: Nekem is, elhiheted. Ne lelkizz itt nekem, mert lezavarlak... ööö... a színpadról. Nincs zene. Nem gesztikulálsz. Nem énekelsz.

PAPAGENO: Hanem?

RENDEZŐ: Most szépen elmondod… öööö… prózában.

PAPAGENO: Azt már nem. Micsoda hülye ötlet ez!

RENDEZŐ: Rendezői rásegítés. Így hívják, nem… öööö… hülye ötletnek. Na, kezdd el!

PAPAGENO: De én énekes…

RENDEZŐ: Te csak gondolod, hogy énekes... Mondod, vagy ki vagy rúgva?

PAPAGENO: Mondom.

Rajta hát most meghalok
Itt a perc senki sincs most, rajta hát
Csalfa élet jójcakát.

Mit vétettem én? És ki ellen, ha igen?

RENDEZŐ: Mit érdekel ez engem! Én nem a gyóntatópapod vagyok, hanem… öööö… a rendeződ.

PAPAGENO: Akkor pedig rendezz!

RENDEZŐ: Ha lenne rajtad még mit rendezni. Egyszerűen kiürültél. Mindent csak úgy… kívülről csinálsz. Lélektelenül. Meg, valahogy… olyan… hülyén nézel ki… öööö… ebben a tollas cuccban. *(Kurt Weil: Kalóz Jeny song – ezalatt a rendező improvizál)* Megy el a hangod is… Mondtam már? Nem szűk neked egy kicsit ez a jelmez? Röhögnöm kell, ha rád nézek.

PAPAGENO: Mi köze a hangomnak ehhez a tollas baromsághoz?

RENDEZŐ: Lehet, hogy ez szorítja el benned… azt a kevés hangot… hangocs-kát… ami eddig még csak-csak volt… benned… már ha volt… valahol… valamikor…

PAPAGENO: Mi az, hogy „már ha volt”?

RENDEZŐ: Tudod te, miről beszélek.

PAPAGENO: Még véletlenül se tudom, miről beszélsz.

RENDEZŐ: Nem vagy… öööö… ideval ó, arról beszélek.

PAPAGENO: Akkor hogy kerültem ide?

RENDEZŐ: Úgy, hogy téged annak idején… öööö… ide benyomtak.

PAPAGENO: Te meg most kinyomsz.

RENDEZŐ: Ki. Ha sikerül.

PAPAGENO: Apropó, ki nyomott be engem ide annak idején? Erről nem tudok.

RENDEZŐ: Hát, az… apád. Az a te jó apád.

PAPAGENO: Azt se tudom, issza-e még a vizet az öreg ezen a világon.

RENDEZŐ: Isssza, isssza.

PAPAGENO: Te honnan ismered az apámat? Eddig soha nem beszéltél róla.

RENDEZŐ: Ismerem. Engem tanított. De leginkább utált. Nem volt képes elfogadni, hogy egy… ilyen típusú ember, mint én, lehet… öööö… jó rendező. Egyetlen, izé, *lány* voltam az osztályban. Nyírt, ahogy csak tudott.

PAPAGENO: Aha, a papa.

RENDEZŐ: Szóval, az ahaapapa benyomott téged ide. Én meg ki foglak innen nyomni. Jól érzed.

PAPAGENO: Az Operából?

RENDEZŐ: Most csak az operá*m*ból.

PAPAGENO: Az apám miatt? Az apák bűnéért nem szenvedhetnek a fiak!

RENDEZŐ: Üres pátosz… öööö… de lehet alapja. Egyébként, nem biztos, hogy apád miatt. Leginkább a miatt, Dániel, mert nem tartalak… öööö… tehetségesnek. Sose tartottalak annak.

PAPAGENO: Sose mondtad.

RENDEZŐ: Sose kérdezted.

PAPAGENO: Nagyon emlékeztetek… emlékeztetlek… apámra?

RENDEZŐ: Mint két tojás. Csak te záp vagy, kisfiam…

6. jelenet

PAPAGENO: *(utánozza a rendező nyafogását.) Te egy záptojás vagy, kisfiam*. Ezt mondja nekem. Nem tudom, hogy juthat eszébe ilyesmi valakinek. Hogy ilyeneket mondjon – nekem. Talán a jelmez hozhatta elő

belőle ezt a képtelen képet… mármint, ez a madár-jelmez. De hát én éppenséggel hím-madár vagyok, nem szokásom tojni, vagy, hogy mondjam, de inkább nem is mondom tovább. Nincs véletlenül egy papírzsepid?

LOLA: Van, de… kicsit már használt.

PAPAGENO: Nem baj. Kibírom. Én már mindent elviselek. *(Elveszi a zsebkendőt, belefújja az orrát.)* Tudod, ezen a vacak jelmezen még zseb sincs, így még az orrom se bírom kifújni, ha el akar cseppenni a színpadon.

LOLA: Orrot nem szokás színpadon kifújni, gondolom. Legalábbis, kínos. Na, add csak vissza! Nem örökbe kaptad ám…

PAPAGENO: Jól van, na, csak még egyet fújok bele, aztán kapod vissza.

METRO-BEMONDÓ-HANG: KISS DÁNIELT KÉRIK AZ IGAZGATÓI SZOBÁBA FÁRADNI! KISS DÁNIEL KÉRETIK AZ IGAZGATÓI SZOBÁBA FÁRADNI.

LOLA: Ki lehet az a Kiss Dániel?

PAPAGENO: Éppenséggel… hát, én vagyok az a Kiss Dániel.

Lola lökdösni kezdi a kijárat felé a férfit, aki megállás nélkül magyaráz.

LOLA: Akkor… hát akkor, menjél hát, édes, az igazgatói szobába.

PAPAGENO: Mentem is. Közben járt az agyam. Ha valakit az igazgató hívat, annak el kell gondolkodnia a hátralévő életén. Mármint, hogy hogyan oldja majd meg. Mert mit akarhat tőlem az igazgató? Fizetésemelést nyilván nem fog fölaján-lani. Szerep-ügyben nem velem tárgyal, hanem a dramaturggal vagy a rendezővel. Mentem, az agyam meg rohant előttem. Először az jutott eszembe, hogy nem nyalok neki rendesen…

LOLA: Szóval, ez is nő, és te ezzel is…?

PAPAGENO: Hagyjál lógva, Lola, nem úgy nyalni… Elvira egy ötven fölötti, negédes, komplexusos, mosolygós gyilkos. Hogy pontosan fejezzem ki magam, egy női terminátor. Neki is, mint minden igazgatónak, vannak édeskéi a színházban, akik valahogy, és ehhez kell ám az igazi tehetség, mindig azt mondják, amit hallani akar. Oda nyalnak neki, ahova kell, na! Ez egy nő esetében azért nem mindig sikerül. Hogy értsd! És én nem vagyok ilyen. Sajnos. Ráadásul, az is eszembe jutott, hogy a múlt héten kiselőadást tartottam a büfében arról, hogy mennyire nem ért ez nő a színházcsináláshoz. Meg, hogy fingja sincs az operáról. Egyébként ráhibáztál, ő is nő.

LOLA: *(félénken megereszt egy poént.)* Ő még nő?

PAPAGENO: Na, az elvetett mag mégis kicsírázott benned… Megfogant. Hm, ezek szerint minden ugyanarról szól, bármiről akarunk is beszélni. Már ő se nő… Meg még azt is mondtam, hogy csakis valamilyen politikai apropóból kerülhetett ennek az operának az agyába. Hogy fából van a füle, és Mozartról csak annyit tud, hogy egy drága osztrák kugler.

LOLA: Be voltál baszva, mi?

PAPAGENO: Némiképp, vagyis, igen. Elegem volt mindenből, leginkább azt nem tudtam elviselni, hogy mindenki fél ettől a lárvaarcú csoroszlyától.

LOLA: De te nem félsz tőle, ugye, Kiss Dániel?

PAPAGENO: Én félek a legjobban. De amikor iszom, akkor nagyon bátor tudok lenni. Lola, ne szólj belém minden percben, mert így metro-zárásig nem fejezem be a napomat.

LOLA: Na, tekerjed, mi jutott eszedbe még hasmenés közben!

PAPAGENO: Jutott volna eszembe százféle gondolat, de jött a kis statiszta csaj, aki már az évad elején kinézett magának engem.

LOLA: Ezt honnan gondolod?

PAPAGENO: Érzi azt az ember… Jött. A legjobbkor az is.

Lola féltékenyen és gonoszul kérdez.

LOLA: Milyen egy kis statiszta csaj?

PAPAGENO: Mint akármelyik más kiscsaj, csak a színházban kefélik a színháziak. Ez speciel egy magas, formás, kicsit nyafizós macska. Jön, és a nyakamba dorombolja magát.

Ahogy eddig a férfinak, most Lolának kezd elege lenni az erotikus célzásokból.

LOLA: Te meg oda voltál a boldogságtól. Végre egy nő, aki nem basztat, hanem baszni akar veled.

PAPAGENO: Tévedsz. Nem az én esetem a csaj. Az a harminckét éves, aki hiszi magáról, hogy huszonkettő.

LOLA: Ezzel mind így vagyunk.

PAPAGENO: Az hírlik róla, hogy rockzenekarokkal utazgat szabadidejében.

LOLA: Ez izgi lehet. Én már csak tudom!

PAPAGENO: Feltétlenül az. Jár körbe a mikrobuszban előadás után letolt bugyival, amíg a fiúk el nem fáradnak benne, és arrébb nem lökik.

LOLA: Grupi? Az is izgalmas.

PAPAGENO: Lehet. Én még nem próbáltam.

LOLA: Na-na-na-na-na!

PAPAGENO: Na jó, egyszer-kétszer, de az még nem olyan, mintha zenekarokkal dugnék rendszeresen hétvégeken. Túl-festi magát, túl rövid a szoknyája, ehhez képest, vagy ebből adódóan, akkora az önbizalma, hogy egy meg nem hallgatott Maria Callasnak hiszi magát. Legalább tizenkilenc és félszer felvételizett a zeneakadémiára, mire – nem vették föl. Semmi sem igazi rajta. Még a neve sem. Krisztinából lett Tina. Az meg már majdnem…

LOLA: Pina. Erre gondolsz? Te nem szereted kimondani az ízes szavakat.

PAPAGENO: Ja. Nálam inkább az ízek, mint a szavak. Őt már megízlelte a főzenei igazgató, majdnem az összes még nemzőképes énekes, a balettkar nem másságával tüntető kisebbik része, meg a műszak nagyobbik része.

LOLA: Istenem, az is baj, ha valaki szereti az embereket? Meg azok is szeretik őt?

Míg beszél, Lola átvedlik Tinává.

PAPAGENO: Ízlés dolga. Én imádom a nőket, a legyet is röptében, ha érdemes, de van, sajnos, egy rohadt lelkem közben, ami legátol. Mert ha a lelkem nem mozdul, akkor másom se mozdul… én már csak ilyen vagyok.

Tina hátulról veti rá magát, ezzel alaposan meg is ijesztve a férfit.

TINA: Tarararam!

PAPAGENO: A frászt hozod rám, Tina.

TINA: Mondom, tarararam.

PAPAGENO: Jól van. Na és? Mit mondjak erre?

TINA: Azt, te mafla, hogy tatam.

PAPAGENO: Kicsit elvont ez nekem, Tina, de megpróbálhatom. Tatam.

Tina most elölről próbálkozik a becserkészésével.

TINA: Megy ez, látod? Nem úgy, mint az új Varázsfuvola-szöveg. Ne kérdezd, hon-nan tudom, mert már az egész színház tudja.

PAPAGENO: Ez a népszerűség átka. Rohadt dramaturg. Rohadt rendező. Na, mi van?

Tina ugrabugrál, miközben megosztja a nagy hírt.

TINA: Képzeld, bekerültem végre egy igazi filmbe!

PAPAGENO: Minimum főszerep…

TINA: Az. Statkó. De valahol el kell kezdeni.

PAPAGENO: Hát, valahol el, az igaz. És mit csinálsz benne, Tina? Átmész egy szobán a pohár vízzel?

TINA: *(kicsit sértődötten, de azért annyira nem.)* Viccelsz? Van szövegem is!

PAPAGENO: Ezek szerint nem volt előtte meghallgatás.

TINA: Rohadt vagy, de én nem sértődöm meg. Rád nem tudok haragudni.

PAPAGENO: Mennyi szöveged van, Tina?

TINA: Hát, nem sok. Viszonylag kevés… Annyit mondok, hogy „persze".

PAPAGENO: Persze? Nem rossz… Csak persze… kicsit bonyolult. Meg bírod majd mind tanulni?

TINA: Te, szerinted hogy mondjam azt jól, hogy „persze"? Te mégiscsak színész vagy, ha énekelsz is leginkább. Rohadt egy nehéz szó, Danikám. Persze, *persze*, **persze**, PERSZE…

PAPAGENO: Tényleg nehéz. Én be se merném vállalni ezt a nehéz szöveget, Tina. Tudod mit? Mondd azt helyette, hogy… „naná"! Jobban is mondható, könnyebben is tanulható.

TINA: Nem is rossz! Holnap szólok a rendezőnek, hogy nekem jobb szövegem van, mint az írócskájának. Be fog rosálni, ha meghallja.

PAPAGENO: Én is azt hiszem, hogy nagyon fog örülni neked.

TINA: Szerintem is. De nem ezt akartam…

PAPAGENO: Mit is akartál, Tina?

TINA: Szombaton lesz a nővérem esküvője.

PAPAGENO: Gratulálok. Küldjek neki dísztáviratot, vagy mi?

TINA: *(a férfi arcát csókolgatja.)* Gyere el velem!

PAPAGENO: Én? Veled? A nővéred esküvőjére? Micsoda baromság ez? Mint micsoda menjek el?

TINA: Hát… mint a barátom… a szeretőm… a kedvesem… az én bumfordi kis gyöngyvirágom…

PAPAGENO: Hű, de nagy a választék! Ha lesz időm, majd döntök, melyik legyek. Hm. Szerep az szerep, hakni ugyan, de valami majd leesik érte, ugye… Sejthetem, hogy mi?

A lány talányos, kacér mosollyal kerüli meg a konkrét választ.

TINA: Ne izélj, vágod te ezt a témát. És tudod mit…?

PAPAGENO: Még nem tudom, hogy mit, Tina…

TINA: És tudod, énekelhetnénk… együtt.

PAPAGENO: *(az együtténeklésnek még a gondolatától is elhűl.)* Együtt. Úgy érted, te meg én?

TINA: Pontosan így értem.

A férfi maró gúnnyal teszi próbára Tinát. Tina próbaképes.

PAPAGENO: Énekeljünk együtt? Remek ötlet, Tina. Ha hiszed, ha nem, ezen töröm a fejemet, mióta megláttalak, meghallottalak… Hogy énekeljünk együtt valami lakodalomban… És mit énekeljünk együtt?

TINA: Az „Álom, álom, édes álmot" a Csárdáskirálynőből. Hallgasd csak! *Álom, álom…*

PAPAGENO: *(kezd kínossá válni számára a dolog.)* Szép volt, Tina! Csak félek, az én romlott profizmusommal tönkrevágnám azt a bájos és friss erőt, ami az éneklésedből árad. Ne haragudj, most mennem kell az igazgatóhoz.

TINA: Jó, akkor megvárlak, és majd együtt megyünk haza.

PAPAGENO: Te is… Együtt… haza… Hová haza? És ugyan minek, Tina?

Tina szégyenlős mosollyal hajtja le a fejét, s hajtja bele ádáz terveibe a férfit.

TINA: Hát hozzám. Hogy *pontosítsunk*. Mi az, hogy te is?

PAPAGENO: Ja, az más. Semmi. Elszólás… Meglátom… hogy lesz-e kedvem *pontosítani*.

TINA: Én mindenképpen megvárlak. Jó? Tarararam… tarararam… tarararam… na, mi lesz már?

PAPAGENO: Bocs, elgondolkodtam. Tatam.

TINA: Imádlak, te tatam! Te tatám! Szaladj az igazgatónődhöz. És ne felejsd el, megvárlak.

PAPAGENO: Hogyan is lehetne az ilyesmit elfelejteni, Tina…

7. jelenet

LOLA: *(vetkőzik ki, magába vissza.)* Nekem tetszik ez a Tina.

PAPAGENO: Akkor te menj el pontosítani vele a kéjlukába!

LOLA: *(fellép a női nem kétes védelmében.)* Kéjlakába. Ezt így mondják. Kéjlak, és nem kéjluk. Még ha egy lyukban lakik is, ne legyél tahó!

PAPAGENO: Azt azért nem hiszem, hogy egy lyukban lakna. Más lakik az ő…

LOLA: És megvárt?

PAPAGENO: Nem volt olyan szerencsém… jött a bombariadó… Te, ez a bombariadó jó kis igazolás lesz majd…

Lola most őszintén haragszik. Az egész férfinemre.

LOLA: Eh, ti, férfiak, nektek bármi jó az igazoláshoz, amikor gazemberek akartok lenni egy nővel.

PAPAGENO: Bocs, megfeledkeztem az ilyen-kor kötelezően felülkerekedő női szolidaritásról.

LOLA: Te pedig mentél a másik nőhöz.

Lola átalakul közben igazgatóvá.

PAPAGENO: Nem. Az igazgatóhoz mentem. Aki nő ugyan, de csak másodsorban. Elsősorban igazgató. Kopogtam, semmi. Kopogtam, semmi. Kopogtam, semmi. Erre benyitottam. Ott ült az asztalnál, egyik kezével írt, a másik kezével telefonált. Fel sem nézett, csak elvakkantotta magát.

IGAZGATÓ: Ülj le! A Karcsinak szerezzenek be valami gyógyszert! De most, azonnal! Taknyos? Prüszköl? Mindjárt… Hogy lehet az, hogy megfázott? Most kapott meleg takarót az IKEÁ-ból. Megfoghatatlan. Egy pillanat… És vitaminokat is rakjanak a tápjához. Óránként kérek jelentést az állapotáról. *(Csak most néz fel.)* Na, mi lesz, Dani, miért nem ülsz le?

PAPAGENO: Nem tudom, hova ülhetek.

IGAZGATÓ: Oda ülsz, ahova akarsz, Danika.

PAPAGENO: Nem tudom, maga hova szokott ülni…

IGAZGATÓ: Nem szoktam sehova ülni. Nincs rögzített helyem… ezen az egy széken kívül, ami itt van az íróasztalom mögött.

A férfi elérti a célzást. Nem fog az igazgatói székbe ülni.

PAPAGENO: Értem. Akkor én talán… ide…

IGAZGATÓ: Jó, akkor én meg ide.

PAPAGENO: Kis unoka?

IGAZGATÓ: Kicsoda kis unoka?

PAPAGENO: Hát, a Karcsika.

IGAZGATÓ: Miféle Karcsika?

PAPAGENO: Aki taknyos és prüszköl, és vitaminokat kell adni a tápjához.

IGAZGATÓ: Ja, a Karcsi! *(Kap a fejéhez. Kontyba kap.)* Dehogy unoka. Nekem nincs családom. Karcsi az egyik macs-kám… a hat közül. Mert hat macskám van – és hozzá egy gondozónőm is. Hat macska azért nagy felelősség, nem gondolod, Danika?

PAPAGENO: Az, nagy felelősség, hat macska, az valóban nagy felelősség.

IGAZGATÓ: Igen. Hat macska.

PAPAGENO: Hat macska.

IGAZGATÓ: Felelősség.

PAPAGENO: Felelősség.

IGAZGATÓ: Hat macska.

PAPAGENO: A Karcsi meg taknyos és prüszög.

IGAZGATÓ: Hát igen, a Karcsi. Nagyon nyugtalan vagyok miatta.

PAPAGENO: Megértem. Én is az lennék.

Az igazgatónak most tűnik fel a férfi jelmeze.

IGAZGATÓ: Te, te miért nézel ki ilyen hülyén?

PAPAGENO: Én? Hogy hülyén? *(Kezd elege lenni a jelmezét ért atrocitásokból.)* Miért, én hülyén nézek ki?

IGAZGATÓ: Ez a ruha… olyan komikus… Hogy mondjam… nem egészen illik egy felnőtt emberhez.

PAPAGENO: Ez speciel jelmez.

IGAZGATÓ: Melyik elmeháborodott darab-ban vagy benne?

PAPAGENO: A Varázsfuvolában.

IGAZGATÓ: Valami madarat játszol?

PAPAGENO: Én vagyok benne Papageno.

IGAZGATÓ: Az mi?

PAPAGENO: Madarász.

Az igazgató vagy nem figyel oda, vagy tényleg kapása nincs az operáról.

IGAZGATÓ: Madarász. Jaj, persze, tudtam, csak hirtelen nem kapcsoltam. Ez a sok munka, fáradtság, idegesség a Karcsi miatt. Te, de egészen őszintén, mindenkinek ilyen hülye ruhája lesz a Varázsfuvolában?

PAPAGENO: Nem, csak nekem.

IGAZGATÓ: Pech.

PAPAGENO: A jelmeztervező így gondolta ki.

IGAZGATÓ: Ezek a jelmeztervezők… öntörvényű emberek. Ezt rendesen megszívtad.

PAPAGENO: Meg, rendesen. Nincs egy papírzsepije?

IGAZGATÓ: Tessék. Meg vagy fázva te is? Akkor miért nem hordasz magaddal?

PAPAGENO: Nincs zseb ezen a szaron. Majd varratok rá.

Az igazgató csak hosszú szünet után szólal meg.

IGAZGATÓ: Ne fáradj vele. Már nem érdemes. Inkább adok egy százas csomaggal.

PAPAGENO: Ezt hogy érti?

Enyhe zavar támad közöttük, ami egyre csak nő és nő.

IGAZGATÓ: Sehogy. Mondtam valamit? Sok a baj, Dani, fejünk fölött csapkodnak a csőd sós hullámai.

PAPAGENO: Hát, nem könnyű.

IGAZGATÓ: Nagyon nem könnyű. Szörnyen nehéz. Főleg, hogy ilyen madárruhában vagy… Fejünk fölött csapkodnak… de már mondtam.

PAPAGENO: Mondta.

IGAZGATÓ: Nincs veled semmi baj, Dani.

Egymásra merednek, zavart tanácstalansággal.

PAPAGENO: Csak van, ha hívatni tetszett.

IGAZGATÓ: Nem veled van baj, úgy értem.

PAPAGENO: Megkönnyebbültem.

IGAZGATÓ: A színház gazdasági helyzetével van baj. Felére csökkentették a támogatásunkat.

PAPAGENO: Ez a szívás.

IGAZGATÓ: Nagy szívás, igen. Nem is tudod, mekkora. Elé kell mennünk a csődnek. Előre menekülünk, Dani, előre menekülünk.

PAPAGENO: És én ebben a menekülésben tudok valamit segíteni?

IGAZGATÓ: Veled semmi baj, Danikám.

PAPAGENO: Ezt már tetszett mondani.

IGAZGATÓ: De ez a jövő évad…Ez az ellehetetlenült gazdasági helyzet… a csőd hullámai a fejünk fölött csapkodna…

A férfiban feltámad a gyanú. Innen már nincs visszaút. Előre se.

PAPAGENO: Hát igen. Tulajdonképpen…

IGAZGATÓ: Te nagyon tehetséges vagy, Dani…

PAPAGENO: Köszönöm…

IGAZGATÓ: Emberileg sincs semmi gondunk veled…

PAPAGENO: Ez megnyugtat, ha…

IGAZGATÓ: Maximálisan elismerjük a szakmai tudásodat.

PAPAGENO: Ezt jól esik hallani…

IGAZGATÓ: Megajándékoztunk a bizalmunkkal, érezted, gondolom…

PAPAGENO: Maximálisan éreztem…

IGAZGATÓ: Beszéljünk őszintén, Dani…

PAPAGENO: *(élesen.)* Miért, eddig nem őszintén beszéltünk?

IGAZGATÓ: De, de… A folytatásra céloztam.

PAPAGENO: Akkor folytassuk. Nagyon érdekelne, hova fogunk kilyukadni.

IGAZGATÓ: Kilyukadunk, máris kilyukadunk. Csak nehéz, ahogy itt ülsz ebben a madárszerkóban… Én nyíltan beszélek, tudod, hogy fair vagyok veled…

PAPAGENO: Mindig is az volt... eddig…

IGAZGATÓ: Ezután is, Danikám, ezután is…

PAPAGENO: Köszönöm… Jól esik… zavarba hoz.

IGAZGATÓ: Ne legyél zavarban! De mondanom kell neked valamit.

PAPAGENO: Hallgatom… várom…

IGAZGATÓ: Az igazgatóság úgy döntött, hogy van egy friss diplomás, aki fele ennyi gázsiért elvállalja…

PAPAGENO: *(élesebben)* Mit vállal el fele ennyi gázsiért?

IGAZGATÓ: Hát, téged.

PAPAGENO: Engem?

IGAZGATÓ: Úgy értem, na… hogy is mondjam… a helyedet… a szerepeidet átveszi… le kell, hogy cseréljünk… egy olcsóbbra… de nagyon tehetséges…

A férfi nehezen szólal meg. Fölösleges a kérdése, érzi.

PAPAGENO: Lecserélnek?

IGAZGATÓ: Lecserélünk. Hidd el, hogy ez nagyon nehéz nekem. Nagyon nehéz közölni… Még nehezebb átélni veled… Ráadásul itt a Karcsi betegsége is, ugye… De nekem az a feladatom, hogy ezeket megoldjam.

PAPAGENO: Karcsi meg fog gyógyulni.

IGAZGATÓ: Te is megtalálod a helyedet, biztos vagyok benne.

PAPAGENO: Magyarán, ki vagyok rúgva?

IGAZGATÓ: Én nem fogalmaznék ilyen… radikálisan, mert nem vagy kirúgva…

PAPAGENO: Hát akkor?

IGAZGATÓ: Dehogyis rúgunk ki. Egy ilyen kiváló operaénekest, mint te…

PAPAGENO: Megkönnyebbültem.

IGAZGATÓ: *(zavartan járkál a szobában. A férfi is.)* Csak a jövő évadban, mondom, veled semmi baj, olyan a gazdasági helyzet, mondtam az előbb, hogy nem tudlak szerződtetni. Na, kimondtam végre.

PAPAGENO: Kimondta. Most már jöhet teljes gőzzel a Karcsi ügye.

Megcsörren a telefon. Az igazgató fölveszik, hangja egyre idegesebb. Elveszíti a felmondási fonalat.

IGAZGATÓ: Halló? Nem, még ne jöjjön be a fiatalember. Tárgyalok. Éppen hogy most ne jöjjön! Mit türelmetlenkedik, még meg sem száradt a pecsét a diplomáján. Majd visszahívjuk. Biztos a szerződése, nyugtassák meg! Mondtál valamit?

PAPAGENO: Csak annyit, hogy remélem, Karcsi hamarosan megint egészséges lesz.

IGAZGATÓ: Hát, én is, nagyon. Köszönöm az együttérzésedet. Jól esik.

PAPAGENO: Ez természetes.

IGAZGATÓ: Ebben a nehéz pillanatban is.

PAPAGENO: Igen.

IGAZGATÓ: Neked nagy szíved van, Dani.

PAPAGENO: Igen.

IGAZGATÓ: Tudod, hogy maximálisan elismerjük a tehetségedet…

PAPAGENO: Igen.

IGAZGATÓ: És emberileg is nagyon sokra tartunk.

PAPAGENO: Igen.

IGAZGATÓ: Meg nagyon sokat tettél ezért a színházért…

PAPAGENO: Igen.

IGAZGATÓ: De a nehéz gazdasági helyzet…

PAPAGENO: Igen.

IGAZGATÓ: Hát akkor…

PAPAGENO: Igen.

IGAZGATÓ: Végeztünk is, Danikám.

PAPAGENO: Igen.

IGAZGATÓ: De azért nincs harag?

PAPAGENO: Igen… Azaz nem… Azaz nincs… kezét csókolom.

IGAZGATÓ: Szerbusz, Danikám, de tudd, ha nem lenne ez a nehéz gazdasági… a csőd hullámai a fejünk felett…

PAPAGENO: Igen. Kezét csókolom. A csőd hullámai…

IGAZGATÓ: És fel a fejjel!

PAPAGENO: Igen.:

IGAZGATÓ: És vigyázz magadra!

PAPAGENO: Igen.

IGAZGATÓ: És a következő évadig még a mi fiunk vagy, ne felejtsd el!

PAPAGENO: Igen.

IGAZGATÓ: Hát, akkor még egyszer, szerbusz. *(Felkapja a telefont.)* Halló? Van már orvosság a Karcsinak?

8. jelenet

LOLA: Akkor most mi van?

PAPAGENO: Csak az van, hogy szeptembertől nincs munkám.

LOLA: A szeptember még messze van.

PAPAGENO: Közelebb, mint gondolnád.

LOLA: Megin' fingtam, megin' nád…

PAPAGENO: De hülye vagy te, Lola!

LOLA: Te se vagy piskóta, Kiss Dániel, alias Papageno.

PAPAGENO: Pagageno? Így emlékszel, hogy ez a jelmezem, ha soha nem voltál operában?

LOLA: Hazudtam. Én az Operában lakom. Én vagyok, de ezt senkinek sem mondhatod el, mert éjjel megleplek, és kiszívom az összes véredet, én vagyok az Operaház Fantomja. Meg se ijedtél? Húúúúú, mjuzik ov dö nájt!

PAPAGENO: Vettél már valaha valamit komolyan?

LOLA Hát persze. Vásárolnia mindenkinek kell…

PAPAGENO: Lola!

LOLA: Ki szólít a nevemen? Csak nem te voltál az, különleges idegen?

PAPAGENO: Ezt most találtad ki?

LOLA: Fenét. Kicsike konzervdobozokba zárva hordom a poénokat a szatyromban. Néha belenyúlok, kiveszek egyet, kibontom, elszáll. Most épp ez akadt a kezem ügyébe.

PAPAGENO: Lola, te tetszel nekem!

LOLA: Ne nyomulj, mert attól hánynom kell.

PAPAGENO: Akkor hányj le, mit bánom én! Hányd le a szép, színes tollaimat! Azt se bánom. Egyébként, ki se lehet mosni…

LOLA: Hülye.

PAPAGENO: Most akkor, mi van?

LOLA: Kivel mi van?

PAPAGENO: Velünk mi van.

LOLA: Ki az a velünk?

PAPAGENO: Hát… te… meg én. Az a velünk.

LOLA: Na, ezt sürgősen verd ki a fejedből. Nincs olyan, hogy én… meg te. Olyan van, hogy én, meg olyan van, hogy te. Tehát, olyan nincs, hogy mi!

PAPAGENO: Akkor most mi van?

LOLA: Seggem kivan.

PAPAGENO: Na, ne komolytalankodj el mindent!

LOLA Az van, hogy megy mindenki a maga útján tovább. Te vissza az Operába, már biztosan beengednek, minden bombariadó csak kamu, megvárod a kis statisztacsajt, és pontosítasz vele egy rettenetest.

PAPAGENO: És te?

LOLA: Én is megyek…

PAPAGENO: Hova mész…

LOLA: Ahova a hegyek.

PAPAGENO: Elmennék veled…

LOLA: Az én utazásom soha nem kétszemélyes, Dani. Ne haragudj…

PAPAGENO: Értem. Akkor én… megyek is.

LOLA: Szia.

PAPAGENO: Szia.

LOLA: Azaz… várj csak! Nem engedlek el ilyen könnyen, ha már annyi pofázást végighallgattam az életedről.

PAPAGENO: Mit akarsz még, kislány? Vége a mesének.

LOLA: Táncolj velem!

PAPAGENO: Mi van?

LOLA: Táncolni akarok, nem érted? Táncolj velem!

PAPAGENO: Itt a metróban?

LOLA: Itt a metróban. Mivel, hogy éppen itt vagyunk, a metróban.

PAPAGENO: És mire táncoljunk? A csöndre, vagy a szerelvények csattogására?

LOLA: Nem azt mondtad, hogy operaénekes vagy? Hazudtál?

PAPAGENO: Az vagyok. Operaénekes. Nem hazudtam. De nem hordok egy szimfonikus zenekart a torkomban.

LOLA: Akkor a cappella lesz.

PAPAGENO: Tessék?

LOLA: Bocs, megbotlott a nyelvem… Azt akartam mondani, hogy énekelj zenei alapok nélkül. De ne valami komoly szart! Papageno-áriát, vagy efféle szarságot! Csak tudsz egy rendes számot, mondjuk, a hetvenes évektől errefelé…

PAPAGENO: Zenei alapok nélkül… Ez megint olyan… szakkifejezés-szagú volt a te szádból... Kezd érdekes lenni a dolog! Lola, valójában ki vagy te?

LOLA: Na jó, ebből elég volt. Másodszor is szia, sőt, cső!

PAPAGENO: Most meg hova mész?

LOLA: Még nem tudom. De hogy el, az biztos.

PAPAGENO: Maradj… kérlek…

LOLA: Minek? Hogy szaglássz utánam tovább?

PAPAGENO: Nem. Azt abbahagytam…

LOLA: Hát akkor mit akarsz?

PAPAGENO: Táncolni! Táncolni veled!

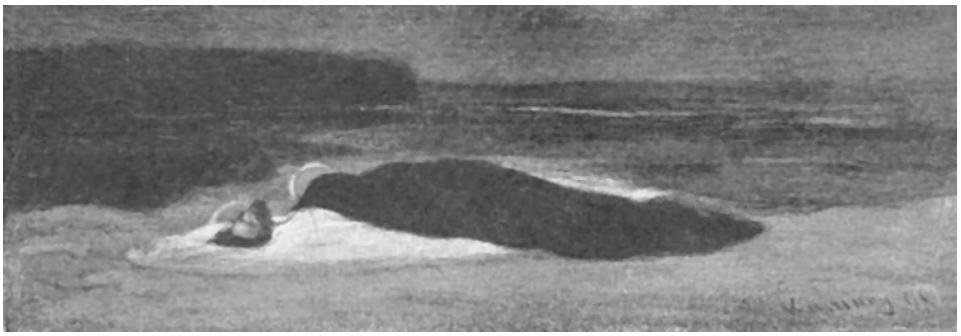

KACZIÁNY ÖDÖN: PIÉTA

BOZSIK PÉTER

A biatorbágyi rém

SYLVESTER MATUSKA DRÁMÁJA

Szereplők:

ÍRÓ I (öregebb úr, 65–70 éves)
ÍRÓ II (40–45 éves)
HELYTÖRTÉNÉSZ (HT, 50–55 éves orvos, amatőr helytörténész, a beceneve HT)
MATUSKA
LEÓ
RUDOLF
BÍRÓ
VASUTAS I
VASUTAS II
PARASZT I
PARASZT II
PARASZT III
PROSTITUÁLT
KATONA
HADÚR
RENDŐR 1
RENDŐR 2

I. jelenet

(Katonák és elítéltek hangkavalkádja, akasztás folyik)

MATUSKA: Kötözd meg, te bolond, meg fog szökni! Nem megmondtam! Barmok! *(lövések)* Túl messze van, a fene ebbe a piszolytáskába. *(céloz, lő, nem talál, sóhajt)* Pálinkát! *(hangosan iszik) (Kukoricaszár csörgése, hangos lihegés, valaki menekül, valaki üldözi, majd lövés hallatszik, halálsikoly.)*

KATONA: Kapitány úr, alássan jelentem, megvan a zsidó, épp oldalt szaladt nekem a sűrű kukoricásban, fültövön lőttem, azonnal vége lett.

MATUSKA *(üvöltve):* Hisz a fene nektek, hát akkor hoztátok volna el mutatónak legalább azt a konyafülét ennek az imposztor zsiványnak. Még pálinkát! *(iszik)*

KATONA: Kapitány úr, alássan jelentem, megvan a zsidó füle!

MATUSKA: Lapulevélbe csomagoltad?

KATONA: Igenis, jelentem alássan.

MATUSKA: Nem valamelyik fölakasztott kommunista füle ez?

KATONA: Jelentem alássan, nem!

MATUSKA: Nehogy ellenőrizzem! No, jól van, hát csak tedd el most már spirituszba talizmánnak.

Kocsmaintermezzo 1.

Tipikus falusi kocsma, kocsmazajjal, a két író iszik, majd csatlakozik hozzájuk HT. A három férfi a továbbiakban is végig iszik minden jelenet előtt rendelnek. Író I és Író II csendőrpertuban vannak.)

ÍRÓ I: Elloptad az ötletemet!

ÍRÓ II: Dehogy loptam, maga húsz év alatt nem írta meg.

ÍRÓ I: És mindent meghamisítottál. Matuska soha nem ölt zsidókat! És nem vett részt Prónay akcióiban.

ÍRÓ II: De ölhetett volna. A világnézetébe belefért. És amúgy sincs bizonyíték, se pro, se kontra.

ÍRÓ I: Milyen világnézetébe!? Rendes jobboldali, magyar ember volt, akit belekevertek a viadukt fölrobbantásába.

ÍRÓ II: Belekevertek? Maga nem veszi figyelembe a dokumentumokat, már megbocsásson. Egyfelől bevallotta, másfelől azért találtak közvetett bizonyítékokat is.

ÍRÓ I: Ah, közvetett bizonyíték! Az nem jelent semmit. És miket? Hogy ott volt a bűntett színhelyén, hogy nem sérült meg, hogy tagja volt a tartalékos Horty-tisztek társaságának…

ÍRÓ II: *(félbe szakítja)* Hogy ekrazitnyomokat találtak a kezén, a ruháján és a cipőjén, hogy előtte a bányájában (ahol semmiféle termelést nem folytatott), többször robbantott, azaz kísérletezett…

ÍRÓ I: Ah, ez csak Nemes Dezső-féle kommunista propaganda.

ÍRÓ II: És a két osztrák merénylet Aachennél? És a németországi, Jöterbognál? *(elhallgat)* Abban azért megállapodhatunk, hogy részt vett a merényletek végrehajtásában?

ÍRÓ I: Ebben igen, de kényszerítették. Megzsarolták.

ÍRÓ II: Már hogy kényszerítették volna…

HT *(ő már szalonspiccben érkezik):* Szevasztok! Már megint matuskáztok?

ÍRÓ I-II: Ja, már megint.

HT: Nem tudtok ti semmit. Nézzétek mit találtam! *(Egy dossziét húz elő óriási táskájából, kiejti a kezéből, a papírok hangosan szétszóródnak a kocsmapadlón.)* Szerintem, nem is vett részt a merényletben…

ÍRÓ I-ÍRÓ II: Nofene!

II. jelenet

(Furcsa a szobát elborító félhomály. Néhány gyertyaszál pislákoló fénye világít meg egy groteszk tábornoki egyenruhába öltözött figurát.)

MATUSKA *(mintegy magában motyogva):* Jeszszusom, hogy' néz ez ki? Milyen egyenruha ez? Mintha ebbe az egyenruhakölténeybe a tervező belevegyített csipetnyit Mátyás fekete seregének uniformisából, Rákóczi kurucainak romantikus öltözékéből, a díszmagyar barokk pompájából, a régi osztrák tábornoki egyenruha biedermeieréből… de figyelembe vette az egzotikus trópusi országok múlt századbeli hadvezéreinek, sőt rikácsoló madarainak színes öltözékét is. Drága nyusztprémből készült a kucsma és a panyókára vetett nehéz selyem ezüstfehér mente szegélye. A kucsma kócsagforgójához legalább húsz madár farktollát kötötték csomóba. A legfinomabb posztóból szabott dolmányán és nadrágján valódi aranyfonal a dús sujtás, paszománt és zsinórzat… Szintúgy aranyfonálból készült a széles, derekát átfogó kardkötő is. Sárga szattyáncsizmája igazi remekmű. A szófán ül, és némán magához int. Atyaisten, ez Hargittay G. Gyula, a leendő hadúr!

HADÚR: Ismered-e a kötelességed?

MATUSKA *(rebegve, mint akit váratlanul ért a kérdés):* Igen.

HADÚR: A feszületre és a bibliára hűséget esküszöl-e a szövetségnek? Engedelmeskedel-e vakon a legfőbb vezetőségnek? Soha meg nem tudakolod nevüket, s ha véletlenül megtudod, soha el nem árulod őket?! Amit a szövetségben megtudsz, sem jószántadból, sem kínvallatásra soha el nem mondod! Minden parancsot teljesítesz, véget vetsz még önmagad életének is, ha erre kapsz parancsot! Teljes erőddel és minden tehetségeddel támogatod vezéreidet, akik majd segítenek rajtad, előmenetelednél is érdemed sze-

rint! *(szünet)* Tudod, hogy halál vár az árulóra, megesküszöl?

MATUSKA *(síri hangon):* Igen.

Kocsmaintermezzo II.

ÍRÓ I: Ugyan már! Ez nevetséges!

ÍRÓ II: Miért?

ÍRÓ I: Mert olyan gyerekes… Mint egy gittegylet.

ÍRÓ II: Az első világháború után számtalan titkos jobboldali szervezet jött létre a szabadkőműves páholyok mintájára.

ÍRÓ I: Ugyan már! Egyet mondj!

ÍRÓ II: Itt van mindjárt az Ex, azaz az Etelközi Szövetség, akinek maga Gömbös Gyula volt a vezére, aztán a Keresztény Nemzeti Liga, amelyet Wolff Károly hozott létre

ÍRÓ I: Sose hallottam erről…

ÍRÓ II: Hargittay G. Gyula álnéven írta alá az utasításait. Nem igazán bizonyítható, de állítólag gyilkosságokat is elkövettek…

ÍRÓ I: Nono...

HT: Pedig lehetséges. És bizony léteztek.

III. jelenet

(Kertvendéglőben magyar, német, osztrák egyenruhában öltözött alakok ülnek egy nagy asztal körül, isznak, katonanótákat énekelnek, kapatosak, dobpergés, mindenki föláll, a HŐSÖKÉRT! Kiáltják, és exre pálinkát isznak.)

RUDOLF: Nem felejtjük el őket, igaz Szilvi? Ámbátor mindent elkövetnek ezért ezek a disznók… mindent… Tizenhárom év, és milyen tizenhárom év…

LEÓ *(egyik mellette ülőhöz):* Ha szólok, akkor kezdheted! *(a Leó mellett ülő, feldob egy tányért, lövés, a tányér darabokra hullik)*

MATUSKA: Ez már csak céltalan virtus…

RUDOLF: Mitől ez a franciás dekadencia?

LEÓ *(röhögve):* Talán franciázós… Te jössz, Rudi! *(Rudolf lő, nem talál, a tányér leesik, és az élén hangosan elgurul, földhöz vágja pisztolyát)*

RUDOLF: A fenébe!

MATUSKA: Mit megtettem, Rudolf, mit kibírtam!... Mi?... Te tudod, emlékszel…

LEÓ *(Matuskához).* Most te vagy a soros, Szilvi!

RUDOLF: Hát, majdnem otthagytuk a fogunkat… Kurva muszkák… Talán értelmetlenség volt az egész…

MATUSKA *(lő, talál):* Én nem változtam semmit. *(lő, talál)* És nem nyugszom bele a romlásba. Én nem fáradtam bele a tizenhárom évbe. (lő, talál) Mindig jöhet egy pillanat, amikor jelet adhat az ember… *(lő, talál)* …amikor ő fordíthatja meg a dolgokat. *(lő, talál, a tisztek bravóznak)* Bár ember tervez *(megcélozza saját tükörképét, szétlövi a tükröt)*, Isten végez!

LEÓ: Megtérül még e vereség, Szilvi, meglásd megtérül még. Meg kell térülnie!

RUDOLF *(föláll, a levegőbe lő, mindenki elhallgat):* Akkor tegyük azt, amiért idejöttünk. Ebben a ládában csak egy piros golyóbis van, aki azt húzza, ő fogja elvégezni a feladatot! *(Csönd)* Urak, értve vagyok? *(helyeslés, sorsot húznak, Matuska húzza a piros golyót, hangosan fölsóhajt, pálinkát tölt)*

MATUSKA: A hősökre! A hazára! Magyarország föltámadására! *(lehajtja a pálinkát, kirúgja maga alól a széket, és elmegy, Rudolf és Leó utána futnak)*

RUDOLF: Segíteni fogunk. Szilvi, ne félj, segíteni fogunk!

MATUSKA: (visszafordul) Nekem már lőttek, nincs segítség.

RUDOLF: Miért?

MATUSKA: Most kellett vagyontalansági esküt tennem. Teljesen tönkre mentem. Bécsi bérházaim a bankoké. Feleségem tüdőszanatóriumban. Lehet vagy két éve hát-

ra. Ki neveli föl a kislányomat? Apósom kölcsönéből élünk.

RUDOLF: Kell pénz? Tudok kölcsön adni… nem sokat ugyan, de…

MATUSKA: Nem kell most. *(váratlanul fölnevet, egy trükköt mutat be a golyókkal)* Látod ezt? Még Kalocsán tanultam, amikor kántortanítónak készültem… egy Leó nevű bűvésztől. *(becsapja az ajtót, és elmegy)*

RUDOLF *(Leóhoz):* Láttad ezt? Szándékosan húzta ki a piros golyót.

LEÓ: Annál jobb nekünk.

Kocsmaintermezzo 3.

ÍRÓ II: Na ez is valami, ez benne van a regényemben!

HT: Az csak regény, de én most bizonyítékot találtam a Pest Megyei Levéltárban.

ÍRÓ II: Mit gondolsz, én honnét dolgoztam?

ÍRÓ I: Te plagizátor vagy, semmi fantáziád, csak csoportosítod az adatokat!

ÍRÓ II: Maga meg nemzeti hőssé tesz egy tömeggyilkost, csak azért, mert antiszemita és jobboldali volt, tudott festeni, írónak gondolta magát és bejegyzett néhány találmányt…

ÍRÓ I: Mész te a picsába.

ÍRÓ II: Olvastam a regényrészleteit a nagy merénylőről, látom a koncepciót…

HT: Na, de urrrak! *(elhallgatnak)* Van itt még valami.

ÍRÓ II: Na mi?

HT: Nem egyedül hajtották végre a merényletet!

ÍRÓ II: Na és? Ezt eddig is lehetett sejteni, csak bizonyítani nem tudta senki!

HT: De én tudom!

ÍRÓ I: Szerintem meg egyedül hajtotta végre a merényletet! Őrült zseni volt, punktum.

ÍRÓ II: Akkor mivel magyarázza, hogy a csendőrségi jelentést nem vette figyelembe a nyomozó hivatal? És Habli Júlia vallomását sem…

ÍRÓ I: Miféle Habli Júlia?

ÍRÓ II: Egy valószínűleg imbecil lány, aki ismerte a helyszínt, és később eltüntették…

HT: Én meg azt mondom, Matuska a sorsolásban részt vett, de a merényletben nem. A sorsolás arról szólt, hogy magára vállalja…

ÍRÓ II: Már, ha volt sorsolás…

HT: Volt. Matuska meg nem értett a robbantáshoz…

ÍRÓ I: Dehogynem. Robbantott a bányájában…

HT: Szakember segítségével.

IV. jelenet

(Egy kalyibában. Ágy nyikorgása hallatszik, szeretkezés hangfoszlányai)

LEÓ *(cigarettafüstöt kifújva és egyben elpöckölve a csikket):* Undorító, Rudi, nem?

RUDOLF: Hülye vagy, Leó? Miért dobod el a csikket? Vedd föl! *(csönd).* Na jó, fölveszem én.

MATUSKA *(lihegve):* Nem bírtatok egy kicsit várni?! Bár én szeretem, ha néznek, miközben… *(elélvez)*

LEÓ *(Rudolfhoz):* Nem bírta ki nő nélkül? Mit csinálunk majd vele? Mármint ezzel a ribanccal. *(kiköp)*

MATUSKA: Nem látod, hogy hibbant, úgy sem hisz neki senki.

RUDOLF: Hol van az anyag? Vigyük föl a töltésre! *(nyögve cipekedésbe kezd, csövek csörögnek)*

PROSTITUÁLT: Hol van a bugyogóm?

MATUSKA: Azon a rozoga nachtkasztlin. Nem látod, te bolond?

PROSTITUÁLT *(sírva):* Hol van? Nem találom…

MATUSKA: Az éjjeliszekrényen. Most pedig tűnj el! Most! *(a lány tovább sír)* Nesze, itt egy kis pénz!

MATUSKA *(Leóhoz):* Mit csinálsz?

LEÓ *(már nyugodtabban):* Látod, a colstokból letörök két részt, olyat, amelyek csuklószerűen vannak egymáshoz illesztve, szétnyitom, de nem az élek, hanem a lapok irányába, és a két szár közé (úgy középtájon) kisebb követ helyezek be, amit spárgával odakötözök, így… Mindkét szár végére lukat fúrok ezzel a szöggel, és ide erősíti a bőrönd zárjait. Ezekhez pedig egy-egy gömbzsinórt, a két gömbzsinór másik végére pedig a zseblámpaelemet drótozok, úgy, hogy közbeiktattok egy gyújtógyutacsot, így. Látod?

MATUSKA: Ühüm… Mindig is utász szerettem volna lenni, esetleg flakos.

LEÓ: Mi az a flakos?

MATUSKA: Ágyús. Légelhárítós.

LEÓ: Aha.

MATUSKA: Most meg hová mész?

LEÓ: Kipróbálom a fa mögött, működik-e a gyutacs?

RUDOLF: Szilvi, segíthetnél! Hova lett a kurva?

MATUSKA: Elzavartam.

LEÓ: Ebből még baj lehet, ki kéne nyírni!

MATUSKA: Mondtam, hogy fogyatékos, úgysem hisz neki senki.

LEÓ *(felrobbantja a gyutacsot):* Áhá, ez igen, működik!

MATUSKA: A vonat első kerekénél is ezt csinálja majd?

LEÓ: Remélem.

(Elrobog egy gőzös).

LEÓ: Ez volt a grazi személyvonat, most mi jövünk.

MATUSKA: Imádom a mozdony füstjét. *(kis szünet után)* Háromnegyed tizenegy van. Mikor jön a mi vonatunk?

RUDOLF: Valamivel éjfél után. Húzz kesztyűt, az ekrazit nyomot hagy. Sárga lesz tőle a kezed. És igyekezz! A huzalokat is hozd!

LEÓ: A bal oldalt lévő völgyhíd Budapest felőli hídfőjének jobb sínszála lesz a helyszín. Tegyétek csöveket a sínszál belső oldalához, majd a tetejére rakjátok rá az ekrazitpatront.

MATUSKA: Mennyi lehet ez?

RUDOLF: Úgy 5–6 kiló.

LEÓ: Idióták, le fognak gurulni a patronok! Hozzatok sarat, ragasszátok oda azzal!

MATUSKA: Most mit csinálsz?

LEÓ: Szétnyitom mérőlécet, és odaerősítem a sínszál oldalához, hogy az összecsukott vége Budapest felé nézzen. Kövekkel is kitámasztom, így, és biztos, ami biztos, azokat is a sínszálakhoz kötözöm. A gyújtógyutacsot pedig (az izzóhengerrel együtt) a Budapest felőli patronba dugom, így ni.

RUDOLF: Ezt szögezd ki, Szilvi!

MATUSKA: Mi ez?

RUDOLF *(röhögve):* Kiáltvány.

MATUSKA: Hová szögezzem ki?

LEÓ: Ahová akarod

MATUSKA *(félhangosan, mint aki alig látja, olvassa a kapott szöveget):* Munkások! Nincs jogotok, hát majd mi kierőszakoljuk a kapitalistákkal szemben. Minden hónapban hallani fogtok rólunk, mert a mi társaink mindenhol otthon vannak. Nincs munkaalkalom, hát majd mi csinálunk. Mindent a kapitalisták fizetnek meg. Ne féljetek, a benzin nem fogy el. A fordító…"

LEÓ: Igyekezz, jön a vonat!

MATUSKA *(üvöltve):* Ez személyvonat, te gazember!

LEÓ: Én sem tudtam. Nyugi, most már úgy is mindegy!

MATUSKA: Személyvonat! Megőrültetek? Megöllek! *(verekedés hangjai, nyögés, zihálás)*

LEÓ *(zihálva az erőlködéstől, ahogy földre szorítja Matuskát):* Most pedig megnyugszol. Utána csöndben elvegyülünk a túlélők között, aztán meg fölszívódunk, megértetted?

(Robbanás hangja. Legjobb, ha Simó Sándor VIADUKT *c. filmjéből van)*

MATUSKA *(suttogva, gyönyörködve)*: Ez gyönyörű. Mint három zeppelin, zuhannak a mélybe. Borzongtatóan gyönyörű a látvány.

Kocsmaintermezzo 4.

HT: Beleszarok a sapkámba, ha ez így történt…

ÍRÓ II: Nem állítom, hogy pont így, de közelebb áll a valósághoz, mint amit a bíróság megállapított…

ÍRÓ I: Azt akarod mondani, hogy a Horthy-rendszerben minden rosszul működött. A bíróság, a rendőrség, a csendőrség…

ÍRÓ II: Nem. Azt akarom mondani, hogy ebben az esetben működtek, nemhogy rosszul, egyenesen dilettánsok voltak…

ÍRÓ I: Dilettánsok?

ÍRÓ II: Igen. Egyfelől nagy lehetett rajtuk a nyomás, mind a közvéleményé, mind a felsőbb vezetés részéről, másfelől miután Matuska magára vállalta az egyedüli tettes szerepét, minden szálat ejtettek. Voltaképpen konstruáltak egy szappanoperát, ahol Matuska vállalta a főszerepet.

HT: Hülye vagy te…

ÍRÓ I: Túl dús a fantáziád.

ÍRÓ II: Miért szerintetek hogyan történt a robbantás?

HT: Szerintem a merényletnél nem volt jelen, illetve, ahogyan mondta is, a vonaton tartózkodott.

ÍRÓ I: Szerintem meg nagyjából minden úgy történt, ahogyan azt a bíróságon előadta. Megőrült, hogy elszegényedett, és így akarta fölhívni magára a figyelmet. Még az is lehet, hogy anyagi hasznot is remélt ettől. Mindenesetre egyedül tette.

ÍRÓ II: És az nem zavar titeket, hogy egyedül nem vihette föl a vascsöveket, az ekrazitot meg a fene tudja még mit a viaduktra?

ÍRÓ I: Így okosbolondtól minden kitelik.

HT: Azt nem állítom, hogy nem sejtette, hogy mi fog történni, de nem ő tette. Vagy nem csak ő?

ÍRÓ II: *(könyvet húz elő, olvas):* „…a nyomozás kezdetén azt állapították meg, hogy a robbantást többen, egy társaságban készítették elő. Egy emberről föl sem lehetett tételezni, hogy egy-két óra alatt előkészíthet egy ilyen nagyarányú robbantást." – mondta egy csendőr tiszthelyettes.

V. jelenet

MATUSKA *(magában motyogva, szédelegve az üvöltöző sebesültek között):* Micsoda disznóság…, itt rakásra döglenek az emberek, nincs semmi világítás és nem jön segítség…

VASUTAS 1 *(Matuska arcába világít):* Ki maga? Mit keres?

MATUSKA: Ne világítson az arcomba! Sylvester Matuska vagyok…, magánzó… az első kocsiban utaztam

VASUTAS 2 *(csodálkozva):* Abból eddig csak egy kislányt sikerült kimenteni! Segítsen a kocsi roncsaiból máglyát csinálni, hogy jobban lehessen látni!

MATUSKA *(nyögve):* Úristen, micsoda sár. Nem csoda, tegnap késő estig esett…

LEÓ *(váratlanul fölbukkan, suttogva, erélyesen):* Mi keresel itt, mit csinálsz? Gyerünk a kocsmába, igyunk meg egy pálinkát!

(kocsmazsibongás, sírás, ordítozás, jajgatás, mindenki a merényletet kommentálja: „mi ebben a merényletben a ráció", „ez borzasztó", „szörnyűség" stb.)

LEÓ *(továbbra is suttog):* Három pálinkát! Nemsokára itt lesz a rendőrség. Mindenkinek fölveszik az adatait. Csak nyugalom! Utána mi Pestre megyünk, te pedig Győrön át Bécsbe! Rendben?

MATUSKA ÉS RUDOLF: Rendben. *(isznak)*

LEÓ: Akkor mi most elmegyünk. És nem találkoztunk. Szervusz!

MATUSKA: Szerbusztok!

VASUTAS 1: Na, újra találkoztunk! Ez borzasztó! Kér még egy pálinkát?

MATUSKA: Igen, köszönöm! Visszahívnám, de a bőröndömben maradt a pénztárcám.

VASUTAS 1: Hagyja csak!

MATUSKA: Kétszáz pengőnyi schilling volt benne! *(váratlanul síni kezd)* Megsérültem a hasamon! Nézze! *(vetkőzni kezd, még a nadrágját is letolja)* Nézze itt a combtövemnél, és a fejem is szörnyen fáj! *(körülveszik, mindenki szörnyülködik)* Van valakinek egy fájdalomcsillapítója?

MATUSKA *(váratlanul):* Hol egy templom? Hálát akarok adni Istennek, hogy túléltem! Jaj, szegény kislányom! Szegény feleségem! Valakinek föl kéne írnia a halottak és sebesültek neveit! *(kirohan a kocsmából)*

VASUTAS 1: Majd fölírják Pesten! *(a többiekhez)* Ezt meg mi lelte? Biztos sokkot kapott!

MATUSKA *(a bécsi pályaudvaron, az odacsődülő tömegnek, zaklatottan):* Vasúti kocsik mellett szédelegtem, mellettem egy köpcös férfi állt, kereskedőféle, megtaláltuk a zsinórt, a talpfa és a sínvas közül kivettem a zseblámpa-batériát, ne bántsa, még fölrobbanhat, mondta a köpcös kereskedőféle, ez már nem robban föl, válaszoltam neki, és elmagyaráztam, hogyan történt a robbanás, tegye vissza, mindjárt jön a vizsgálat, szólt rám egy odaérkező vasutas, templomba akarok menni, mondtam neki, hálát akarok adni Istennek, hogy megmenekültem, orvosok előtt vetkőztem, mutattam, hol fáj, mondtam, hogy kimentettem egy gyereket a roncsok alól, fájdalomcsillapítót kértem, föl kéne írni a halottak meg a sebesültek neveit, mondtam, ceruza után kotorásztam a zsebemben, majd fölírják Pesten, mondta az egyik orvos, magának semmi baja, mondta az, aki vizsgált, menjen a fenébe, azokkal kell törődni, akik súlyosabban megsérültek, rendőrök vettek körül, igazoltattak, gyárigazgató vagyok, mondtam nekik, Wienbe akartam utazni a családomhoz, lefényképeztek, a kocsmában megint a szerencsétlenséget meséltem, újra és újra, később egy házban megberetválkoztam, azután früstököltünk, előttem egy férfi ült, egy tenyerestalpas asszony, kenyeret hozott, túrót, hagymát, szalonnát, a legelső vagonban utaztam, mondtam, az ajtóban álltam, a vagon ajtaját kinyitottam, mert büdös volt, épp rá akartam gyújtani, amikor hirtelen zuhanni kezdtem, mintha siklón siklanék lefelé, mondtam, nagy fényt is láttam, Istennek hála, megmenekültem, mondtam, kik tehették, kérdezte egy másik nő átsétálva a szobán, a kommunisták, mondtam, már túl vannak a határon, újból a kocsmában mentem, szilvóriumot fizettek nekem, ittam, később megint az állomáson találtam magam, vasutasok faggattak, hogy volt, hová utazik, hol a jegye, kér-e kártérítést, civilek közt lökdösődtem, váratlanul mellettem termett egy vasutas díszuniformisban, hány viadukt van még Győrig, kérdeztem tőle, aztán már csak, itt, Wienben tértem észhez a sokkból… *(Elhallgat. A tömeg szétszó-*

ródik: „Hihetetlen!" „Mik történnek?!" „Elképesztő!")

Kocsmaintermezzo 5.

ÍRÓ I: Kosztolányi is elhitte, hogy egyedül robbantott. *(könyvet húz elő, olvasni kezd):* „Minden érzéstől mentes nyugalommal, konok emberfeletti erőfeszítéssel fölcipelte a meredek lejtőre hatszor egymás után a 70 kilogrammos síneket. Ez maga az érzéstelen téboly. Értelmes elmebeteg." Hogy ne mondjam, zseni.

ÍRÓ II: Na és? Ez nem jelent semmit. Egyébként ki nevezte el Biatorbágyi rémnek? Karinthy vagy Kosztolányi?

ÍRÓ I: Karinthy.

HT: Szerintem Kosztolányi! Viszont az vicces, hogy bohócot csinált a bíróból!

ÍRÓ II: Ja, jól odamondogatott neki. Tudjátok, mit nem értek?

HT-ÍRÓ I: Na mit?

ÍRÓ II: Miért nem ítélték halálra?

HT-ÍRÓ I: De hiszen halálra ítélték!

ÍRÓ II: De miért nem végezték ki?

HT: Azért, mert kötötte őket e nemzetközi jog. Ezzel a föltétellel adták ki az osztrákok.

ÍRÓ II: Jó, ezt én is tudom, de ezt máskor sem tartották be. Gondolj csak a frankhamisítási botrányra! Vagy a két komcsi, Sallai és Fürst kivégzésére! Azok sem voltak…

HT: Az más.

ÍRÓ I: Végtelen elfogultságodban azt hiszed, hogy a Horthy-rendszer csak gonosz, megalkuvó, szerződésszegő, minden megállapodást fölrúgó…

ÍRÓ II: Jaj, ne már, nem ezt mondtam! De miért kérte Horthy, már a háború alatt, hogy mégis ki kéne végezni?

ÍRÓ I: Ez tényleg igaz. 1939-ben kérte, ha jól emlékszem.

HT: *(papírokat zörgetve):* Igen, igen. Itt van: „… az Igazságügyminisztérium büntetőjogi és nemzetközi jogi osztályának vezetői hangoztatták: az államfői aktus kegyelmi jellegűnek minősíthető csupán, ez pedig vissza nem vonható, ez a büntetőjog történetében egyetlen államban sem fordult még elő." Így elutasították Horty kísérletét.

ÍRÓ I: És mit szólt ehhez Horty?

HT *(ismét a papírok közt matat):* Hol is van… Hol is van? Na: „… a magam részéről úgy vélem, hogy az előterjesztésben kifejtett álláspont (tehát a kormány nézete) túlzott ragaszkodás a jogszabályok formalisztikus felfogásához, ami egyébként nálunk általában a bürokráciának talán a még régebben Ausztriával fennállott közösség folytán osztrák behatásra átvett és számos esetben akadékoskodást jelentő hibája, amiről minél sürgősebben le kellene a hivatalnoki kart szoktatni, mert különben a mai élet alkotó lendületét kívánó gyors üteme mellett ebből a hibából igen nagy bajok származhatnak." Hát ezt írta. De nem akart a kormánnyal konfliktusba kerülni, ezért hagyta a picsába az egészet.

VI. jelenet

(Matuska a bíróság előtt. Ujjaival dobog az asztalon, idegesen toporog)

BÍRÓ: Az előző tárgyalásokon elmondta a két anzbachi és a jöterbogi merényletet. Most majd el fogja mondani, mi történt Biatorbágynál! De előbb még valami: mi célból vásárolt Berlinben különféle országokra vonatkozó térképeket?

MATUSKA: Öt attentátot akartam elkövetni. Az anzbachi két merénylet egynek számít, a jöterbogi a második, a biatorbágyi a harmadik, negyedik lett volna az amsterdami és ötödik a milánói.

BÍRÓ: Adatok vannak rá, hogy hatodik merényletet is el akart követni Marseille-nél.

MATUSKA: A Marseilles-i egy lett volna, mert a két város egy vonalon fekszik.

BÍRÓ: Nézze meg ezt a fényképet!

MATUSKA: A rajzot én készítettem, és ezen is öt merénylet van megjelölve.

BÍRÓ: Határozottan ki lehet venni, hogy Marseille-t és Ventimigliát külön megjelölte!

MATUSKA: A két merényletet egynek számítottam, mert a kettő egy vonalon van. Marseille mellett sohasem akartam attentátot elkövetni.

BÍRÓ: Leó Önt csak öt merényletre inspirálta, miért akart hatot elkövetni?

MATUSKA: Nem akartam hatot, ezt én sohasem mondtam.

BÍRÓ: Ön szereti a feleségét?

MATUSKA: Igen. Nagyon. És a kislányomat is.

BÍRÓ: És hogyan egyezteti össze azzal, hogy miközben gyengéd leveleket irkál neki, egész napját könnyűvérű nők társaságában tölti?

MATUSKA: A feleségem tudta, hogy én sokszor bűnös voltam. Folyton bűnbe estem, folyton...

BÍRÓ: Térjünk rá a biatorbágyi merényletre!

MATUSKA: Amikor megérkeztem, a közeli erdőben összeállítottam a „zollstock-bombát", a „nagy leleményességgel kieszelt zollstock-bombát", ahogy majd később a bíróság is nem kis elismeréssel nevezi…

BÍRÓ: A bíróság semmi ilyesmit nem állított.

MATUSKA *(maga elé):* Mindegy. Ez is az én találmányom. Ezer találmányom van. Ausztriában is föltaláltam egy faágyút a japánoknak a kínaiak ellen…

BÍRÓ: A lényegre, kérem.

MATUSKA: Hol is tartottam? Ja. Még Wienből hoztam magammal mérőlécet, amelyből letörtem két részt, olyat, amelyek csuklószerűen vannak egymáshoz illesztve. Ezt nyitottam szét, de nem az élek, hanem a lapok irányába, és a két szár közé (úgy középtájon) kisebb követ helyeztem (a töltésen volt ilyen bőven), amelyet spárgával kötöztem oda. Mindkét szár végére lukat fúrtam (szöggel), és ide erősítettem az előzőleg Dunába dobott bőrönd zárjait. Ezekhez erősítettem egy-egy gömbzsinórt, a két gömbzsinór másik végére pedig a zseblámpaelemet drótoztam, úgy, hogy közbeiktattam egy gyújtógyutacsot. Kipróbáltam egy fa mögé bújva. Összenyomtam a colstok két elálló végét, hogy egymáshoz érjen a két bőröndzár, amivel bezárul az áramkör. Működött, a gyutacs fölrobbant. Úgy képzeltem: csábító varázs rejlik e harcban, hogy aki csak nézi, az is menten fegyvert ragad!

BÍRÓ: Tartózkodjék a mellébeszéléstől! A tényekre szorítkozzon!

MATUSKA: Igenis, kérem. 1931. szeptember 12-én, amikor a grazi személyvonat elhagyta a torbágyi állomást (úgy háromnegyed tizenegy körül), a völgyhídra vittem a vascsöveket, az ekrazitot, a téglaalakú köveket és a többi tárgyat. Kesztyűben dolgoztam, mert az ekrazit nyomot hagy, nehogy barna színű legyen a kezem. A terv színhelyéül (a torbágyi állomás felé nézve) a bal oldalt lévő völgyhíd Budapest felőli hídfőjének jobb sínszálát választottam ki. A csöveket a sínszál belső oldalához tettem, ezek tetejére raktam (egymás utáni sorrendben) a kb. hatkilónyi ekrazitpatront.

BÍRÓ: Hogyan tudta mindezt egyedül megtenni?

MATUSKA: Akkoriban nagyon erős ember voltam ám, kérem.

BÍRÓ: Biztosan nem voltak segítőtársai?

MATUSKA: Leó szellemén kívül senki! Bár most már tudom, hogy ő nem létezik, csak az én fantáziám terméke.

BÍRÓ: A kihallgatáson azt mondta, hogy (papírról idéz): „Bergmann, még Bécsben, azt mondta nekem, hogy Budapest környékén egy hidat fogunk fölrobbantani. Egy kisebb hidat. Legfeljebb egy tehervonat fog lezuhanni. Én Bergmannt a merénylettől vissza akartam tartani…

MATUSKA *(félbeszakítja):* Nem ismerek semmiféle Bergmannt. Biztos az is egy Leó volt!

BÍRÓ *(dühösen):* Ha még egyszer félbeszakít, megvasaltatom! *(folytatja)* „Én Bergmannt a merénylettől vissza akartam tartani, kifogásokat hoztam föl. Ha emberélet fog áldozatul esni, akkor át fogom őt adni a rendőrségnek és le fogom záratni a határokat. Bergmann azt mondta, hogy őt nem lehet letartóztatni, nála több útlevél van és megígérte, hogy emberéletben nem lesz kár" Ki ez a Bergmann?

MATUSKA: Mondtam kérem, hogy nem ismerek semmiféle Bergmannt. Az is egy Leó.

BÍRÓ: Több Leó van?

MATUSKA: Az attól függ, kérem.

BÍRÓ: Mitől?

MATUSKA: Hát attól, kérem, hogy mit akar, hogy csináljak. Van olyan Leó, aki azt akarja, hogy járjam körül 13-szor a templomot, mert ha nem teszem meg, baj éri a családomat, aztán van, amelyik…

BÍRÓ: Hagyja a babonákat! Miért változtatta meg a vallomását?

MATUSKA: Nagyon össze voltam zavarodva, kérem. Leó azt tanácsolta…

BÍRÓ: Hagyja ezt a Leózást!

MATUSKA: …és féltem, hogy a családomnak baja esik.

BÍRÓ: Maga azt is állította, hogy ez a Bergmann egy titkos társaságba vezette be. *(idéz):* „Bergmann, aki még a feleségét is fölajánlotta nekem, azt mondta, hogy egy klubot velem kíván megalapítani, mert engem a rendőrség nem ismer. Ő javasolta, utazzunk Berlinbe. Ott elmentünk a megadott helyre, és amikor egy szobába léptünk, meg kellett adni a jelet. A jel az volt, hogy az embernek a hüvelykujját a fülébe kellett dugni. Fölolvasták nekem a szabályokat. És nekem eskü alatt alá kellett írnom azokat. Az egyik nyomtatvány azt tartalmazta, hogy ha egy merénylet elkövettetnék és a tagok részéről erről tud valaki vagy abban sze-mélyesen részt vett, akkor az illető tagnak harminc napig nem szabad a rendőrség előtt erről vallania, még akkor sem, ha a legerősebb kínzásoknak vetik alá, mert különben a családját ki fogják irtani."

MATUSKA: Ezt a vallásos kommunista szektát én találtam ki.

BÍRÓ: Nem Bergmann vezette be a társaságba?

MATUSKA: Nem kérem, én találtam ki, de nem sikerült megszerveznem, letartóztattak, mielőtt…

BÍRÓ: Bevallja, hogy kommunista?

MATUSKA: Nem. Én, kérem, a nemzeti szocialista pártokhoz állok legközelebb, a Hitler-párthoz…

BÍRÓ: Törődik is Hitler a maga eszméivel!

MATUSKA: Az meglehet… akkor is ez a párt áll hozzám legközelebb, azzal a különbséggel, hogy én nem vagyok zsidógyűlölő. Éppen ezért nem léptem be egyetlen pártba sem, mert ilyen nem létezik. Ezért akartam saját…

BÍRÓ: Folytassa, kérem, a merényletnél!

MATUSKA: Hol is tartottam?

BÍRÓ: Az ekrazitpatronoknál.

MATUSKA: Ja, igen… Hogy a patronok le ne guruljanak, kalapomban sarat hoztam föl, és azzal ragasztottam oda azokat. A szétnyitott mérőlécet úgy erősítettem a sínszálra, hogy az összecsukott vége Budapest felé nézzen. Kövekkel is kitámasztottam, biztos, ami biztos, azokat is a sínszálakhoz kötöztem. Végül a gyújtógyu-

tacsot (az izzóhengerrel együtt) a Budapest felőli patronba dugtam. Ezután elhelyeztem a mintegy ötven méternyire lévő betontalapzatra a kuvertát…

BÍRÓ: Maga fogalmazta a szöveget?

MATUSKA: Nem, Leó, de én írtam.

BÍRÓ: Mi állt a borítékban?

MATUSKA: Ha jól emlékszem valami ilyesmi: „Munkások! Vegyétek tudomásul, hogy hatalmas ember áll a hátatok mögött. Le a kapitalistákkal, én adok nektek munkát, mert a benzin nem fogy el. Minden hónapban csinálok egy ilyen dolgot." Aláírás: „A fordító".

BÍRÓ: Mi volt a célja az aláírással?

MATUSKA: Azt akartam elhitetni, hogy egy nagy külföldi szervezet áll a merénylet hátterében.

BÍRÓ: Folytassa!

MATUSKA: Ahogyan előre elterveztem, Törökbálint irányában indultam el. A végzet számomra az egyedüli és örök igazságszolgáltatás, emlékszem, ez villant át agyamon.

BÍRÓ: Mondtam már, hogy hagyja a mellébeszélést, a lényegre szorítkozzon!

MATUSKA: A töltésen mentem, amikor elhaladt mellettem a vonat. Fölkiáltottam: Úristen, ez nem tehervonat!

BÍRÓ: Azt akarja ezzel mondani, hogy tehervonatot akart robbantani?

MATUSKA *(egyre izgatottabb, minta újra átélni a merényletet):* Igen. Emlékszem, utánaszámoltam: csak szeptember 3-án, 4-én és 7-én jött előbb a tehervonat a gyors személyvonatnál. Gyorsan végiggondoltam mindent, most aztán benne vagyok a pácban, itt hullahegyek lesznek! Vissza fogsz menni, mondtam magamnak, és úgy teszel, mintha te is utas lennél, túlélő! Aztán hallottam a robbanást, megfordultam, láttam a fényeket. Láttam, amint a mozdony még egy ideig futott a völgyhídon, aztán a mélybe zuhant, magával rántva néhány kocsit. Visszafutottam a helyszínre, és leereszkedtem a völgybe a lezuhant kocsikhoz, gyorsan az arcomba karmoltam. Hangosan szuggeráltam magam: nem fogsz hangoskodni, nem szidod a vasutasokat, nem méltatlankodsz, semmivel sem hívod föl a szervek és a rendőrök figyelmét, minden feltűnést igyekszel elkerülni, aztán, mint szerencsétlenül járt utas, elkeveredtem a robbanás zajára érkező emberek között.

BÍRÓ: A tanítóképző intézeti tanulmányaival kapcsolatban azt mondja vádlott, hogy kitűnő eredménnyel végzett; kántori oklevelet is kapott, noha a zenetanár azt mondta neki, hogy nem lehet kántor, mert nincs hallása, de ő nekidurálta magát s végül is az osztály negyedik zenésze lett. A képző első évfolyamában kitűnő volt és jeles, másodikban túlnyomóan jeles, néhány kitűnő, harmadikban erkölcsi magaviselet hármas, tanulmányi előmenetel jó (nyilvánosházba járt, ezért kapott magaviseletből hármast). Ezen kívül a vádlott csupán csak a bronz katonai érdemérem viselésére nyert jogosítványt, azonban a bécsi ítélet folytán ettől is megfosztatott.

MATUSKA: Ez a megfosztás érvénytelen, mert ez az érem egyáltalán nem volt meg. Ami az átiratban foglaltatik, tévedés.

BÍRÓ: Amit a honvédelmi miniszter legfelsőbb helyre aláírás végett felterjesztett, és amit a legfelsőbb hely aláírásával megerősít, ott tévedés nem lehet.

MATUSKA *(széles fitymáló gesztus és lekicsinylő arcfintorítás után, éneklő hanghordozással):* Amennyi tévedés már ott volt.

BÍRÓ: Tiszteletlen viselkedése és kommunista modorban tett megjegyzése miatt megvasaltatom! *(lánccsörgés)*

MATUSKA: Sose voltam kommunista, csak vallásos kommunista szektát akartam alapí-

tani, de ott nem lett volna helye ateistáknak. Úgy éreztem, tévedés van ebben az érem dologban.

BÍRÓ: Mi volt a célja a merényletekkel?

MATUSKA: Mindenben Leó szellem tanácsait követtem. Vallásos kommunista szektát akartam alapítani. A vallásos kommunista alatt olyan egyéneket értek, mint például a csantavéri plébános, aki szeretettel karolja fel a falu minden népét, előtte koldus, király, bíró, ügyvéd, egyforma ember. A munkásokat hirdetés útján akartam toborozni, amiket nem úgy akartam megszövegezni, hogy kitűnjék belőle a célom, hanem olyan hirdetéseket akartam föladni, hogy a patentjeim terjesztésére keresek munkásokat.

BÍRÓ: Úgy érti, hogy a találmányait akarta terjeszteni, ha a merénylet által híres lesz?

MATUSKA: Igen. Nem. A jelentkezőket megkérdeztem volna, vallásosak-e vagy sem, akik azt mondták volna, hogy nem, azoknak adtam volna egy nap gondolkodási időt. Aki visszajön, és leteszi az esküt, az kap munkát. Így munkát is biztosítottam volna nekik, meg értékesítettem volna a kisebb szabadalmaimat. Az attentátok azért kellettek, mert az volt a meggyőződésem, hogy mint merénylőnek nagyobb lesz a tekintélyem a szektatagok előtt. Leó is ezt tanácsolta.

BÍRÓ: Mondtam, már, hogy hagyja abba a leózást!

MATUSKA: Ezzel a pörrel elértem, amit az összes attentátokkal elértem volna: a világ összes újságjai írnak rólam, és harc indult az ateizmus ellen. Egy egész ország diáksága zengedezi a nevem. *(énekel)* Matuska édes, Matuska drága, robbantsa föl a mi iskolánkat…

BÍRÓ: Hallgasson, mert sötétzárkába csukatom!

MAUSTKA: Jaj, csak azt ne! Válaszolok, válaszolok szépen!

BÍRÓ: Pestre szállításakor, a bécsi pályaudvaron miért csinált botrányos jelenetet?

MATUSKA: Nem csináltam semmiféle jelenetet.

BÍRÓ: A közönség közé dobta a cipőjét, és betörte a fülke ablakát.

MATUSKA: Én? Ha megcsináltam, csak álmomban csinálhattam. Én erről semmit sem tudok. Megrágalmaztak ezzel. Én erről egy kukkot sem tudok. Éppen olyan tisztességesen viselkedtem Bécsben, mint itt viselkedem…

BÍRÓ *(maga elé):* Jézusmáriám! *(majd hangosan)* A bíróság ítélethirdetésre visszavonul.

Kocsmaintermezzo 6.

ÍRÓ I: A börtönben aztán megnyugodott. Festett, misére és kórusba járt. Filmforgatókönyveket írt…

ÍRÓ II: Én úgy tudom, hogy Vácott már csak festett.

ÍRÓ I: Írt is. Miért hagyta volna abba? És a levél az nem írás?

HT: Azt mondják, jól festett. Po… pojilinista stílusban.

ÍRÓ I: Pointilista.

HT: Mi ez a poli… pois izé?

ÍRÓ I: Impresszionizmus utáni irányzat.

ÍRÓ II. Az a lényege, hogy a képet apró, pontszerű színfoltokra bontja a festő.

HT: Honnan szedte ezt?

ÍRÓ I: Az ördög tudja.

ÍRÓ II: Minden szar megragadt a fejében. Állítólag még Nietzschét is olvasott.

ÍRÓ I: És milyen filmforgatókönyveket írt! *(Író II-höz).* Láttam, jócskán *merítettél* is belőle.

ÍRÓ II: Szerintem nem jók, de van bennük néhány jó ötlet. Hogyan rettegett attól, mi

lesz, ha kikerül, hogy már kavics lesz a fizetőeszköz…

ÍRÓ I: Meg a találmányairól is álmodott. Zseni volt, én mondom. Huszonhárom találmányát jegyezték be…

ÍRÓ II: De egyikből sem lett semmi.

HT: Az egyik tán működött. Valami hatóanyag, amitől jobban égett a petróleum. *(elhallgatnak)*

ÍRÓ I: Aztán meg jöttek a muszkák, és kiszabadították.

HT: Állítólag ő fogadta a börtönben az oroszokat…

ÍRÓ II: Ja, mintha nem is fogoly lenne, hanem tartótiszt.

ÍRÓ I: Még bulit is szervezett nekik. Aztán meg hazajött a mi jó kis Csantavérünkre.

ÍRÓ II: Vesztére.

HT: Ja. De előbb még Vácon bemutatkozott a patikában a püspöknek. Tudja, ki vagyok én, kérdezte állítólag tőle. Matuska Szilveszter. A püspök meg csak kapkodta a levegőt. Még a lába is földbe gyökerezett. Aztán, alászolgálja, hazajött.

VII. jelenet

(Matuska Csantavéren, székkel zörömböl, majd nyögve föláll rá a kocsma előtti téren, ahol jószágvásár van, alkuszok hangjai szűrődnek be a háttérbe)

MATUSKA *(szónokolva):* Munkások! Zsellérek! Testvéreim! A mai kapitalizmus leszaggatta a családi viszonyról meghatóan szentimentális fátylát és e viszonyt puszta pénzviszonyra redukálta. Megmutatta, mit tud az emberi tevékenység létrehozni. Különb csodaműveket létesített, mint az egyiptomi piramisok, a római vízvezetékek és a gótikus katedrálisok, különb hadjáratokat vitt véghez, mint a népvándorlás, Nagy Sándor vagy a Római Birodalom hódításai és a keresztes hadjáratok. Nálunk azonban…

PARASZT I: E' meg ki? Mi hablatyol ez össze vissza?

MATUSKA *(zavartalanul szónokol):* …minden a semmittevésből fakad, a kevés jó is, a temérdek rossz is. Minden a mi úri, kedves, félművelt, szeszélyes semmittevésünkből! Mi nem tudunk megélni a magunk munkájából. Ahhoz, hogy eszmére tegyünk szert, mindenekelőtt munka kell, saját munka, saját kezdeményezés a gyakorlatban, saját tapasztalat. Ingyen nem lehet hozzájutni semmihez. Dolgozzunk…

PARASZT II: Ez hülye!

MATUSKA: …és akkor lesz saját véleményünk, saját eszménk is! A technika gyors tökéletesítésével, a végtelenül megkönnyített közlekedés révén valamennyi nemzetet, még a legbarbárabbakat is, belerántja a civilizációba. Áruinak alacsony ára az a nehéztüzérség, amellyel rommá lő minden kínai falat, amellyel kapitulációra bírja a barbárok legmakacsabb idegengyűlöletét is. E kétszáz éves uralom alatt tömegesebb és kolosszálisabb erőket hozott létre, mint valamennyi letűnt nemzedék együttvéve. Természeti erők leigázása, gépi berendezés…

PARASZT III: Ez nem a Szilvi?

MATUSKA: …a vegyészet alkalmazása az iparban és a földművelésben, gőzhajózás, vasutak, villamos távírók, egész világrészek megművelés alá vétele…

PARASZT II: Milyen Szilvi?

MATUSKA: …folyók hajózhatóvá tétele, lábdobbantásra a földből előpattanó egész népességek!

PARASZT III: Há' a Matuska Szilvi!

MATUSKA: A munkásnak nincs tulajdona; feleségéhez és gyermekeihez való viszonyának semmi köze a családi viszonyokhoz; a modern ipari munka, a tőke modern igája, amely ugyanaz Angliában és Fran-

ciaországban, Amerikában és Németországban, Magyarországon és Jugoszláviában…

PARASZT I: A' nem lehet! Kivégezték, nem?

MATUSKA: …lehántott róla minden nemzeti jelleget. A törvények, az erkölcs, a vallás az ő szemében csupa előítélet, amelyek mögött megannyi érdek rejtőzik. Akik nem tudják megérteni a népüket, elvesztik a kapcsolatot vele…

PARASZT III *(tudálékosan):* Dehogyis. Vácon vót börtönbe!

MATUSKA: …ennek arányában elvesztik hitüket is, és vagy galád istentagadók lesznek, vagy romlott, közömbös, szemét népség. Mi csak gyötrelem árán tudunk szeretni, szenvedélyesen ugyan, de féltékenyen, zsarnokian, olykor gyűlölködve. Ám épp ezért olyan földi világot építünk, ahol az emberek nem vágyódnak semmire, nyugodtak, nem törekednek az élet megismerésére, tudásuk magasabb és mélyebb lesz annál, amit a mi tudományunk nyújtani tud. Mert a tudomány megmagyarázni igyekszik az életet

PARASZT I: Te érted mirű' beszél?

MATUSKA: …ami nem feltétlenül baj, sőt bizonyos értelemben szükséges e jövő szempontjából, csakhogy az élet alacsonyabb szintje. A tudomány belehatol az életbe, hogy aztán megtanítsa az embereknek, hogyan kell élni. Hangsúlyozzuk: a tudomány, különösen harcunk kezdetén, szükséges rossz. Ellenben mi tudjuk, hogyan kell élni nélküle. Érintkezni a föld növényeivel és állataival, megtanulni a nyelvüket…

PARASZT III: Rullunk, szegínyekrű'!

MATUSKA: …minden nap érintkezni a mennybolt csillagaival, nem támadni egymásra, sem állatainkra, békességben élni velük, mint az Édenkertben! Távol áll tőlünk a könyörtelen kéjhajhászás, az a szenvedély, amely most földünkön csaknem mindenkit utolér, és amely csaknem valamennyi bűnünk egyetlen forrása. Nem fogjuk ismerni a betegségeket, bár lesz halál, de öregen halunk meg…

PARASZT II: Ott egye meg a rosseb! Megyek haza etetni.

MATUSKA: …csendesen, szeretteinktől körülvéve, mosolyt adva és mosolyt kapva útravalóul, szomorúság és könnyek nélkül, mintha csak elaludnánk. Áldani fogjuk a természetet, a földet, a tengert, a fákat, virágokat, bokrokat, madarakat, állatokat és rovarokat, dalokat költünk egymásról, melyekben dicsérjük egymás szépségét és dicsőségét, így gyönyörködünk egymásban és önmagunkban. Egész életünk kölcsönös…

PARASZT III: Teérted is robbantott!

MATUSKA: …szeretetben telik majd, mely teljesen átjárja szívünket. Az élet teljességének érzésétől a lélekzetünk is elakad majd. De addig van még egy kis dolgunk. Ezért mondom néktek: iránt unk érdeklődjetek, felénk fordítsátok orcátok, azt nézzétek, hogyan viselkedünk mi…

PARASZT II: Értem oszt nem! Mék haza, baj lesz ebbű, meglátod!

MATUSKA: …a kritikus pillanatokban, mely kritikus pillanatok (ehhez kétség nem fér), hamarosan eljönnek. Sőt már itt is vannak! Minek nektek a kapitalista állam, e pozdorjává tört hajó! Hatalmas tollunkkal szebb és boldogabb jövőt tudunk vizionálni! Munkások! Zsellérek! Testvéreim! Miért van az, hogy minél inkább kommunista, nacionalista vagy épp szocialista valaki, annál inkább harácsoló, tulajdonféltő és fösvény? A mi pártunkba lépőket…

PARASZT III: Lehet, igazatok van! Amúgy se lesz itt más párt, csak a komenistáké…

MATUSKA: …az eszményi, az érzelmi oldal, a vallásos színezet és az ebből fakadó költészet kell, hogy magával ragadja. Mert

sokan járnak másképpen: ezekről sokszor mondtuk, hogy Krisztus keresztjének ellenségei: az ő végük kárhozat, a hasuk az istenük, és azzal dicsekszenek, ami a gyalázatuk. Földi dolgokra törekszünk, de égi jeladással, itt e földön van polgárjogunk, ahová az Új Megváltót is várjuk! Az emberek mindig így cselekedtek: hogy…

PARASZT III *(maga elé dörmögve):* Ez lehet, hogy télleg megőrűt.

MATUSKA: …az igazságot valószerűvé tegyék, mindig belekevertek valami hazugságot. Nálunk nincs szükség hazugságra! A tudomány és az ész alapjaira helyezzük a szeretet vallását, és megteremtjük a földi Édenkertet. Munkások! Zsellérek! Testvéreim! Nincs jogotok, hát…

PARASZT II: Hallod, gyün a katonai dzsip?! Pucójjunk innét!

MATUSKA: …hát majd mi kierőszakoljuk a kapitalistákkal szemben. Minden hónapban hallani fogtok rólunk, mert a mi társaink mindenhol otthon vannak. Nincs munkaalkalom, hát majd mi csinálunk. Mindent a kapitalisták fizetnek meg. Ne féljetek, a benzin nem fogy el. A fordító…

(nagy zajjal megérkezik a dzsip, szerb, orosz, magyar hangok keverednek, Šta radi ovaj? Vonatot robbantott a magyarokná'! Ko je ovaj? Robijaš iz madjarske? stb.)

MATUSKA: …a fordító, Isten szent követe, Jézus, aki a szeretet vallását fordította az emberi beszédre, Jézus a mi lobogónk. Vállaljuk Érte és az üdvös végcélokért… *(káromkodva leráncigálják az asztalról)*

MATUSKA: …végzendő általános rombolás legújabb elvét. Munkások! Zsellérek! Testvéreim! Csatlakozz… *(leütik, a dzsip elhajt)*

PARASZT III: Hű, eztet megúsztuk!

PARASZT II: Meg, hál' isten! Csessze meg ke' a Matuskáját!

Kocsmaintermezzo 7.

(Mindhárman nagyon részegek már)

ÍRÓ I: Kisasszony! Még egy kör pálinkát kérek! Szilvát!

ÍRÓ II: Én barackot kérek!

PINCÉRNŐ: Nem kéne már inniuk…

ÍRÓ I: Hozza csak nyugodtan! *(Író I-hez)* Te mindig urizálsz! Mi vagy te? Nő? A férfi törkölyt vagy szilvát iszik! Mint Szilvi. Az én Leóm.

HT *(Író I-hez, kissé dadogva az alkoholtól)*: Szó.. szóval azt állítod Újvidékre vi… vitték az oroszok vagy a pa… partizánok, és ott ölték meg va… vagy ott lett ö… öngyilkos?

ÍRÓ II: Nem én állítom, ezt hallottam egy nyugdíjas szerkesztőtől, aki gyerekként épp Csantavéren tartózkodott a háború végén.

ÍRÓ I: Hablatyolás. Elmenekült. Látták Koreában Ezt ismeritek? *(Énekelni kezd)*

Matuska édes, Matuska drága,
Legyen tiéd a bitófa ága,
Miénk az egyház,
Tiéd a fegyház,
Matuska édes, Matuska drága…

(kiissza majd földhöz vágja a poharát)

PINCÉRNŐ: A szándékos pohártörés ezer dinár! Ki van írva!

HT: Ez nem így van! *(énekelni kezd ő is)*

Ha jő az este, leszáll a csillag,
Matuska lopva a hídhoz ballag,
Csokorba gyűjti a dinamitot,
úgy várja lopva a bécsi gyorsot.

(Író I. is csatlakozik, együtt énekelnek, Író I. igen hamisan énekel, poharaikat mindhárman földhöz vágják)

Matuska édes, Matuska drága,
robbantsa fel a mi iskolánkat!
Nekünk a lógás, neked a foglár,

ez az igazi jó!

ÍRÓ I: Az én verzióm jobb.

PINCÉRNŐ: A poharakat azonnal fizetni kell.

HT *(Író I-hez):* Nem mindegy…

PINCÉRNŐ: Mondom fizetés van, aztán ciánozás, azaz lehet menni haza! Lássuk csak! Volt négy pohár, az négyezer dinár, plusz hét barack, tizennégy szilva, hét sör, az összesen nyolcezer-ötszáz dinár.

ÍRÓ II: Nem is szándékosan törtünk…

HT: Kifizetjük a poharakat, de nem szándékos törésként… Na kisasszony, ne legyen ilyen szőrösszívű! *(a többiekhez)* Megoperáljam?

PINCÉRNŐ: *(nem szól semmit a három férfihoz, fölveszi a telefont, suttogva szól bele)* Halló! Rendőrség? *(a többit nem lehet hallani)*

(Szinte azonnal belép két rendőr)

RENDŐR 1: Maguk mit csiná'nak itten?

ÍRÓ 2: Semmit. Iszogatunk.

RENDŐR 2: *(fenyegető hangsúllyal, tört magyarsággal):* Úúúúdzs. Szóva' semmicse?

RENDŐR 1: No, fizessék ki a cehet, aztán sipirc haza!

HT: Mi nem szándékosan…

RENDŐR 2: Nem hallottátok, mit mon'tunk. Fizetni, oszt mars! Vadzs bevidzsünk benneteket garázdaságé'? *(gumibotjával az asztalra csap)*

ÍRÓ II: Mit is mondott, mennyivel tartozunk?

PINCÉRNŐ: 8500 dinár.

(Író 1, Író 2 és HT hangos sóhajtások közepette összedobják a pénzt)

ÍRÓ I: Milyen érdekes ez a kerek szám…

RENDŐR 2: Mit mondtá'?

ÍRÓ I: Semmit.

RENDŐR 2: Tán azt hiszed, nem tudom, mirű itten beszé'tetek? Majd adok én nektek robbantást! No mars haza… *(fenyegetőleg fölemeli a gumibotját, Író II. félreérti,azt hiszi, meg akarja ütni Író I.-et, a rendőr elé ugrik)*

ÍRÓ II: Ne bántsa! Ő Vajdaság legnagyobb írója!

RENDŐR II: *(meghökken):* Na és, én meg vadzsok legjobb rendőr Vajdaságban!

ÍRÓ I: *(a fölső zsebébe nyúl):* Nézze…

RENDŐR 2: Ne nyúkáljon a zsebébe! Mondom, hogy ne! *(megijed, a gumibottal ütlegelni kezdi Író II-t)*

Picsku vam materina! Mit mondtam? Mars haza!

(Író I és HT Író II-t támogatva elmenekülnek)

Vége

GYŐREI ZSOLT – SCHLACHTOVSZKY CSABA

Drakula vajda, Mátyás királynak rabja

CSÚFHISTÓRIA EGY EGÉSZBEN

Személyek:

HUNYADI MÁTYÁS, Magyarország királya
DRAKULA, alias Vlad Tepes, Havaselve vajdája, Mátyás fogságában
HUNYADI LÁSZLÓ, Mátyás bátyjának szelleme
SZÉP RADU, Drakula öccsének szelleme
MESÉLŐ

Játszódik:

1470–74 között Budán, a vár tömlöcében,
az utolsó jelenet pedig 1476-ban, Tergovistyében.

1. jelenet

MESÉLŐ: Jó estét mindenkinek! Üdvözlöm a kedves csoportot a Budai Vár mélyében. Tekintsük meg, hogyan is festett itt az 1470-es év egyik késő éjszakája. Ejha! Ki trónol ehelyt uralkodói pózban egymaga? Tekintélyes kinézetű, orra se kurta férfiú. Ha csendben ügyelünk rá, kitudhatjuk, mi dolga itt, s tán azt is, hogy nekünk mi dolgunk itt.

TRÓNOLÓ: Hollók böfögjék fel ocsmány lelketek! Hitvány cselédek, aljanép! Mi ez itt mind? (*Asztalnok*) „Dinnye, szőlő, szamóca meg mandula…" (*Saját hang*) Disznók elé! (*Asztalnok*) „Kajszibarack, áfonya?" (*Saját hang*) Vesszetek meg! Pomagránát! Azt kértem. Avagy kértem? Rendeltem és követeltem! Ki volt az, ki nem hozott? (*Asztalnok*) „Senki, esküszöm!" (*Saját hang*) Megzabálta! Rusnya pór! Hazavitte, felnégyelte, pukkadásig tömte tucat retkes gyermekét. (*Pór*) „Iziben, csimották, tömjétek a bögyötök! Nem kár érte, jó urunké." (*Gyerek*) „Nem bírom már, megreped a hasikóm." (*Saját hang*) Repedjen csak! Jövök majd a nagykanállal, s kimerem. (*Pór*) „Nagy jó uram, kigyelmezzen kigyelmed árva fejemnek!" (*Saját hang*) Árva a fejed? Csak tűzzem ki a többi mellé, akad rögtön társasága. Én vagyok a kereszténység védőpajzsa – ezt érdemlem? A legutolsó török szultán asztalán is gúlában áll. Mi jut nekem? Ribizlivel szemezzek? Pusztuljatok, seregélyek! Huss, huss! Hol a hollók? Lakomára! Hol az íródeákom? Törvényt hozok.

MESÉLŐ: *(A Trónoló alak csodálkozva elé)* Váratlan látogató zavarja meg ismerősünk többszemélyű monológját: egy íródeák siet be űzötten. Nem is néz a másikra: kifelé fülel inkább, s előrehajolva a kulcslyukba bámul.

TRÓNOLÓ: Csak, hogy idetolod a rusnya valagadat! Hol a pergamen, a penna? Kar-

dommal írjam bőrödre, hogy kínhalál dukál minden pomagránát-orzónak? Hozzá a szokásos: családirtás, porigégetés, közügyektől eltiltás…

LÁTOGATÓ: (*hátranéz*) Cssssssssss! (*ajkára teszi az ujját, azután visszafordul*)

TRÓNOLÓ: (*döbbenten tátog, némán káromkodik, hevesen gesztikulálva, csak a szörnyű szitok végére jön meg a hangja*) …a segged vágányába!

LÁTOGATÓ: Nem csitulnál egy kicsit?

TRÓNOLÓ: Hát hol vagyunk? Mit merészelsz? Az én tróntermemben, az én palotámban…

LÁTOGATÓ: Minden a tiéd, ameddig a szem ellát, csak hallgass már! Legalább, amíg elmennek.

TRÓNOLÓ: Miért, megjöttek? Kik? *(Asztalnok)* „Talán meghozták a pomagránátot." (*Saját hang*) Akkor miért mennek el vele?

LÁTOGATÓ: *(csitítóan)* Ne bomolj már, pajtás.

TRÓNOLÓ: *(kifordul magából)* Pajtás? Hohó! Felséges pajtás! (*Bolond*) „Vajdás pajtás." (*Saját hang*) Csitt, bolond! Őrség! Ajtónállók! Fülönülők! Fogjátok el! (*vár*) Sehol senki, aki kitépje ennek a felségsértőnek a nyelvét, aztán kitörölje vele a seggemet? Se pomagránát, se őrség? Ez pártütés.

LÁTOGATÓ: Csak, hogy pedzed végre.

TRÓNOLÓ: Moslék banda! Ezeket semmi nem rettenti el?

LÁTOGATÓ: Az üvöltözésed aligha.

TRÓNOLÓ: Engedné az Isten, hogy a legkeresztényibb uralkodót saját asztalánál rohanja le a gyáva orvgyilkos?

LÁTOGATÓ: *(mérgesen)* Az Isten bíborsújtásos haragjáért nem vagy képes csendben maradni, míg szépen kérlek!

TRÓNOLÓ: Az alamuszi, fostos bojáraim! A színem előtt bezzeg kétrét görnyednek, ám közben ebhitű, fitymafosztott kontyosok seggébe bújnak, hogy onnét veszejtsenek el.

LÁTOGATÓ: *(ráordít)* Itt híre-hamva sincs bojárnak…

TRÓNOLÓ: *(Bolond)* „Látom én, hogy kibojárnak." *(Saját hang, a Látogatónak)* A bolondom.

LÁTOGATÓ: *(fáradtan)* Szólj rá, hogy ő is fogja be a pofáját. Se bojár, se török, se görög, se bajor.

TRÓNOLÓ: (*eltűnődik*) Igaz lehet. A bajor… na, bojárokat mind karóba húztam. (*idegesen*) Akkor ki tör a vesztemre? (*Asztalnok, súgva*) „Szerintem…" (*Saját hang*) Kicsoda? Nem hallom. (*Asztalnok megint szinte némán mond valamit; saját hang*) Még mindig nem hallom! (*Asztalnok*) „Mátyás! Hunyadi Mátyás!" (*Saját hang*) Hanyadik? (*Asztalnok*) „Hunyadi." (*Saját hang*) Hunyadi Mátyás! Van-e gyűlöltebb név a fülemben a nevénél? Ama tollatlan holló!

LÁTOGATÓ: Csínján azért!

TRÓNOLÓ: Átkozhatom én halkan, gaztettei úgyis égre kiáltanak! Mióta csak trónra lépett, irigy reám, a nevezetes törökverőre. Akinek még a pápa is köszönőlevelet írt! Harmincezer lefejezett janicsártetemmel vártam a pasa hadát Havaselvén, vissza is fordult iszonyodva! S ahány kopasz fej a kopján, annyi szőrös segg a karón.

LÁTOGATÓ: Hagyd már ezeket a seggeket!

TRÓNOLÓ: (*Bolond*) „Miért, hiszen Seggesvárott született!" (*Saját hang: kacag*) Jól mondod, bolond! Bizony, ott. *(elkomorodik)* Hej, az a gazkölyök. Tudtam, hogy eljön a nap, amelyen ellenemre tör. De miért nem szemtől szemben, becsületes viadalban igyekszik lebírni? Egy kótyomfitty íródeákot uszít rám, ki pimaszságával visz a sírba?

LÁTOGATÓ: (*üvölt*) Elég már!

TRÓNOLÓ: (*megszeppenve fülel kifelé*) Csitt!

LÁTOGATÓ: (*csendesebben, dühösen*) Nem tűröm, hogy gyalázd Mátyást, a magyarok királyát.

TRÓNOLÓ: (*kacag*) Csak bevallod, hogy az ő embere vagy! Mondd meg a fostos uradnak…

LÁTOGATÓ: (*közbevág*) Nem ölt meg téged, nem főzött kondérban, nem sütött nyárson, nem hintett be sóval-paprikával, nem tálalt fel estebédnek, holott csak rajta állt, megcselekszi-e.

TRÓNOLÓ: Az orrát nem merte országomba dugni.

LÁTOGATÓ: Érted ment, csatában elfogott, vasra vert, ide hozott Budára, s most itt rothadsz, bomolsz pincebörtönében!

TRÓNOLÓ: (*meghasonlik*) Én nem! Nem igaz! Odahaza vagyok. Idehaza vagyok! Éppen pártot ütnek ellenem!

LÁTOGATÓ: Ellened? Ki vagy te már ahhoz? Énellenem!

TRÓNOLÓ: (*vérgőzösen*) Pártütés az íródeákok ellen! Ez kell nekem! Ide, ide, híveim! Az életekre állok!

LÁTOGATÓ: (*hirtelen könyörgőre fogja*) Halkabban, kérlek. Ne adj a pártütők kezére!

TRÓNOLÓ: Kifelé! Pusztulj! (*Bolond*) „Az én kezem is üt rajtad egy párt!"

LÁTOGATÓ: Ne kergess ki! Könyörgök neked, Isten nevére!

TRÓNOLÓ: (*mámorosan*) Pokolra minden íródeák! *(rugdossa kifelé a Látogatót)*

LÁTOGATÓ: Én nem vagyok íródeák. Ez csak álruha.

TRÓNOLÓ: Nesztek! Kapjátok el! Kérem a bőrét pergamennek! Cudar álruhás. (*Bolond*) „Felségálruhás." (*Saját hang: kacag*) Ez jó! Lelkemre, ez jó! (*kikiabál*) Hé, pártütők, ezt hallgassátok meg!

MESÉLŐ: Felséges pajtásunk újra fel akarja tépni az ajtót, de az most be van zárva. Mindazáltal bőszen rángatja tovább.

TRÓNOLÓ: Hé, mi ez? Felség… álruhás… (*leroskad*) Tömlöcben vagyok… kriptában… a föld alatt vagyok eltemetve… Egy bűzölgő, beszáradt lyukban rotyogok, az Isten háta mögött, világnak valagában… (*zokogva*) Ő emésztett el, a holló lakmározott fel! (*ordítva*) Mátyás!

Sötét.

2. jelenet

MESÉLŐ: Drakula, mert immár bizonyos, hogy ő az, alszik az ágyában. Nem úgy, mint Mátyás, aki ellenben belép szemben, s kifelé beszél, kíséretéhez.

MÁTYÁS: (*nagyképű, magabiztos, kurta*) Itt meg egy üres cella (*beleszippant a levegőbe*), inkább pöcegödör. (*tréfásan*) Nem csoda, hogy ide még a király is gyalog jár. Mielőtt ide bárkit bezárnánk, kívánatos egy alapos takarítás. Marikának szólni. Kifüstölni. Kimeszelni. (*körbenéz*) Kiganézni.

DRAKULA: (*horkant egyet az ágyában*)

MÁTYÁS: (*ijedten hátrahőköl*) És a vadászomat is leküldeni. Flóra, fauna: finito. Egy világos, derűs, kedélyes tömlöcöt akarok itt látni. Ahol pihenés a fogság. (*belenéz a papírjába*) Na most, mi lett azzal az emberrel, aki lakta? Leásni, megkeresni. Hogy is hívták? (*nézi a papírját*) Vlad Tepes.

DRAKULA: A kripta! (*horkant*)

MÁTYÁS: Már megint mi ez? (*odalép Drakulához, nézegeti*) Él ez. (*kifelé*) Csitt! Kegyet osztok, kifelé! Ha Galeotto megérkezik, beengedni. Többiek sipirc. (*vár*) Most.

MESÉLŐ: Az ajtó becsukódik, Mátyás Drakula fölé hajol.

MÁTYÁS: Élsz még, Vlad Tepes?

DRAKULA: (*felserken*) Gyilkos! Meghaltam! Itt döglöm a kriptámban!

MÁTYÁS: Ez az odvad, Vlad. Mondhatom, siralmas, ahogyan kinéz.

DRAKULA: (*iszonyodva*) Mátyás! Megöltél, s még kriptámban sem hagysz nyugodnom!

MÁTYÁS: (*kuncog*) Ha én valakit itt helyeznék örök nyugalomra, az négykézláb inalna ki, és holtáig emlegetné a feltámadását. Hogyan laktad így le ezt a boldogtalan pincegádort? És ha még csak lelaktad volna, de… (*fintorít*)

DRAKULA: Igen! Még a padmalyra is felszartam! És akkor mi a fostos fene van? Mikor ide bújtál hozzám, akkor bezzeg jó volt?

MÁTYÁS: (*csitítóan*) Akkor csoda jó volt, hanem most már mennem kell. (*előzékenyen*) Valami óhaj-sóhaj? Mondjuk, egy talicska, lapát? Vagy egy kupa bor?

DRAKULA: A véredet iszom. Majd bennem borrá válik.

MÁTYÁS: Ha nem, hát nem. (*indul*)

DRAKULA: (*utánaordít*) Itt sínylődöm két hónapja ebben a ganajos tömlöcben…

MÁTYÁS: (*a papírjába pillant*) Két hónapja? Miért, azelőtt hol voltál?

DRAKULA: Havaselvén.

MÁTYÁS: (*mosolyogva csóválja a fejét*) Nyolc éve és négy hónapja tartalak fogságban.

DRAKULA: Négy hónapja! És hozzá nyolc éve! (*kétségbeesve*) A legszebb éveimet itt töltöttem, a tömlöcödben.

MÁTYÁS: Örülök, hogy így érzed. (*bocsánatkérően*) Szó mi szó, kicsit megfeledkeztünk rólad. Annyi minden történt azóta…

DRAKULA: Velem is mennyi minden! Egy szempillantás nem elég, hogy elősoroljam! (*dühödten*) Iderekeszteni engem, a kereszténység védőpajzsát!

MESÉLŐ: Mátyás meghökkenve emel fel egy nyársra húzott patkányt.

DRAKULA: Ne bántsd! Az még él!

MÁTYÁS: (*kedves fejcsóválással*) Eleven ördög vagy, Vlad, nem csalás, nem ámítás. (*hirtelen ötlettel*) Figyelj! Rendezek ma este egy hangulatos lakomát néhány barátomnak… A cselédek is felvonulnak a maguk készítette ajándékokkal. Ne tudd meg, a lovászmesterem miket csinál lószőrből!

DRAKULA: Nekem az asztalnokom tojást szokott patkolni.

MÁTYÁS: (*fütyül rá*) Igen. Te is feljössz, kihirdetjük, hogy te vagy a kereszténység védőpajzsa, megmutatod a karóba húzott patkányodat, azután meg a mennyezetre pottyantasz.

DRAKULA: Inkább megfojtalak egy sósperecel.

MÁTYÁS: Nem, ez nem megoldható. Egyrészt az udvari pékemet egész nap lefoglalja a makramé, másrészt nem szeretnék semmi ízléstelent. (*nevetve*) Csak gyakorolj, mert ott magas a padmaly.

DRAKULA: Valaha itt is magas volt.

MÁTYÁS: De ott még most is magas. Vagy hatvan svábarasz.

DRAKULA: (*Bolond*) „Hány araszt szarasz, paraszt?”

MÁTYÁS: (*kacag*) Ez nagyon jó! Ezt elmondd majd ott is ám.

DRAKULA: Ezt nem én mondtam, hanem a bolondom.

MÁTYÁS: (*elbűvölve*) A bolondod! Remek! Hozd őt is! Az enyém úgyis egész nap a dudáját nyekergeti. Pár napig nevettük, de… (*legyint*) És tartasz még valakit itt magad körül?

DRAKULA: Az asztalnokom…

MÁTYÁS: Őt is hozd!

DRAKULA: Meg egy paraszt, aki a pomagránátomat dézsmálja, a kákabélű fiával. Ők csak mostanában jöttek.

MÁTYÁS: (*elbűvölten*) Úgy szoktam unni ezeket a békülős vacsorákat. Janus megint

panegyricussal készül, a nagybátyja olvatagon tapsol, pedig odahaza a disznó verseit habzsolja…

DRAKULA: Én meg majd ott tornáztatom a vastagbelemet, hogy a barátaid a véknyukat foghassák?

MÁTYÁS: Pontosan így képzeltem. A múltkor egy talján jött, aki borsót hajigált át a kulcslyukon, mit mondjak, nem ájultunk el. (*kuncog*) Kivéve, amikor Pongrácz rálépett az egyik borsószemre, és kiment alóla a lába… De ez, hogy te felfelé ürítesz, ez igazi spektákulum lesz. Ha belelendülsz, kiviszünk az udvarra, ott aztán határ a csillagos ég.

MESÉLŐ: Drakulát szemlátomást felbőszítette Mátyás nagyszabású terve, hiszen most az ágyáról egyenest a magyarok királyára veti magát.

DRAKULA: Átharapom a torkodat! Megdöglesz!

MESÉLŐ: Mátyás egyetlen mozdulattal söpri le magáról a börtönévek alatt legyengült Drakulát, aki szomorún terül el a földön.

MÁTYÁS: (*undorodva*) Ez több a soknál. Ha még egyszer rám lehelsz, megfulladok.

DRAKULA: (*magánkívül, őrjöngve fújdogál, sőt fújtat a földről fölfelé*)

MÁTYÁS: Így köszönöd meg, hogy asztalomhoz engedlek? Vagy legalábbis mellé, abba a kis falmélyedésbe, ahol a mutatványosok mórikálják magukat?

DRAKULA: Te rimafattya!

MÁTYÁS: S a tetejében gyalázni mered a felséges anyakirálynét?

DRAKULA: Azt a löttyedt lukú, csüggő seggű, repedt sarkú, lotyó anyádat?

MÁTYÁS: Szádat beteszed!

DRAKULA: Különben megölsz? Hejehuja! Megkínzol? Így is szenvedés az életem! (*kiborul*) Nyolc éve, négy hónapja!

MÁTYÁS: Neked semmi szenvedés nem elég, te dögletes szörnyeteg! Már nem is látlak olyan mulatságosnak.

DRAKULA: Pedig neked ez a mulatság: a más kínjában gyönyörködni! Jobban élvezed, mint a hájas anyád, ha három apród töcsköli északról, délről, meg délkeletről!

MÁTYÁS: (*dühödten*) Itt fogsz megrohadni a saját mocskodban! Végignézed, ahogy lassan agyonnyom a mennyezet! (*indul kifelé*)

DRAKULA: Csak fuss, te fostos király, húzd a csíkot magad után! Most előlem inalsz, amint tegnap éjjel hozzám inaltál, gyáván nyüszítve.

MÁTYÁS: (*megtorpan*) Már az elébb sem értettem, mit akarsz ezzel.

DRAKULA: Tagadod? Azt hiszed, nem ismertem rád az íródeák köntösében? Itt rimánkodtál, hogy ne adjalak a pártütők kezére! (*Bolond*) „Én is ütnék párt rajta."

MÁTYÁS: (*megakad*) Hopp! Ez szellemes.

DRAKULA: Mit színlelsz? Tegnap este már hallottad, amikor kilöktelek közéjük! (*a Bolondhoz*) Te meg mit ismételgeted magad? (*Mátyáshoz*) Hogyhogy még élsz? Hogyan nem beleztek ki a pártütők?

MÁTYÁS: (*idegesen*) Nem volt pártütés. Mátyás udvarában nincsen pártütés.

DRAKULA: Hazudsz! Itt áll egy koronás király, és hazudik!

MÁTYÁS: Nem hazudok. (*feszengve*) A nézeteltérés egyáltalán nem pártütés.

DRAKULA: Akkor hogyan nem beleztek ki a nézeteltérők?

MÁTYÁS: Mátyás udvarában fehér abrosz mellett szokás tisztázni a nézeteltéréseket, elsimítani az esetleges ellentéteket, végül pohárt üríteni az örök barátságra.

DRAKULA: Az asztalodhoz engeded őket? Akik a trónodra törtek? Ezt megnézem magamnak, ha már meghívtál.

MÁTYÁS: (*megrázza a fejét*) Mátyás király képes belátni a tévedéseit. Úgyhogy annyit kívánok csak tudtodra adni, hogy ne haragudj, ha este kissé hangos lesz a társaság: lábdobogás, zenebona, kupakoccanás, víg kacaj…

DRAKULA: Hiszed, hogy aki egyszer felkelt ellened, az másszor asztalodhoz ül le?

MÁTYÁS: Ha bármit értenél a politikához, akkor nem itt tartanál. Vagy én nem itt tartanálak.

DRAKULA: Az én birodalmamban mindenki őszinte volt! És egyenes! (*Bolond*) „Aki nem volt elég egyenes, azt kitámasztottuk egy karóval." (*Saját hang*) Nálam nem dívott ez az eszem-iszomnak feltálalt nyalom-falom! De te is hiába erőlteted, mély csömör lesz a vége a cifra lakomának.

MÁTYÁS: (*bosszúsan*) Na jó, erre nekem nincsen időm.

MESÉLŐ: Hopp, és már kiment.

DRAKULA: (*tébolyultan*) Tudod, mire nincsen neked idődd? Hátra! (*kacag*) Legközelebb pedig ne merj üres kézzel jönni!

Sötét.

3. jelenet

MESÉLŐ: Drakula egymagában óbégatva mulat.

DRAKULA: (*ordítva*) Ihaj, csuhaj! Egészség, barátság! (*összeütöget két kupát*) Fenékig! (*kiissza az egyik kupát, megborzong, majd a másikat, megint borzong; asztalnok*) „Szabad még töltenem, felséges uram?" (*saját hang*) Ennél iszonytatóbb löttyöt életemben nem ittam. Tölts! (*tölt az egyik kupába, majd felpattan, táncol, közben fel-felkiabál a mennyezet felé*) Elnézést a zajért! (*énekel*) Tüzes szemű babám, oláh, buzogányom elrámolá, hollallá! (*felordít*) Nem akarok zavarni! (*torkaszakadtából*) Halljátok? (*körülnéz, úgy ordít tovább*) Csendesebben, fiaim! Még kiveti Mátyást ágyából a ricsaj! Hová dugtad, tüzes oláh? Hadd lesek a szoknyád alá, hollallá!

MESÉLŐ: Még tesz néhány szilaj mozdulatot, majd tanácstalanul, fáradt szomorúsággal az ágyára ereszkedik.

DRAKULA: Álmos vagyok. (*ledől a párnájára, félálomban*) Ki cseni női ingvállban innét a pomagránátot?

MESÉLŐ: Félálomban tapogatja a párnáját.

DRAKULA: Milyen dohos a kebled csücske, babám.

Sötét.

4. jelenet

MESÉLŐ: Drakula már most meg a terített asztalnál ül, nyakába kötve egy koszos asztalkendő, kezében szutykos, hatalmas kés. Belép Mátyás, kezében rézharanggal letakart tálcával.

MÁTYÁS: Edd, Vlad! És adj hálát Magyarország királyának nagy kegyelméért, amelyben…

DRAKULA: No, csakhogy!

MÁTYÁS: Csillapítsd hát éhedet!

MESÉLŐ: Mátyás felemeli a rézharangot, ezzel előtűnik alóla egy kis cipó. Amolyan cipócska. Kenyérke, na. Péksüti. Menjünk tovább!

DRAKULA: No, kenyérke?

MÁTYÁS: (*királyian bólint*) Mind a tiéd. Töltekezz!

DRAKULA: Nem fért a sült mellé?

MÁTYÁS: Odafért volna, de gondoltam, hadd jusson neked is valami étek.

DRAKULA: De kinyílt a szád! Mint a segg szüretkor.

MÁTYÁS: Puffogjál csak, kacagom! A kedvem oly fönnen jár, hogy odáig még bűzös szavaidat sem bírod felpottyantani.

DRAKULA: Mégsem maradt el a dínomdánom?

MÁTYÁS: Néhány vendégem maradt el csupán. De mindőjük illendőképpen kimentette magát.

DRAKULA: Hogy nem érnek rá, mert ma is fondorkodnak?

MÁTYÁS: Az a te megkeserült képzeleted! Vitéz podagrás, Janus elutazott a Dunántúlra mandulafát nézni, Garának kétfejű üszőt ellett a tehene, Küküllei pedig elment tormát ásni. Jó, ez a kifogás éppen álságosnak tűnik…

DRAKULA: Éppen ez? Erről legkönnyebb megbizonyosodnod.

MÁTYÁS: Hozassak véle tormát?

DRAKULA: Azt jelenti, meghalt.

MÁTYÁS: Nem csodálom. Miért fog neki nyolcvanegy évesen tormát ásni?

DRAKULA: Ne azt bántsd, ki tormát ás, hanem aki vermet.

MÁTYÁS: Rosszmájú, epés bélpokol minden szavad. (*nyugtalanul*) Tán tudsz valami ármányukról?

DRAKULA: Nem én. Bújj bele az íródeák-hacukádba…

MÁTYÁS: (*mérgesen*) Nincs íródeák hacukám! Álmodtad!

DRAKULA: Abban aztán kitudod könnyen, milyen fonákul szólnak rólad, ha nem színed előtt állnak.

MÁTYÁS: (*kacag*) E szikkadt cipó is különb eledel, mint amit jótanácsaiddal megszolgálsz.

Sötét.

5. jelenet

MESÉLŐ: Nocsak, hová kerültünk. Mintha egy mezőn volnánk. Ha szétnézünk, körben karókat látunk meredezni, rájuk húzva kiszenvedőben lévő szenvedők. Mátyás az egyik karó hegyén ül, Drakula a tövében. Az Álmoskönyv szerint ez álmot jelent. És inkább Drakula, mint Mátyás vágyálmát.

DRAKULA: (*felfelé tekintve*) Na?

MÁTYÁS: Hát, igen. Kellemesnek mégsem mondanám.

DRAKULA: Nem mondtam, hogy kellemes. Azt mondtam: egyszer ki lehet bírni.

MÁTYÁS: Tényleg csodát tett ez a repceolajos beöntés.

DRAKULA: Ez sem dukál mindenkinek.

MÁTYÁS: Nem jöhetnék le egy kicsinyt?

DRAKULA: Ne légy türelmetlen! Szépen, lassan… (*kis szünet*)

MÁTYÁS: Dicsértessék! (*kis szünet*) Azt hiszem, meghalt a pap.

DRAKULA: Az csak egy barát. (*éllel*) Egy megbékélt barát. Nekem köszönheti, hogy ilyen közel került Istenhez.

MÁTYÁS: És mivel szolgált rá, hogy köszönhesse?

DRAKULA: Hízelkedett. Azt nem állhatom.

MÁTYÁS: A papok mind hízelkednek.

DRAKULA: Nem mind. Ott az a másik!

MÁTYÁS: Minő másik?

DRAKULA: Fordulj csak meg… ja, nem bírsz megfordulni. Ott, mögötted. Az is csuhás volt, de nem ez a tömjénező, alamuszi fajta. Az elmondott mindennek, ne félj! Sátán ebének, véres agyarú kandisznónak, aki a bűn szutykában dagonyázom.

MÁTYÁS: Akkor őt meg miért?

DRAKULA: Mert félreismert.

MÁTYÁS: Milyen bíró vagy te, hogy egyként bánsz hízelkedővel és őszintével?

DRAKULA: Ami az egyik embernek büntetés, az a másiknak jutalom.

MÁTYÁS: Legalább az egyiket csukhattad volna tömlöcbe.

DRAKULA: (*felordít*) Nem! A tömlöc kegyetlen, gyűlöletes! A karón tudod, hány arasz az életed, s mikor jutsz a végére. A tömlöc időtlen, nincs se reggel, se este! Hány év, míg az idő eléri a szívedet? Csak a végte-

len ganaj van, csak szarsz és szarsz, lassan beborít a szar, és felfal, és csíp és emészt, és aztán majd valamikor a saját szarod kiszarik téged ebből a világból, odapottyant Isten trónusa elé, ő rád lép, fintorog, és egy angyal szárnyával törölgeti le a talpát.

MÁTYÁS: Nem akartalak felzaklatni.

DRAKULA: Érzem is a szagomat… (*lázasan*) Nem! Nem lehet, hogy ez csak álom! Ez a sok karó!

MÁTYÁS: Nem, nem álmodsz. Itt nyüzsögnek a hollók is. Lám csak, az egyik levelet hozott anyámtól!

DRAKULA: Nem! Ez csak álom! Ilyen nincs!

MÁTYÁS: Mindjárt felolvasom neked. Hé, hozd vissza a szememet! Pimasz holló! Remélem, elviszi anyámnak. Mindig azt mondta, én vagyok a szeme fénye.

DRAKULA: (*összetörve*) Ott ülök a tömlöcömben, előttem a szikkadt cipó, amit hoztál…

MÁTYÁS: Nem hoztam én neked semmiféle cipót. Az lehetett az álom.

DRAKULA: (*térdre esik*) Nem érdemlek tömlöcöt, Uram! Hű szolgád voltam mindenkoron, szorgos kézzel gyomláltam a bűnt, sokszoroztam a boldogságot! (*felnéz a többi karóra*) Ti felmagasztaltjaim, gyönge fáimból büszke erdő, emeljetek szót érettem! Ne hagyjátok, hogy örök boldogságotokat megmételyezze az irántam érzett szánalom! Csak tömlöcbe ne! Istenem, vedd el tőlem a húggyal telt kupát, ne kelljen megízlelnem!

Sötét.

6. jelenet

MESÉLŐ: De bizony, sajnáljuk, kedves Drakula, visszajutottunk a tömlöcbe, ahol Mátyás, íródeáknak öltözve, éppen egy tál levest tesz elébed.

DRAKULA: (*kacag*) Álmodom netán! Csípjetek meg! (*megcsípi magát, felszisszen*) Na! S nem hiszem akkor sem! Elébb álmodom, hogy sajog a csípés, mint hogy ily nagy király efféle alantas, cselédi hacukába bújjék! Álmodom, úgy-e?

MÁTYÁS: Álmodol.

DRAKULA: S főképp hogy levest is hozzon! (*belenéz a tálba*) Mindjárt milyen kis levest! Leveskét. Miért nem bírok nagyobbat álmodni?

MÁTYÁS: Kell, avagy nem?

DRAKULA: Már hogy is ne kéne? (*fejcsóválva*) Kilötyögtetted, avagy féltél, hogy kilötyögteted?

MÁTYÁS: Most egyél! Szólok, ha eljő a beszéd ideje.

DRAKULA: Egyem, mondod! S mégis mivel?

MÁTYÁS: (*dühösen*) Eb, aki a levesét meg nem eszi!

DRAKULA: (*asztalnok*) „Felséges úr, estéről megmaradt a gyürke." (*saját hang*) Mi fene az? (*asztalnok*) „A cipó csücske." (*saját hang*) Úgy beszélj, hogy értsem! Ide vele!

MESÉLŐ: Drakula előveszi a cipó csücskét, kiszedi a belét, meri vele a levest.

MÁTYÁS: (*nézi, ahogy Drakula eszik; méltósággal*) Három dolog van márpedig, amit Mátyás király nem szeret.

DRAKULA: Mégpedig?

MÁTYÁS: A felmelegített levest…

DRAKULA: Ezt akár ne is mondtad volna. (*szürcsöl*)

MÁTYÁS: A megbékélt barátot… (*vár*)

DRAKULA: És?

MÁTYÁS: Ehhez éppen nincs szavad? Honnét tudtad, hogy Vitéz meg az alávaló, pimasz unokaöccse, az a szintén János újra belepöknek a levesembe?

DRAKULA: (*belenéz a tálba, majd vállat von, eszik tovább*) Mi a harmadik?

MÁTYÁS: A szakállas asszony.

DRAKULA: Azt én se szeretem. Bár így, nyolc év és négy hónap éhkopp után egy kecskének sem a szakállát nézném.

MÁTYÁS: Honnét tudtad, hogy súgnak-búgnak, hogy még ligába is tömörülnek?

DRAKULA: (*bolond*) „Te inkább a likába tömörülnél!"

MÁTYÁS: Mit mersz?

DRAKULA: Nem neked mondta. (*bolondhoz*) Több tiszteletet az íródeák úrnak! (*kuncog*)

MÁTYÁS: Ennek az átkozott hacukának köszönhetem, hogy közébük férkőzhettem. A saját anyám nem ismert rám!

DRAKULA: Ő is ott volt?

MÁTYÁS: Nem. De sűrűn emlegették. Hogy mindőjüket jégre vitte, amikor királlyá választatott velük.

DRAKULA: És ők ették ki a leves sűrejét is? (*bolond*) „Levesben jobb szeretem a kietlent!" (*saját hang*) Elég már! Kifelé, bolond! (*Mátyásnak, halkan*) Egyébként Abdulnak hívják. Az apja török volt. De már nem él.

MÁTYÁS: (*legyint*) Hunyadi Mátyás Baráti Kör! Így nevezik magukat! Hetven cikkelyből áll az alapító oklevelük!

DRAKULA: Ez fáj a legjobban?

MÁTYÁS: (*felemeli a jobbját*) Ez! Szegény kezem! Hajnalig körmöltem! Tizenöt példányban! Bár fölismertek volna inkább!

DRAKULA: (*röhög, majd fuldokol*) Ne tovább, mert megfúlok! Senki le nem mossa rólad, hogy meggyilkoltál a leveseddel.

MÁTYÁS: Belé is fojtlak istenuccse, ha nem vallasz ki mindent e hitvány pártütésről!

DRAKULA: Neked mondták tollba. Csak megjegyeztél ezt-azt, mire a tizenötödikhez értél.

MÁTYÁS: Azt mondd, ami oly titkos, hogy szóval nem is említették!

DRAKULA: Mi lehet az vajon?

MÁTYÁS: Éppen te! Te ganajbugyor főördöge! Mivel magyarázod, hogy mindent tudsz róluk, míg ők nevedet is ódzkodnak szájukra venni?

DRAKULA: Az ám, mint büntetted őket? Bekvártélyoztak a szomszédomba?

MÁTYÁS: Egyelőre csak rajtuk tartom a szemem. Hadd higgyék, hogy lesz még egyszer Budán kutyavásár! Hálátlan ebek! Mi mindent tettem értük! Kaptam egy széthúzó, szegény, nyomorult, mindenfelől fenyegetett országot, rendet teremtettem benne, dicsőséges háborúkat vezettem…

DRAKULA: És a széthúzásnak is vége, mióta mindenki ellened szövetkezik.

MÁTYÁS: Egy Kázmérért, egy fafejű lengyelért! De még csak nem is azért, hanem a fiáért! Egy picike Kázmérért! Egy takonypóc! Tizenhárom éves!

DRAKULA: Miért, te mennyi voltál, amikor trónra ültettek? Tizenhat se!

MÁTYÁS: És éppen Vitéz áll az élükre, akit egykor Frigyes császárhoz küldtem, hogy visszaváltsa a Szent Koronát! Ennyire bíztam benne! Még az unokaöccséből is püspököt csináltam. Abból a részeges kujonból! Abból az alamuszi Csezmiczeiből! Van képe Pannoniusnak hirdetni magát, miközben elárulja a szülőhazáját! És hozzá panegyricusokat ír hozzám! Rólam! „Egyet kér mindőnk esdő szava, drága királyunk: Arcod után vágyunk, térj haza végre közénk!"

DRAKULA: Ezért kellett volna karóba húznod.

MÁTYÁS: Hittem neki. Mindegyiknek hittem. Mindenkinek, akit csak az anyám rám tukmált. De elég! Most te beszélsz!

DRAKULA: Legyen! (*mély levegőt vesz*) Nekem sosem volt dolgom szakállas nővel.

MÁTYÁS: A megbékélt barátokról fogsz beszélni!

DRAKULA: Már eddig is többet segítettem neked, mint az a kevés, híg lé a fejed ibrik-

jében! Az ám, kaphatok még egy adag leveskét?

MÁTYÁS: (*felcsattan*) Itt döglesz éhen e vacokban! Megvannak a módszereim, hogy szóra bírjalak! Te ebfajzat! (*kirohan*)

DRAKULA: (*merengve*) Eb, aki a kanalát meg nem eszi.

Sötét.

7. jelenet

MESÉLŐ: A vér megfagyott az ereimben. Vajon milyen könyörtelen módszerekre célzott Mátyás bősz haragjában? Netán rögvest úgy látjuk viszont, amint Drakula torját üli? Nem ám! Hanem borozgatnak!

MÁTYÁS: Ha igazságos akarok lenni, nem mondhatom, hogy Katalinnak szakálla volt volna. Láttam én már rutén hegyi rablót. Mit mondjak? A bokor rejtőzött el őmögéje.

DRAKULA: Huh, a ruténok! Egyszer nekem is jutott egy! Annak a csecse volt szőrös. De csak a jobb. Én ilyen csodát még nem láttam, Isten nyugosztalja! Volt egy szőrös csecse, meg egy tar.

MÁTYÁS: Katalinnak se ilyen nem volt, se olyan. Szakálla is alig. De azért vén korunkra csak leért volna a leveses tálig.

DRAKULA: Ha van gusztustalan a világon, az a szőrszál a levesben.

MÁTYÁS: (*fogcsikorgató kedvességgel*) S hogyan ízlett a szalonnában sült őzpecsenye?

DRAKULA: Ha már kisütteted egy élemedett paraszt kérges talpát, legalább a bocskort hántasd elébb le róla!

MÁTYÁS: Megmondom a cserzővargámnak.

DRAKULA: Ő csinálta a bocskort?

MÁTYÁS: Az egész estebédet. Kiötölt valami különleges húspácot.

DRAKULA: És a szakácsod?

MÁTYÁS: Az egy fura sapkát varr: egy kályhacsőből és a tetejére erősített buggyos gatyából áll, és hófehér. De ne a szakácsomról beszéljünk...!

DRAKULA: Az ám, Katalin! Fiatalon meghalt?

MÁTYÁS: Ha úgy tekintjük, mennyit élt velem, fiatalon. Ha úgy, hány esztendősen jött hozzám, igazán nem panaszkodhatott.

DRAKULA: Én nem értelek. Ha szakállas kell, és vénecske, akkor kaphatsz török szultánt is. Imádják a fiatal királyfikat!

MÁTYÁS: Szemet vetett rád?

DRAKULA: (*mérgesen*) Tölts!

MÁTYÁS: Pogyebrád Györgynél, Katalin apjánál raboskodtam Prágában.

DRAKULA: Én meg az öcsémmel a szultánnál. De nem akarok erről többet beszélni.

MÁTYÁS: Akkor mondom én. Pogyebrád csak azzal a feltétellel engedett haza, hogy a lányát eljegyzem.

DRAKULA: Az efféle kényszer-paktumok nem számítanak. Tudnád, én miket ígértem a török szultánnak, hogy hazaengedjen!

MÁTYÁS: Látod, ebben különbözünk: nekem számít az adott szó.

DRAKULA: Ezt a barátaidba is átplántáltad!

MÁTYÁS: (*mohón lecsap a témára*) Mesélj róluk végtére!

DRAKULA: (*legyint*) Te mesélj még Katalinról! Olyan jól esik hallani, milyen topa vagy.

MÁTYÁS: Ha igazságos akarok lenni, anyám miatt vettem nőül.

DRAKULA: Annyira ínyére volt?

MÁTYÁS: (*legyint*) Amikor hazatértem Prágából, azzal fogadott, hogy szerzett nekem mátkát. Tudod, kit?

DRAKULA: Egy még bozontosabbat?

MÁTYÁS: Nem volt annak semmi makulája. És olyan csecsei voltak! Kemények, frissek, mint a… na, mondd már… pomagránát!

DRAKULA: Én inkább a tomporát nézem!

MÁTYÁS: Abba beletört volna a karód! Színhús! Helyette fogtam azt a szakállas aggleányt! Jó, nem volt szakállas…

DRAKULA: (*gúnyosan*) De álltad a szavad! Nahát, becsüllek, mit mondhatnék!

MÁTYÁS: Mert az anyám a Gara nádor lányával jött! Mégsem vehetem feleségül a legádázabb ellenségünk lányát!

DRAKULA: Miért nem békültél meg vele? Nálad olyan könnyen áll.

MÁTYÁS: Hogy mindig az történjék, amit az anyám kifundál? Mindig? Mindig?

DRAKULA: (*asztalnok*) „Felséges úr, szabad még egy kupával?"

MÁTYÁS: Persze. Ja, nem is nekem mondtad? (*kuncog*) Mindig beugratsz. Mindig! Mindig!

DRAKULA: (*saját hang*) Tölts neki is. (*tölt Mátyásnak*)

8. jelenet

MESÉLŐ: Ugorjunk cseppet, jó pár kupával későbbre.

MÁTYÁS: Hányszor hallgattam végig anyám bárgyú hollós történetét! Nekem meséli, érted! De én sínylődtem ott Prágában! Édes Katalin! Próbálta megédesíteni a rabságomat…

DRAKULA: Akkor volt vele egy kis entyempentyem is?

MÁTYÁS: (*megborzong*) Nézd, én őszintén hálás voltam neki. De azért nagy különbség van hálás és hálás között. (*sóhajt*) Menynyit mosolygott rám a bajsza alatt. A hollófekete fogaival.

DRAKULA: Murad szultán sem volt egy ikonosztáz. Bezzeg az öcsém, Radu! Milyen gyönyörű volt, Isten nyugosztalja!

MÁTYÁS: Az biztos, hogy nekem nem holló hozta azt a levelet. Utálom a hollókat! Miért nem mátyásmadár van a címerünkben? Azt is az anyám találta ki, hogy három dolgot nem szeretek. Ráadásul maga helyett beíratta Galeottóval a felmelegített levest. Semmi bajom a felmelegített levessel!

DRAKULA: És a szakállas asszonnyal sem, igaz?

MÁTYÁS: De igenis! De én lettem a király, innentől a magam életét élem, én döntöm el, kit veszek feleségül. És ha én egy kiszikkadt, csontos, szálkás deszkát akarok, akkor azt!

DRAKULA: (*vállat von*) Te vagy a király.

9. jelenet

MESÉLŐ: Hány kupa fér el két kupában? Ne számoljuk. Ugorjuk.

MÁTYÁS: Ülök a Koronatanácsban, éppen az ország ügyeit-bajait hányjuk-vetjük, erre kopogás nélkül beront: „Matyika, itt vagy?" A Pongrácz úgy röhögött, hogy bevágta a homlokát az asztal szélébe. Rögtön kivetettem egy újabb adót, hogy elmenjen a kedve a röhögéstől. „Megyek a piacra. Hozzak neked piszkét?"

DRAKULA: Én nem is ismertem az anyámat.

MÁTYÁS: Te jártál jól. Ha megismernéd az enyémet, igazat adnál nekem. (*anyját idézve*) „Mert a Laci, az bezzeg nem volt ilyen megátalkodott! Az adott az anyja véleményére! Annak jó volt egy Gara-lány! Az ország egyik első családja! Az törődött az ország dolgával!" Mondja nekem, miközben Pogyebrád ott lobogtatja az ígéretemet. Ha az összeáll a lengyelekkel, már le is rohantak! De ezt értesd meg az anyámmal! „A Laci biztosan mindent jobban csinált volna! Miért is nem ő maradt életben?"

DRAKULA: Szakasztott az apám! Soha nem bocsátom meg neki, hogy meghalt, mielőtt megölhettem volna. Ő adott túszul a szultánnak. Azzal a drága, szép Radu öcsémmel együtt. Szegény Radu! Vajon milyen véget érhetett?

MÁTYÁS: (*zavarba jön*) Ki tudja? De ne értsd félre, nekem nem Laci bátyámmal volt bajom, én imádtam őt, rajongtam érte! Kedves volt, közvetlen, mindenki szerette.

DRAKULA: Valamiért csak a fejét vették.

MÁTYÁS: Még a hóhér is szerette, aki lefejezte. Elhiszed?

DRAKULA: Hogy ne hinném? Az apám is azért törte magát, hogy mindenki szeresse. Barátkozott a te apáddal, a szultánnal, a bojárokkal, mindenkivel jóban akart lenni. Aztán mi lett a vége? A te apád megölette, mi meg ott rohadtunk a szultánnál. Ezért gyűlöltem az apádat! Miért nem győzte kivárni, hogy én öljem meg az apámat? Az én apám! Szegény Radu!

MÁTYÁS: Szegény Laci! (*Felemeli a kupát*) Igyunk az egészségére! A néhai egészségére!

DRAKULA: Meg az enyémre! A Lacikéra!

MÁTYÁS: Milyen Lacikéra?

DRAKULA: A Vlad Lászlót tesz a mi nyelvünkön.

MÁTYÁS: (*ámul*) Te is Laci vagy?

10. jelenet

MESÉLŐ: Drakula immár részegen, mint a csap, átöleli Mátyást, mint a csáp.

DRAKULA: Bújj ide, te nagy király! Te törökverő! Te rosszcsont csibész, te! Te öcsike! Te Laci öcsikéje! Jer ide, rontom-bontom!

MÁTYÁS: (*zokog*) Nem nagyon bírok már menni!

DRAKULA: Nem baj. Úgyis itt vagy. Hajtsd ide azt a nagy, búbánatos fejedet!

MÁTYÁS: Sose szeretett az anyám! Ő az én anyukám, és mégse szeretett soha! Soha, soha! A születésemkor beakadt az orrom! Majd' belehalt, míg kipenderített erre a cudar világra!

DRAKULA: Engem az apám nem szeretett! Soha nem szeretett az apám! Csak az öcsikém volt nekem! Ő volt a mindenem, az én kis kincsem!

MÁTYÁS: Nekem meg a Laci bátyám! A legegyetlenebb! Mindig azt mondta: „Jer ide, Matyi-batyu, hadd törlöm meg az orrodat!"

DRAKULA: Szakasztott, mint én a Raduval! Bár én a kis, gömbölyded seggét törölgettem, amint Murad elment. Aki azt hiszi, mindent látott már, mert kitörölt egy szaros segget, annak üzenem, hogy még járjon nyitott szemmel a világban. Így szerettem én egykoron, tudod? Hinnéd, hogy a vérivó, kegyetlen ördögfajzat, a felnyársaló valaha önzetlenül szeretett? Csak, hogy eszembe jutott, hogy nem lehet szeretet nélkül élni!

MÁTYÁS: És szabadság nélkül sem!

DRAKULA: (*boldogan*) Legfeljebb évekig!

MÁTYÁS: Ez nem is tömlöc! Ez egy menedék! Én csak itt érzem szabadnak magam, tenálad.

DRAKULA: Most már én is belátom, hogy nem gyűlöletből rekesztettél ide, hanem szeretetből. Mert a szeretet rabság.

MÁTYÁS: Te vagy a bátyám, ugye? Nem is haltál meg igazándiból, csak úgy csináltál! Ugye bátyás lett Mátyás megint? (*Drakula nyakába borul*)

DRAKULA: (*sírva*) Ne bőgjél már, Matyi-batyu! Ilyen nagyfiú, és itatja az egereket!

MÁTYÁS: Mackó-Lackó! Laci-paci!

DRAKULA: Mutasd az orrod, te bőgő oroszlán!

MESÉLŐ: Közös örömkönnyekre borul rá a homály.

11. jelenet

MESÉLŐ: Valahol a homály sűrejében Mátyás és Drakula az önkívület határán fekszenek hanyatt a padlón, néznek fel a padmalyra.

MÁTYÁS: Mutasd meg! Most mutasd meg!

DRAKULA: De most nem kell.

MÁTYÁS: (*nyűgösen*) De kell!

DRAKULA: Ne nyafogj!

MÁTYÁS: Akkor mondd el, hogy csinálod! Hogy szarsz föl?

DRAKULA: Hogy beszélsz?

MÁTYÁS: (*boldogan*) Szar! Fos! Fostos szar! Fostos, szurtos, fartosz… Fartosz?

DRAKULA: (*bólint*) Fartosz. Murad dugta Radum.

MÁTYÁS: Mi van?

DRAKULA: Rúd alakú kurd kard luka vakul, ahol Drakula kula-laka fakul.

MÁTYÁS: Mikor?

MESÉLŐ: De szerencsére Drakula már alszik is.

Sötét.

12. jelenet

MESÉLŐ: Nem csodálkoznék, ha ez megint egy álom volna – ha még nem is sejtjük, kié. Hunyadi Lászlót látom ugyanis, amint lepedőt varr – s lám, az a színész alakítja, akit egyébként Drakulaként szerettünk meg rettegni. A nyakán véres csík fut keresztben, feje ide-oda billeg, igyekszik egyensúlyozni, nehogy leessen. Társaságában Radu, aki ellenben fél lábon egyensúlyoz. Őt pedig a különben Mátyást domborító színművész jeleníti meg. Jópofa. A báty báty maradt, az öcs meg öcs. Mindegy, én maradok, aki voltam.

LÁSZLÓ: Aki ezt kitalálta, hogy lepedőben kell kísérteni, annak bemosnék egyet. Míg átjutok benne egy kulcslyukon, kipitymallik. Főleg mostanában, hogy minden kulcslyuk tele van szórva borsóval. Ez mekkora taplóság!

RADU: Te igazi kísértet vagy?

LÁSZLÓ: Ja. És neked hol a másik lábad?

RADU: Én még csak fél lábbal vagyok a sírban.

LÁSZLÓ: Még nem haltál meg?

RADU: Nem. Csak a bátyám hisz halottnak. (*dicskedve*) Vlad vajda.

LÁSZLÓ: Ha rendesen meghalsz, visszakapod a másik lábadat is. Ez az egyetlen jó az egészben. Én is visszakaptam a fejemet. Vagy a testemet? Nem tudom. Egymást.

RADU: Lefejeztek?

LÁSZLÓ: Nem. Húztak színes ceruzával egy piros csíkot a nyakamra, és azon úgy berágtam, hogy agyvérzést kaptam.

RADU: Tényleg?

LÁSZLÓ: Nem. Lefejeztek.

RADU: És mi az a színes ceruza?

LÁSZLÓ: Rúd alakú fadarab. Az egyik végét meghegyezik…

RADU: Az a karó. A bátyám egy csomó embert húzott karóba, úgyhogy ezt biztosan tudom.

LÁSZLÓ: Nem dicsekednék a bátyáddal.

RADU: Miért, te mire vágsz fel az öcséddel? Egy tehetetlen balfácán.

LÁSZLÓ: Befogod! Mátyás király a reneszánsz Európa egyik legjelentősebb uralkodója! Erőskezű király, birodalomépítő potentát.

RADU: Te kezdted pocskondiázni az én bátyámat.

LÁSZLÓ: Mondj már valami szépet róla!

RADU: Ha valaki egyszer venné a fáradságot, hogy megértse! Ha nemcsak a nyavalygásig jutnának azon a karón, hanem a részvétig és az együttérzésig…

LÁSZLÓ: Mindjárt sírni kezdek. Vlad Tepes egy vadállat. Úgy fog bevonulni a történelembe, mint vérivó szörnyeteg.

RADU: Ez igazságtalanság! Ő csak értem állt bosszút. Pocsék érzés ez nekem, de tényleg!

LÁSZLÓ: A fél lábad miatt, mi?

RADU: A hamvas, pomagránát seggecském miatt. Pedig nekem nem fájt, hogy a szultán lékelgeti. Mindenestül nagyon jól éreztem magam az udvarában. De nyafka

voltam, és folyvást siránkoztam Vladnak. Erre teljesen bevadult.

LÁSZLÓ: Mondjuk ez tetszik benne, hogy boszszút áll a testvéréért. Ez teljesen hiányzik Matyiból. Cimborál azokkal, akik hóhérkézre adtak… Ez a töketlenség cimboraszója!

RADU: De legalább türelmes! Ezért nem szabad balfácánnak hívni.

LÁSZLÓ: Te hívtad balfácánnak.

RADU: Jó, nyafka voltam. Néha nyafka vagyok. Pedig igazából tetszik, ha valaki türelmes.

LÁSZLÓ: Az türelem, hogy lepaktál azokkal, akik kinyírattak? Csak, mert be akar vágódni az anyámnál? A jó fiú!

RADU: Hát szereti.

LÁSZLÓ: Ugyanúgy utálja, ahogy én! A háta mögött nem mond róla semmi szépet, ne félj.

RADU: Murad a hátam mögött mondta a legszebbeket rólam. „Bülbülszagú rózsák két mennyei fodra!" Olajjal bemasszírozott…

LÁSZLÓ: Bemasírozott?

RADU: Azután igen. Közben csobogtak a szökőkutak, eunuchok énekeltek, lágy szellő járt a tarkabarka oszlopok közt… Boldog voltam! Csak Vlad rondított bele az örömömbe. Nem kellett volna siránkoznom. Ostoba voltam. Pedig még Rodostóba' is voltam.

LÁSZLÓ: Matyi is csak nyafogni tud. Közben egy asztalhoz ül bárkivel, aki hajlandó vele egy asztalhoz ülni. És tudod, mi a röhej?

RADU: (*röhög*) Nem.

LÁSZLÓ: Ne röhögj! Úgy marad fenn a neve, mint Igazságos Mátyás. Igazság az, hogy mindenkinek gazsulál?

RADU: Ha mindenkinek egyformán…

LÁSZLÓ: (*oda se figyel*) Meghalt Mátyás király, oda az igazság! Tudod, mi lesz oda, ha meghalt? Buda!

RADU: Ezt honnét veszed?

LÁSZLÓ: Ez a másik jó a szellemesdiben: a jövőbe látsz.

RADU: Tyűha! És az én bátyámról mit fognak mondani, ha meghalt?

LÁSZLÓ: Hogy nem is halt meg. Örökké fog élni, rettegéstől övezve. Párszáz év múlva meg ingatlant vesz Londonban.

RADU: (*értetlenül*) Ingatlant?

LÁSZLÓ: Londonban.

RADU: Az is valami szép hely? Mint Rodostó?

LÁSZLÓ: Fenéket.

RADU: (*készségesen*) Tartsam?

LÁSZLÓ: Ne! Csak azt mondom, hogy London ronda hely. Csupa köd meg eső.

RADU: Miért kell neki ilyen ronda helyekre mennie? Teljesen kedélybeteg. Jobban örülnék, ha élvezné az életet…

LÁSZLÓ: Én meg azt kívánom, bár ne élvezhetné mindenki más annyira az öcsém mellett. Jó, lehet, hogy én túlzottan a saját fejem után mentem, Prágába mindjárt öt nappal a saját fejem után, de ez a nagy béketűrés kihoz a sodromból.

RADU: Tudnának mit tanulni egymástól, nem igaz?

LÁSZLÓ: Az szent. Muris lenne, ha ezek összebratyiznának.

RADU: Az már biztos.

LÁSZLÓ: (*nevet*) Tutifix! (*hegyezi a fülét*) Ez kakas volt?

RADU: Mi?

LÁSZLÓ: Ez a kukurikú. De jó lesz. Kicsit hunyok.

RADU: (*röhög*) Egy kis Hunyadi?

LÁSZLÓ: (*nevet*) Ez jó.

MESÉLŐ: Ezek ma már úgysem hagyják abba a röherészést, szerintem nyugodtan rájuk olthatjuk a villanyt, ha már feltalálták az-

óta, hál'istennek. Hol is járhatunk most? 1471? 72? Kövesse, aki győzi!

Sötét.

13. jelenet

MESÉLŐ: Mátyás úgy alszik az ágyban, mint a tej, reméljük, nem fog olyan savanyúan ébredni. Drakula bezzeg vígan tüsténkedik: üggyel-bajjal előkeres két koszhadt tányért, elkap egy denevért, kitörli vele a tányérokat, és letörli az asztalt. Azután a ládájából, némi kutakodás után, előszed egy nagy, kerek valamit, próbál késsel vágni belőle, de nem sikerül, erre nagylelkű mosollyal odateszi Mátyás terítékére. Majd elővészi a két kupát, beléjük köp, kitörli őket a denevérrel, leteszi az asztalra, azután elővesz a ládájából egy bedugaszolt flaskát, kinyitja, tölt belőle mindkét kupába.

DRAKULA: (*kedvesen kiabál*) Matyó baba! Ébresztő! Hasadra süt a nap!

MÁTYÁS: (*félálomban*) Tényleg?

DRAKULA: (*kesernyés gúnnyal*) Itt?

MESÉLŐ: Mátyás belefúrja a fejét a párnába, azután felriad a dohszagtól.

MÁTYÁS: Áááh! Rosszul vagyok.

MESÉLŐ: Fejét lehajtja az ágy mellé, hogy vastag sugárban buggyanjon ki száján a bánat, de észrevesz egy gyanús tócsát.

MÁTYÁS: Vagy már hánytam is? Ilyen az a bizonyos sárga föld?

DRAKULA: Gyere, készen a reggeli!

MÁTYÁS: Milyen friss vagy, hallod!

DRAKULA: Egy kis hazai. Különleges alkalomra tartogattam.

MESÉLŐ: Mátyás érthető tanácstalansággal nézi azt a kerek valamit.

DRAKULA: Zergesajt.

MÁTYÁS: (*megszagolja*) Na, nem, ez teljesen kizárt! Nekem most amúgy is… szóval vár a trónom.

DRAKULA: (*röhög*) Aranyos vagy! (*felmutat a mennyezetre*) Nyugodtan, bárhová!

MÁTYÁS: Úgy értem, hogy… Hanem most… nekem tényleg mennem kell. Rettenetes késő́re járhat.

DRAKULA: Á, még a pap se szart.

MÁTYÁS: Kilenctől uralkodom. Ma tartok panasznapot. Jaj, a fejem! Ma én fogok panaszkodni.

DRAKULA: Mi az a panasznap?

MÁTYÁS: Akinek csak eszébe jut, beállít a palotámba, és nyafog. A csóri fogadóstól a cinkotai kántorig mindenkinek akad gondja-baja. Kivéve a gyevi bírót.

DRAKULA: Ez jó sokáig eltarthat.

MÁTYÁS: Legfeljebb egy óra. Egy ember tíz szónál többet nem szólhat. De utána ott maradunk Galeottóval, és kiötöljük, miket kellett volna felelnem. Nálad nem volt efféle?

DRAKULA: Nálam aki élt, az nem panaszkodott. Az örült az életnek. Kivéve a nincsteleneket, koldusokat, csavargókat. Azokat összehivattam egy nap, megkérdeztem tőlük, akarják-e, hogy boldoggá tegyem őket.

MÁTYÁS: Azt nem lehet. Folyton elégedetlenkednek.

DRAKULA: Ezek nem. Ezek szépen bementek abba a palotába, amelyet építettem nekik, hatalmas gyönyörű palota, csupa fenyőfából. Leültek az asztalhoz, hatalmas, gyönyörű asztal, az is csupa fenyőfából. A közepén tálak…

MÁTYÁS: Csupa fenyőfából?

DRAKULA: Csupa. És fakanalak, fakések, fakupák, fazekak.

MÁTYÁS: Kuss, bolond!

DRAKULA: Miféle bolond?

MÁTYÁS: Abdul. Akinek meghalt az apja.

DRAKULA: A testvérei meg elhajóztak Ciprusra, és borkereskedést nyitottak.

MÁTYÁS: Tényleg?

DRAKULA: Nem, én találtam ki. Mindenkit. Unatkoztam.

MÁTYÁS: (*kellemesen meglepve*) Nahát! És a fapalota?

DRAKULA: Csupa fa, padlattól padmalyig. Fareteszek a fakapukon. Azok kívül.

MÁTYÁS: Mi végre?

DRAKULA: Különben el tudták volna húzni őket, amikor rájuk gyújtottam a fapalotát.

MÁTYÁS: (*jólesően borzong*) Bent égtek?

DRAKULA: Bent. Mit összesírtak-ríttak, panaszkodtak! Tergovistyében így esett a panasznap.

MÁTYÁS: Iszonyatos!

DRAKULA: Volt egy pillanat, amikor olyan velőtrázóan nem akartak megérteni! Csak vetették a lobot, haltak a hamvukba, s egy sem gondolt arra, mint szenvedek miattuk, az ő boldogságukért. Minden jajuk olyan ecetes csípősen marja a torkomat, mint a bor, amit nem győzök felböfögni.

MÁTYÁS: (*böfög egyet*) Na, eszem mégis egy kis zergesajtot! (*beleharap, fintorog*) Oáááh!

DRAKULA: Kicsit csípős. Húgyban érlelik.

MÁTYÁS: Undorító! (*köpköd*) Ez a bosszúd? Ezt fontolod hetek óta?

DRAKULA: Én szeretem.

MÁTYÁS: Akkor zabáld! Lássam, hogy nem az életemre törsz!

DRAKULA: Most nem kívánom. Nekem túl sós. De nem méreg, hidd el!

MÁTYÁS: Gyomorforgató, mint magad! De rászolgáltam! Minek kvaterkázom egy ilyen kegyetlen szörnyeteggel?

DRAKULA: Ne mondd! Csak ezt ne mondd!

MÁTYÁS: Szörnyeteg, szörnyeteg!

DRAKULA: Azt mondhatod. A kegyetlent ne mondd! Radu is kegyetlennek mondott álmomban. Raduval álmodtam.

MÁTYÁS: (*megütődik*) Én meg Laci bátyámmal.

DRAKULA: Olyan retteneteseket mondott rólam az a gyönyörű Raduka! Hogy nem engedtem örvendezni, holott csak a fájdalomtól óvtam. Hogy másokon bosszultam meg mostoha sorsát, pedig én voltam az oka. Mert oly engesztelhetetlen vagyok, oly ingatlan!

MÁTYÁS: Ingatlan?

DRAKULA: Úgy rémlik. De ez csak ködös emlék. (*felveszi a denevért, megtörli vele a szemét*)

MÁTYÁS: (*idegesen*) Ne itasd a bőregereket!

DRAKULA: (*zokog*) Megjavulok! Ígérem! Kedves leszek! (*felkapja a patkányt, lerántja a karóról, megpuszilja, a földre dobja*) Szaladj! Szaladj! (*türelmetlenül*) Nem hallod? Szaladj! (*belerúg a patkányba, hogy az elrepül*)

MÁTYÁS: Te megvesztél.

DRAKULA: (*hirtelen hisztérikusan nyájasba vált*) És mit álmodtál a bátyádról? A druszámról?

MÁTYÁS: (*dühösen, kegyetlenül*) Ő bezzeg büszke rám. Azt mondta, olyan vagyok, amilyennek mindig is szeretett volna. Nem is bánja, hogy fejét vették, mert belőlem sokkal nagyszerűbb király lett, mint őbelőle valaha lett volna.

DRAKULA: (*hirtelen felrémlik neki egy álmában hallott szó*) Balfácán!

MÁTYÁS: (*idegesen összerándul*) Mit mondtál?

DRAKULA: (*magyarázkodik*) Csak a számra jött. Bizonnyal arra gondoltam, hozzád mérve csak balfácán lett volna.

MÁTYÁS: (*elégedetten*) Ha nem is balfácán, de nem lett volna oly igazságos, mint én vagyok.

DRAKULA: Te úgy vagy tökéletes, ahogy vagy. Amilyen Radu volt. (*kétségbeesve*) Nem akarlak téged is elmarni magamtól, mint őt!

MÁTYÁS: Ne hízelkedj! Ki nem állhatom a hízelkedőket. (*tűnődik*) Le is fogom cserélni a szakállas asszonyt. Vagy meghagyom, és lesz egy negyedik. Három dolog, amit Mátyás király nem szeret, és egy a ráadás.

DRAKULA: Én őszintén becsüllek és szeretlek!

MÁTYÁS: Megvetsz és kigúnyolsz! Mert még a bátyám gyilkosain sem állok bosszút. Akkor becsülnél, ha ugyanolyan (*kéjesen*) kegyetlen szörnyeteg volnék, mint te. Ha én is csóvát vetnék mindenkire, akinek már nincs ki a harminckét foga.

DRAKULA: Mint röstellem magam emiatt! Már nekik adok igazat. Akik még halálukban sem értették, miért jó nekik, ha rájuk gyújtom a tetőt.

MÁTYÁS: Tán hinnék is neked, ha nem kínáltál volna ezzel a zergesajttal. (*indul*)

DRAKULA: Visszajössz, ugye? (*gyorsan*) Nem is kérdezem, persze, hogy visszajössz. Különben én is megyek panaszra. (*ujjain számolja a tíz panaszszót*) Elveszett öcsémet újra feltaláltam, de megharagudott, és magamra hagyott tömlöcömben.

MÁTYÁS: (*elmosolyodik*) Engedj mennem végre, te buta vadszamár!

DRAKULA: (*boldogan*) Már nem haragszol, Matyó baba! Siess vissza, és felvágjuk a borzkolbászt is!

Sötét.

14. jelenet

MESÉLŐ: Nem jutok szóhoz! Mi történt itt? Valakik kitakarítottak, mindent kipucoltak, kiganajoztak, tán még budit is ástak az egyik szegletbe. A mennyezet is tisztán ragyog, mint a mennybolt, egyetlen szarcsillag sem pettyezi végtelen tisztaságát. De vajon mitől ily felhős Drakula kedélye, míg ágya szélén gubbaszt? Zivataros kedve akkor sem derül fel, midőn mennydörgő kopogást hall odakintről. Vajon fehér karácsonyunk lesz idén? Vagy legalább tavaly? Vagy 1473-ban?

MÁTYÁS: (*kintről*) Nyisd ki! Drakula vajda, Mátyás királynak rabja! Abszurdum! Mi dolog, hogy egy rab bezárkózik saját tömlöcébe?

DRAKULA: (*asztalnok*) „Nem kellene szólnunk a felséges úrnak?" (*orvos*) „Betegnek nyugalom kell. Felséges úr nincs jól, nem fogad."

MÁTYÁS: (*kintről*) Hallom, hogy ott vagy! Meg tudom is. Nyisd ki!

DRAKULA: (*paraszt*) „Nem akarok az urak dolgába avatkozni, de igazán kinyithatnák. Vár odahaza a kis pulyám. Korog a hasikója." (*asztalnok*) „Megint lopod a pomagránátot, büdös paraszt?" (*paraszt*) „Vakuljak meg!" (*asztalnok*) „Visszaélsz vele, hogy mostanság olyan kegyelmes az urunk!"

MÁTYÁS: (*kintről*) Mackó-Lackó! Ne bomolj! Szépet hoztam neked. Meg is mondom, mit: ajándékot!

DRAKULA: (*orvos*) „Nyisd ki! Hadd beszélek vele, mielőtt felveri urunkat!" (*kinyitja az ajtót*)

MÁTYÁS: (*bejön*) Na végre! Lacikám, lelkem bátyja, mi ütött hozzád?

DRAKULA: (*orvos*) „Halkan, felséged! Jó urunk betegágyban pihen, fel ne verjük!"

MÁTYÁS: Most mit bohóckodsz? Inkább örülnél, hogy így kitakaríttattam ezt a szaros celládat. Rötyit is ásattam neked, ez sem dukál mindenkinek.

DRAKULA: (*orvos*) „Önkívületi állapotban van. Sokat aggódott felséged elmaradása miatt. Először renyhe bélmozgás, azután ezek a képzelgések."

MÁTYÁS: Ez csak afféle kerge bolondozás nála.

DRAKULA: (*orvos*) „Bár mondhatnánk. De már ott tart, hogy a saját létezését vonja kétségbe." (*asztalnok*) „Enni sem hajlandó, mondván, hogy ő nincsen is." (*orvos*)

„Azért te egy szempillantás alatt eltüntetted az ebédjét, láttam!" (*asztalnok*) „Nekem savam van! Sokat kell ennem."

MÁTYÁS: Elég! Mondjátok meg uratoknak, hogy nem egyéb az ő baja, mint hogy önző, és nem bír örülni a más örömén, és engesztelhetetlen, és ingatlan! (*indul*)

DRAKULA: (*saját hang*) Miért támadsz így nekem, Matyikám? Ez a hála, hogy oly türelmesen várlak, mióta elmentél? Négy hónap nem kis idő!

MÁTYÁS: Lacikám! De jól nézel ki! Miféle négy hónap?

DRAKULA: (*büszkén*) Számoltam! Egy nap: öt pössentés az új rötyimbe, meg egy alvás az új ágyneműmben.

MÁTYÁS: Másfél év volt az a négy hónap, aranyom!

DRAKULA: Másfél év! (*szomorúan*) Többet kellene innom.

MÁTYÁS: Meg kaphatnál új ágyneműt is. Majd szólok. És tessék! (*átnyújt egy nagy ajándékot*) Ímhol e medveirha! A kerek évfordulóra hoztam. Nemrég múlt tíz éve, hogy itt élsz. Rá is hímeztettem a szegélyére: „A legszebb évekért a legszebb prémet! Mackóról a mackónak!"

DRAKULA: (*könnyezni kezd*) Jaj, be jó nekem! Így eszedbe jutottam!

MÁTYÁS: Nem telt el hét, hogy ne gondoltam volna rád. Kivéve tán az elmúlt négy hónapot.

DRAKULA: (*szomorún*) Jól mulattál, édes öcsém?

MÁTYÁS: Pompásan! Hadat jártam a fekete sereggel, meg sem álltunk Sziléziáig. Diadalról diadalra! Elpáholtam Kázmért. Annak is már tizenöt éves a fia.

DRAKULA: (*szomorún*) Nézd már, a kis Kázmér.

MÁTYÁS: Minden ellenségem eltakaríttatott, Vitéz már az égben vitézkedik…

DRAKULA: (*ijedten*) Bántottad?

MÁTYÁS: Volt is rá időm! Ahogy becsukattam a saját várába, rögtön beadta a kulcsot. Az a kétarcú Janus meg Medvében végezte.

DRAKULA: (*az irhát nézi*) Ebben?

MÁTYÁS: Nem, Medve várában. Pedig fontolgattam, hogy vadállatokkal tépetem szét…

DRAKULA: Ne mondj ilyet. Még hallgatni is borzalom.

MÁTYÁS: Ez még semmi!

DRAKULA: Ez semmi? Akkor azt minek nevezed, hogy engem szétvet az aggodalom, míg semmi hír felőled? A magam keserű áltatása, hogy a következő pössentés után, hogy majd, amikor felébredek… De semmi, semmi hír!

MÁTYÁS: Most már nincs okod panaszra. Élek és virulok, tele élményekkel.

DRAKULA: Ne haragudj. Nem szemrehányásnak szántam. Hajdan könnyebb volt, amikor egyedül voltam. Fortyogtam a levemben, és szartam mindenre…

MÁTYÁS: (*nevet*) De mindenre ám! Egyszer el kell árulnod a titkodat. (*a mennyezet felé bök*)

DRAKULA: De mióta kettesben hagytál a szeretetemmel, azóta megőrjít az aggodalom.

MÁTYÁS: Vigyázz, mert a szeretet és az önzés nem árulnak egy gyékényen.

DRAKULA: Nem akarok önző lenni. Jó akarok lenni!

MÁTYÁS: Nagyon derék. De most jön a java. Megérkeztünk Rodostóba…

DRAKULA: (*őrjöng*) Rodostó? Ott járt Murad, Radustul!

MÁTYÁS: Ja, nem Rodostó, bocsánat. Boroszló. Boroszlóba érkeztünk meg. Tudnád, kibe botlottam, amikor álruhában kimentem a városba! Egy gyönyörű leányba!

DRAKULA: (*magán kívül*) Jó vagyok! Szelíd vagyok! Önzetlen!

MÁTYÁS: Öröm veled, igen. Rögtön szerelembe estünk! Pedig nem is sejtette, ki rejtőzik az íródeák hacukájában! Azóta én még a földet is gömbölyűnek látom. (*izgatottan*) Érted ezt, Laci bátyám? Elsepertem a lázadókat, találtam egy virágszálat…

DRAKULA: És anyád mit szól hozzá?

MÁTYÁS: (*zavarban*) Tudod, milyen az, amikor az ember hazaér, és az anyja megkérdi: „Na, Matyikám, mi volt a hadjáraton?" Az ember vállat von, hogy: „Semmi különös.", aztán bemegy a szobájába. Ez kiszaladt a fejemből.

DRAKULA: Meg nyilván nem is akartad ezzel hergelni. Jó fiú vagy.

MÁTYÁS: (*dühödten*) Egy szart vagyok én jó fiú! Felnőtt férfi vagyok! (*átkarolja Drakula vállát*) Veled őszinte leszek, mint egyik fivér a másikkal. Ez nem királyleány ám, de nem is hercegkisasszony.

DRAKULA: Pórleány?

MÁTYÁS: (*undorral*) Fúj, még csak az kéne! Répaszagú, fekete göröngyökkel a retkes lábujjai közt! (*áhítattal*) Egy tehetős kalmár leánya. Borbálának hívják. Az ő kedvéért lemondok az anyám összes választottjáról… Most éppen egy nápolyi királylány van soron, valami Beatrix.

DRAKULA: Szép neve van.

MÁTYÁS: A tiéd lehet.

DRAKULA: (*megbántva*) Köszönöm. Igazán kedves, hogy így egyszerre, négy hónap után, rám is gondolsz. A medvebőrt is köszönöm, azt meg főképpen köszönöm, hogy önzetlen lehetek és jó, örvendezhetem, hogy egy tehetős kalmárleányért hanyagoltál, nem egy göröngyös lábujjközű pórért!

MÁTYÁS: Valami bajod van?

DRAKULA: Mi lehetne? Újragondolom az életemet, megtagadom önmagamat, tündöklő mosollyal végignézem, amint talicskán viszik el, amit hosszú évek munkájával egybehordtam…

MÁTYÁS: Végtére mi nyomja a bögyödet?

DRAKULA: (*ordít*) Hogy egy hidegszívű, számító kis cafka miatt van lelked a saját fivéredet semmibe venni!

MÁTYÁS: Ne merd cafkának nevezni!

DRAKULA: Egy ringyó! Egy szajha! Egy bárcás riherongy! És a saját fivéredet… mit a saját fivéredet! Neked a Laci volt a fivéred, ő meghalt, élheted a világod, senkivel nem kell törődnöd, hagyhatsz itt döglődni a kriptában…

MÁTYÁS: És te kire vagy olyan rátarti? A Raduka talán sűrűn jár ide vizitbe, medvebőrrel-pomagránáttal?

DRAKULA: Ne gyalázd Raduka emlékét!

MÁTYÁS: Az emlékét? Te boldogtalan! Raduka él és virul, tíz esztendeje uralkodik Havaselvén, és rád se pök!

DRAKULA: (*kétségbeesve*) Nem! Meghalt! Csak álmodtam, hogy él!

MÁTYÁS: Ne vessz meg! Én ültettem trónra, miután elfogtalak. Nem akartam mondani, mert ne épp akkor csalódj az öcsédben, amikor én töltöm be a helyét a szívedben. De ez nem jogosít fel arra, hogy szidalmazd a jövendőbelimet.

DRAKULA: (*őrjöng*) Felismert! Csak felcsináltatná magát veled, hogy királyi fattyat szülhessen!

MÁTYÁS: Szádat beteszed! (*dühösen*) Bárkit választanék, mocskolnád.

DRAKULA: Igen! Igen!

MÁTYÁS: (*méltósággal*) Te a fivérem vagy, nem a feleségem. És ha sárkánynak hívnak, akkor sem vagy a feleségem.

MESÉLŐ: Mátyás feldúltan kivonul.

Sötét.

15. jelenet

MESÉLŐ: Mit is beszélek? Mátyás feldúltan beront.

MÁTYÁS: Miket mondtál a minap Borbáláról?

DRAKULA: (*bűnbánón*) Nézd, Matyi, joggal veted a szememre…

MÁTYÁS: Ismételd meg!

DRAKULA: Igazságtalan voltam vele, hisz nem is ismerem…

MÁTYÁS: Egy ringyó! Egy hidegszívű, számító kis cafka!

DRAKULA: Bocsásd meg! Csak a féltő szeretet tört föl belőlem…

MÁTYÁS: Fejezd már be a nyavalygást! Igazad volt! Az utolsó szóig, mindenben.

DRAKULA: (*gyorsan*) Nem volt igazam!

MÁTYÁS: Gyűlölöm!

DRAKULA: (*csitítón*) Nem gyűlölöd.

MÁTYÁS: De gyűlölöm! A zergesajtodat nem gyűlöltem ennyire!

DRAKULA: (*reménykedve*) Felvágjam a borzkolbászt?

MÁTYÁS: Lószart! Azt meséld el, amikor a szeretőd hasát vágtad fel!

DRAKULA: (*sóhajt*) Az a néhány év igen zord és sötét időszaka volt az életemnek. Igyekeztem nem mindenért Radut hibáztatni…

MÁTYÁS: (*vérszomjasan*) Odalopóztál a nagy, görbe dikicseddel, és…

DRAKULA: Teljesen kiforgatott magamból a Radu miatti fájdalom.

MÁTYÁS: Visított, mint a malac?

DRAKULA: Próbált szegény, de nem könnyű abban az állapotban.

MÁTYÁS: (*közbevág*) Eljött! Itt van!

DRAKULA: (*felrezzen*) Kicsoda?

MÁTYÁS: Borbála. Megtalált!

DRAKULA: És felismert, királyi díszben is?

MÁTYÁS: Tudta! Végig tudta. Boroszlón is tudta!

DRAKULA: Okos nő, na. Meg rajta van a képed minden pénzérmén.

MÁTYÁS: Becsapott!

DRAKULA: Ha igazságos akarsz lenni…

MÁTYÁS: Nem! Kegyetlen akarok lenni!

DRAKULA: Dehogyis. Először te próbáltad becsapni őt. Csak túljárt az eszeden.

MÁTYÁS: Okos nő! Köszönöm. Tudod, mivel zörgetett be? Hogy hozott is ajándékot, meg nem is.

DRAKULA: Netán galambokat hozott, és szabadon engedte őket?

MÁTYÁS: Az apád valagát. Állapotos.

DRAKULA: Ó! Akkor csínján vele. Olyankor nagyon ingerlékenyek.

MÁTYÁS: Ők? Majd én, ha rámegyek a dikicscsel! Elszáll a mérge, a hazug lelkével együtt! (*leroskad*) Azt hittem, végrevalahára valaki egyszer magamért szeret.

DRAKULA: Hiszen magadért szeret.

MÁTYÁS: Királyné szeretne lenni.

DRAKULA: Mert egy királyt szeret. Ha péket szeretne, pékné szeretne lenni. Miért szeressen annak, ami nem vagy?

MÁTYÁS: Mindent kiforgatsz. De majd én is mindent kiforgatok, várjál! Előre se haragudj, ha felébredsz a visításra!

DRAKULA: Te most olyan vagy, mint én, amikor megtudtam, hogy Radu él és virul. Bántott, hogy egy fia hadjáratot sem indított a kiszabadításomra.

MÁTYÁS: Őt is felkoncoljuk! A kedvedért!

DRAKULA: Nem, éppen ez az, hogy már nem haragszom rá. Rád sem haragszom, hogy letaszítottál a trónról, és tíz éve fogságban tartasz. Sőt! Jó itt. De azért azt ne mondja Radu, hogy azért nem jött értem tűzzel-vassal, mert hátha tíz év múlva hálás leszek neki.

MÁTYÁS: Elég már! Én belezni akarok, nem fülelni, mint vesézed a szívedet. Megyek is. Csak találok a szakácsom szabásmintái alatt egy valamirevaló dikicset!

DRAKULA: Nem szabad, Matyikám! Megölnéd a saját gyermekedet? Meg az anyját?

MÁTYÁS: (*hirtelen ötlettel*) Meg a saját anyámat is! Igen! Köszönöm!

DRAKULA: Te, aki újra megtanítottál szeretni, ilyen gyűlöletest cselekednél?

MÁTYÁS: Tőled tanultam meg gyűlölni, csak sajnos addigra az ellenségeim kimúltak. De most kaptam új ellenségeket! Meg hozzájuk az anyámat, a három szégyentelen apródjával együtt!

DRAKULA: (*magából kikelve*) Nem! Az én öcsém nem tehet ilyet. Nem hagyom!

MÁTYÁS: Meg kell halniuk.

DRAKULA: Nem szennyezheted vérrel a kezed. Te ártatlan vagy, makulátlan, nem úgy, mint én…

MÁTYÁS: Nincs nekik kegyelem. Úgy elképzeltem anyám búcsúszavait: „Mit művelsz, Matyikám, a szülőanyáddal? A Laci soha nem csinálna ilyet!"

DRAKULA: Nem, Matyi, te nem vagy ördög! Ezt soha nem bocsátanád meg magadnak.

MÁTYÁS: Egész életemben azon kínlódtam, hogy szeressenek és magasztaljanak! Soha nem vetemedtem semmire, ami miatt ördögnek tartanának. Mennyire megbéklyózza, tömlöcben tartja az embert, hogy nem ördög!

DRAKULA: Nem szabad másokat bántanod, ha magadra haragszol. Hány ezer ember közreműködése kellett, hogy rájöjjek erre az egyszerű igazságra. És ha te nem jössz, ők mind-mind hiába üvöltötték volna a fülembe.

MÁTYÁS: Az anyámnak vesznie kell! És Borbálának is!

DRAKULA: (*nagy lendülettel*) Akkor bízd rám! Majd én megteszem!

MÁTYÁS: Szép is lenne! Mit szólna a világ, ha orvgyilkost küldenék az anyámra? Még gyávának hinnének!

DRAKULA: Én tudom, hogy bátor vagy, és képes volnál megtenni. Csak én nem engedem, szerető bátyád!

MÁTYÁS: De mit mondana szegény anyám? „Ki ez a vadidegen? Mit bökdös? Matyikám, hol vagy, amikor az anyádat ölik?"

DRAKULA: Megteszem a te képedben! Köntöst cserélünk, és Mátyásként szúrok-bökök.

MÁTYÁS: (*kis tűnődés után*) Nem bánom, legyen, amint tanácsoltad. De bátor vagyok!

DRAKULA: Nagyon bátor.

MÁTYÁS: (*bólint*) Utána siess vissza, azon véresen! Le se töröld a kést!

MESÉLŐ: Drakula és Mátyás eltűnnek a spanyolfal mögött, ahonnan harsány ruhasuhogást hallok. Bántja a fülemet. Szinte elnyomja tompán kiszűrődő hangjukat.

DRAKULA: Na, ez hogyan nyílik?

MÁTYÁS: Itt ez a kis kapocs. Jaj, becsípted!

DRAKULA: Bocsánat. Az inget is?

MÁTYÁS: (*gyorsan*) Nem, az ing maradjon. Biztosan összeszoktatok már.

DRAKULA: Jé, te bőrgatyát hordasz?

MÁTYÁS: Igen. Cseh módi. Nahát! Te meg egyáltalán nem hordasz gatyát?

DRAKULA: Sőt, bőrt sem. Török módi.

MÁTYÁS: Érdekes. (*elismerően*) Ha az enyém is ekkora volna, biztosan jobban érezném magam a bőrömben.

DRAKULA: Mégsem igaz, hogy az orrmérettel arányos?

MÁTYÁS: Ezt is Janus ötölte ki.

DRAKULA: Voltaképpen ki elől bujkálunk itt a spanyolfal mögött?

MÁTYÁS: Igazából azt hittem, te kint fogsz vetkezni.

MESÉLŐ: Most kilépnek a spanyolfal mögül. Hé, mi van? Ezek nem is cseréltek ruhát! Én vagyok értetlen, hogy nem értem? Idáig azt hittem, hogy követem a darabot. Na jó, ha ők értik, érjük be vele, legyen nekik!

DRAKULA: Na, Matyi? Ugye, hogy hasonlítok rád?

MÁTYÁS: Megteszi. Kicsit húzd ki magad. (*fészkelődik a ruhában*) Egészen kényelmes.

MESÉLŐ: Ja, már világos! Hát szerepet cseréltek! Egyszerűbb, mint átöltözni. Az a színész, aki eddig Drakulát játszotta, most Mátyást játssza, és viszont! Nahát! Lehet, hogy erről beszéltek az előadás előtt? Hogy majd lesz valami, amit nem értek, aztán egyszerre csak megértem, és majd akkor jusson eszembe? Bocsánat.

DRAKULA: Akkor indulok, Matyikám. (*kést ragad*)

MÁTYÁS: Köszönöm, Laci! Siess ám vissza!

DRAKULA: Csak az orrom el ne áruljon.

MÁTYÁS: Elég nagy az is, ne félj! Az anyám sem fog rád ismerni.

Sötét.

16. jelenet

MESÉLŐ: A tömlöc kéjlakká változott: selyem ágynemű, drága falikárpitok, roskadásig rakott asztal. Szem szomorút nem lát, Mátyáson kívül, aki dúlva-fúlva turkál az ételek közt, felvesz egy csirkecombot, azután visszadobja.

MÁTYÁS: Fúj! Tocsog a mézben! És ez mi? Megint fürj? Hányok!

MESÉLŐ: Mátyás felrántja az ajtót, és kiordít.

MÁTYÁS: Vigyétek innét ezt a sok szart! Disznók elé! Húgyos sajtot akarok, és ecetes bort! És ki felejtette már megint nyitva ezt a fostos ajtót? (*bevágja*) Ezeket hívják pribéknek? Hozzátok vissza a tetűpettyes ágyneműmet! Különben mindegyiknek átharapom a torkát! A véreteket iszom! Ez dukál az eleven ördögnek? Béklyó és szájpecek! Spanyolcsizma, nem francia saláta! (*Nézi a lepedőjét*) Patyolat! Ha rápisálok, megint kicserélik. A padmalyra meg egyáltalán nem sikerül felszarnom! Mint legyek így kegyetlen szörnyeteggé? Még dohogni sem tudok! Csak egy pici dohot! Csak egy dohogásra elegendőt!

Sötét.

17. jelenet

MESÉLŐ: A még mindig Mátyásnak öltözött Drakula belép, visszaszól a kint várakozó ajtónállóknak.

DRAKULA: Nem lesz semmi baj. Menjetek a dolgotokra!

MÁTYÁS: (*dühödten*) Hol voltál? Itt hagytál rohadni másfél évig!

DRAKULA: Négy hét sem volt.

MÁTYÁS: (*szomorúan*) Akkor felfáztam. (*ordít*) Hol voltál négy hétig? Megtetted, ugye? Nem ment egykettőre, a dikics sem fogja könnyen az anyámat.

DRAKULA: Anyáddal nem lesz több bajod.

MÁTYÁS: (*kacagva*) Meghalt az anyám! (*hirtelen sírva fakad*) Szegény anyám! Oda az édesanyám! A szülőanyám! Én ölettem meg! Az én bűnöm!

DRAKULA: Látod? Ugye, mondtam, hogy…

MÁTYÁS: (*boldogan közbevág*) Nem érzek semmit! Csupán boldog vagyok, semmi több! Árva vagyok!

DRAKULA: Félárva.

MÁTYÁS: (*csodálkozva*) Él az apám? Hiszen meghalt. Úgy hát nem Hunyadi János volt az apám? Kivallotta az anyám, utolsó leheletével?

DRAKULA: Nyugodj meg, Matyi, nyugodj meg…

MÁTYÁS: És Borbála? Ő is a föld alatt?

DRAKULA: Mi vagyunk a föld alatt.

MÁTYÁS: Hogyan csináltad? Kitépted a szívét? Mondtad neki, hogy ezt Matyi kitépett szívéért cserébe?

DRAKULA: Nem.

MÁTYÁS: Az sem baj. Tudod, mit vettem észre rajta, amikor feljött Budára? Az állán egy

pici szemölcsöt, benne egy szőrszállal. Ha az egyszer sarjadzani kezdett volna…

DRAKULA: (*tapintatosan*) Az fog is neki sarjadzani.

MÁTYÁS: Igen, a holtaknak is tovább nő.

DRAKULA: Elment megszülni a gyerekét.

MÁTYÁS: (*bomlottan kacag*) Ez olyan, mint a tormát ásni? Gondolom, sokan félreérthették!

DRAKULA: (*kiált*) Él, Matyi! Él. És anyád is él.

MÁTYÁS: Nem, nem! (*magából kikelve*) Hát ennyit ér a szakember? Ezért gubbasztok itt hetek óta? Ezért sínylődöm kuglófon és fürjön? A fejem szétesik a gyöngyvirágillattól!

DRAKULA: Nem szenvedtél hiába. Mindent elrendeztem.

MÁTYÁS: Semmit! Dőzsöltél és tivornyáztál!

DRAKULA: Lehallatszott? Ne haragudj! De intéztem mást is.

MÁTYÁS: Csak azt nem, amit kellett volna! Te teszetosza, tutyimutyi!

DRAKULA: Ha tudnád, mi vár rád odafönt…

MÁTYÁS: Rájuk gyújtom a palotát, és kiköltözöm Visegrádra!

DRAKULA: Oda most nem lehet. Nagyarányú építkezésekbe fogtam a nevedben. (*lelkesen*) Csuda lesz, meglátod! Lesz egy kút, amelyből bor fakad…

MÁTYÁS: Vér! Majd bennem borrá válik!

DRAKULA: Anyád ötlete volt, de nekem is nagyon tetszett. Csak még vitázunk a főpallérral, tudod, a bor színéhez kell választanunk a márványt.

MÁTYÁS: (*zokog*) Mindent tönkretettél.

DRAKULA: Mindent rendbe tettem. Négy hét elegendő volt, hogy kibéküljek az anyáddal, Borbálát vidékre küldjem szülni. Ha nem akarod, többé látnod sem kell. Csak a javadat kerestem.

MÁTYÁS: Miért akarja mindig mindenki jobban tudni, mi az én javam? Én nem akarok az anyám fejével gondolkozni! Én labdázni akarok az anyám fejével!

DRAKULA: Azóta, hogy sikerült megengesztelnem, remekül szót értünk. Látnád, hogy sürög-forog, hozza a piacról a piszkét…

MÁTYÁS: (*fenyegető nyugalommal*) Add ide a ruhámat.

DRAKULA: Igazából a királyné lakrészének terveit is le akartam hozni, de féltem, hogy első dühödben széttéped őket!

MÁTYÁS: Első dühöm? Hol vagyok én már attól? (*meghökken*) Miféle királyné?

DRAKULA: A te királynéd. Beatrix. Gyönyörű nő. Irigyellek.

MÁTYÁS: Azt ne mondd, hogy ő is itt van!

DRAKULA: Még nincs. Festményen láttam. De már elküldtem érte Pongráczot.

MÁTYÁS: Az egy rebellis!

DRAKULA: Egy csodát. Csak idegesítette, hogy folyton vered az asztalt a Koronatanácsban. Meghívtam vacsorára, elsimítottuk a félreértéseket.

MÁTYÁS: Add ide a ruhámat! (*cibálni kezdi Drakuláról a ruhát*)

DRAKULA: Vigyázz, elszakítod!

MÁTYÁS: Azt mondtam, vedd le!

DRAKULA: (*nevet*) Látom, felajzottalak. Bizony, sok jeles tennivaló vár odafönt.

MÁTYÁS: Vérbe fojtom az anyámat, lecsapom Pongrácz fejét, és megözvegyülök, mielőtt megházasodnék.

DRAKULA: (*elrántja a ruháját Mátyástól*) Megvesztél, Matyi?

MÁTYÁS: Megjött az eszem! Értem már, hogy rád sem számíthatok! Magamnak kell megmutatnom, milyen ádáz vagyok, milyen ingatlan!

DRAKULA: De te nem vagy ingatlan! Te kedves vagy és jószívű.

MÁTYÁS: Persze. És fonott kalácsot szarok! Nem vagyok már lüke kölök, Laci! Megértem rá, hogy olyan vaskezű uralkodó legyek, mint te voltál Havaselvén.

DRAKULA: Az pusztulás volt, és siralom!

MÁTYÁS: Hullt a férgese! De itt is fog, ne félj! Dögöljön meg, aki nem retteg tőlem, és hollók egyék a húsát! (*kacag*) Fogják még a hollót hívni mátyásmadárnak.

DRAKULA: Szép országot álmodtam neked!

MÁTYÁS: Miért nem magadnak? Akkor lenne teljes a bosszúd! Virítanál holtig a trónomon, én meg rohadnék a talpad alatt!

DRAKULA: (*szomorúan*) Igen, bennem is felötlött, ha röstellem is. De nem tehetem. Gyászban vagyok.

MÁTYÁS: Boldog ember!

DRAKULA: Raduka meghalt.

MÁTYÁS: A fostos öcséd, aki le se szart?

DRAKULA: Nem ez jut róla mégsem eszembe. Inkább a sok kedves emlék. De most, hogy megürült Havaselve trónja…

MÁTYÁS: (*jóindulatúan*) Térj csak haza, Laci bátyám! Otthon újra magadra lelsz, azt remélem.

DRAKULA: Köszönöm, bár kicsinyt sem kívánkozom múltam véres árnyai közé. Csak az vigasztal, hogy neked virágzó udvart hagyok itt. Nemsokára itt terem a tündér feleséged. És művészeket is hoz majd magával, temérdek művészt! Tudod, én eddig úgy tartottam, a művészek vagy zajt csapnak, vagy koszt csinálnak. De most már látom, a szépséget hirdetik örökkön. Mint az az ismeretlen mester, aki a női test legrejtettebb titkát festette aköré a falrepedés köré ott a szegletben.

MÁTYÁS: Üres lelkű hízelkedők! De majd én elbánok velük. Te térj csak haza, népedhez! Jelenj meg újra, másodszor, s bősz szigorral állítsd vissza örök királyságodat.

DRAKULA: Téged, meglásd, elégedett alattvalók dicsérnek majd napjukhosszat, tudván, hogy a gondjuk gondod, és örömük mosolyod. Vándorlegényt látnak jönni, hetyke garabonciást, megörvendnek, hátha te vagy, megkínálják pecsenyével, friss cipóval, dunnák közé fektetik.

MÁTYÁS: Néked bezzeg jobban félik haragodat, mint az Istent. Némák, engedelmesek. Farkast látnak, megrémülnek, hátha kémed, denevér száll, szárnya lebben, leborulnak, és magukban számba veszik minden titkolt bűnüket.

DRAKULA: Híred mindig fennmarad!

MÁTYÁS: Sosem halsz meg, úgy hiszik!

DRAKULA: Egy örökkévalóság Havaselvén… A hideg futkározik a hátamon.

MÁTYÁS: Ha ez vigasztal, nekem sem lesz itt könnyebb. Milyen fáradságos ebben az elkényeztetett országban egy valamireval ó rémuralmat bevezetni!

DRAKULA: Mindig ez a négy hét fog vigasztalni, amit a te képedben töltöttem. Kész lelki újjászületés volt.

MÁTYÁS: Én is újjá akarok születni lelkileg. Akkor hova menjek? Menjek Havaselvére?

DRAKULA: Kipróbálnád? Nem kéne négy hét, hogy megbánd!

MÁTYÁS: Én? Vissza se gondolnék többé! (*kis gondolkodás után*) De miért is ne? Elmegyek a te képedben! Te meg bájologhatsz az anyámmal, meg azzal a gerleképű, gülüszemű Beatrixszel!

DRAKULA: Te ott, én meg itt?

MÁTYÁS: Te mint Matyi, én mint Laci!

DRAKULA: (*kedvvel*) Jó volna. Kár, hogy a történelmet nem lehet becsapni.

MÁTYÁS: Ki jönne rá? Újjászületnénk, és punktum.

DRAKULA: Újjászületés… Milyen szép szó.

MESÉLŐ: Ismerem a férfiakat. Akkor kuncognak így, amikor valami mulatságos ötletük támad. De mi lehet az? Á! Van egy megérzésem. A nők meg olyankor kuncognak így, ha megérzésük támad.

Sötét.

18. jelenet

MESÉLŐ: Lám-lám, ismét puszta a cella. Ha egyáltalán ez ugyanaz a cella. Ha egyáltalán Budán vagyunk még. Vagy egyáltalán Magyarországon. Ha ez egyáltalán hungarocella. De inkább nem vonom el a figyelmüket, mert ez alighanem az utolsó jelenet, úgyhogy aki most nem érti meg a darabot, az kidobta az ablakon ezt az estéjét. Na lássuk! Az biztos, hogy a berendezés az 1476-os évet idézi. Az ócska asztal, rajta egyetlen pomagránát. Az ócska priccs, rajta egyetlen alvó Drakula, azaz dehogy! Mátyás ő, csak még mindig Drakulának öltözve! De már fel is riad. Az ágya mellett Radu áll türelmesen, immár két lábon – úgy néz ki, elrendeződött a túlvilági státusza.

MÁTYÁS: (*felébred*) Jaj! Nem érzem a fél lábam!

RADU: Megmondjam, miért?

MÁTYÁS: Miért?

RADU: Miért mondjam meg, vagy miért hiányzik?

MÁTYÁS: Miért? Hiányzik? (*megnézi a lábát*) Nem hiányzik. Csak elzsibbadt.

RADU: Azt hittem, azért hiányzik, mert fél lábbal a sírban vagy. Nekem is sokáig hiányzott. Amikor azután meghaltam…

MÁTYÁS: (*ijedten*) Meghaltál? Na nem! Ez még mindig a rémálom! Ha túl sok fürjet eszem, mindig rosszakat álmodom. (*összeszorítja a szemét, majd hirtelen kinyitja: próbál felébredni*)

RADU: (*kíváncsian*) Na?

MÁTYÁS: Szerinted akkor itt lennél? És egyáltalán ki vagy te? Ismerős a fizimiskád…

RADU: Szép Radu vagyok. Vagy voltam? Nem tudom. Mindegy.

MÁTYÁS: Vlad öccse? Így már értem. (*nézegeti*) Mondjuk, álomnak nem vagy olyan bámulatosan szép. Bár rémálomhoz képest...

RADU: (*kedvesen*) Elmeséled?

MÁTYÁS: Onnan indult, hogy helyet cseréltem a bátyáddal…

RADU: Ez milyen izgi!

MÁTYÁS: Vlad Budán maradt a képemben, míg én elmentem Tergovistyébe vajdának. (*megint hunyorít, majd kinyit; csalódottan*) Nem megy.

RADU: Inkább meséld tovább! Nincs sok idődbefejezni.

MÁTYÁS: Jó lenne már felébredni. Odaértem Tergovistyébe, elfoglaltam Vlad trónját az ő képében. Másnap megjelent egy török követ, hogy fizessek nekik adót. Mondtam: előbb talán a turbánját kapná le előttem! Azt mondta: tiltja a vallása.

RADU: Igen, náluk egyáltalán nem dívik az ilyesmi.

MÁTYÁS: (*vállat von*) Én azért a kobakjához szögeztettem a turbánját, véletlenül se vétsen a tilalom ellen. Úgy küldtem vissza a szultánhoz.

RADU: Aki annyi janicsárt küldött rád, hogy az ország összes pallérja sem győzte volna szöggel.

MÁTYÁS: (*meglepve*) Így, ahogy mondod. A ganajos alattvalóim pedig magamra hagytak! Az áruló bitangok! Pár száz emberrel álltam ki a kontyosok ellen. Persze elfogtak. És tömlöcbe zártak.

RADU: Azután lenyisszantották a fejedet, és mézben eltéve küldték a szultánnak Sztambulba.

MÁTYÁS: (*megrettenve*) Isten őrizz!

RADU: Bocsi, picit előreszaladtam.

MÁTYÁS: Na nem! Ezt nem akarom végigálmodni! Ennél még a valóság is jobb: itt fekszem Budán, gyöngyvirágos selyemágyneműben, és válogatott nyalánkságok édes illata csiklandozza az orromat, amire rögtön fel is ébredek. (*hunyorít, kinyit, csalódik*)

RADU: Az a méz, aminek a szagát érzed. Lenyelned már nem lesz igen hová, ha a nyakadnál elválasztottak a bendődtől.

MÁTYÁS: (*kiborul*) Nem! Én ezt nem akarom! Itt vagyok Budán! Felébredek, és boldogan tömöm majd magamba a francia salátát!

RADU: (*ráhagyja*) Így van. Tömöd magadba az esküvői menüt.

MÁTYÁS: Miféle esküvő?

RADU: Azzal a kis bazsarózsával, Beatrixszel.

MÁTYÁS: Én nem veszek el semmilyen Beatrixet!

RADU: Nem is te. A bátyám. Éppen most veszi el Budán. Táncol és vigad. Örülök, hogy végre megtanulta jól érezni magát.

MÁTYÁS: (*megrémül*) Akkor ez mégsem rémálom? Ez a valóság? Helyet cseréltem a bátyáddal?

RADU: (*bólint*) Fejet is cseréljen, aki helyet cserélt.

MÁTYÁS: És mézbe rakják a fejemet? Az én csúnya fejemet? Laci bátyám mennyivel szebb volt, még nálad is szebb, mármint a régi Laci bátyám, nem ez a mostani, a régi tiéd, mégsem jutott neki méz.

RADU: Nem hiszem, hogy ezért itt a másvilágon irigykedni fog rád.

MÁTYÁS: Így talán nem, hogy engem is lefejeznek. (*sóhajt*) Ránk jár a bárd.

RADU: Vigasztalódj, Vlad sokkal különb Mátyás király lesz, mint te lettél volna.

MÁTYÁS: Ez nem igaz! Egy birodalmat kapott tőlem, egy nagyszerű Magyarországot!

RADU: De az ő uralkodása alatt születik újjá.

MÁTYÁS: (*dühösen*) Mit képzel? Hogy csak úgy, minden következmény nélkül megjavulhat? Hát akkor én meg kegyetlen, vérszopó szörnyetegként fogok visszajárni a sírból, hogy az ő nevét örök időkre gyűlöltté és rettegetté tegyem. (*kéjes borzongással, hörögve*) Drakula!

RADU: Ő a lelke mélyén mindig jó volt.

MÁTYÁS: Egy szarszívű fostócsa volt, és az is marad!

RADU: Te sem ismerted meg igazán. Pedig előtted kitárta a lelkét!

MÁTYÁS: Szépen kitárta! Még azt sem árulta el, miként bír a padmalyra szarni!

RADU: (*nevet*) Nálad is csinálta? Muradot is mindig ezzel bosszantotta. Egyszer kilestem, mi a fortélya.

MÁTYÁS: (*térdre esik*) Könyörgök, szellem! Raduka! Fedd fel! És megnyugszom a sorsomban! Mint öcsike az öcsikének! Hogyan csinálta?

RADU: (*felveszi az asztalról a pomagránátot*) Figyelj!

MÁTYÁS: Ezt honnan szerezted?

RADU: Vlad küldte neked. Pomagránát. Csudi finom.

MÁTYÁS: Meg akarod zabálni? Van annyi időm, míg átér rajtad?

RADU: Nincs. A szellemek amúgy se kaksiznak. Vegyük úgy, hogy már átért. (*A fenekéhez tartja a pomagránátot, úgy tesz, mintha kiszarná a tenyerébe, azután feldobja a mennyezetre, a pomagránát fent ragad*) Íme.

MESÉLŐ: Mátyás boldogan zokogva néz fel a mennyezetre. Megvilágosodott. Sötét. Itt a vég.

Vége.

ÓCSAI ÉVA

Határ Győző egyfelvonásos színházában

Születésétől, 1914-től 32 éves koráig Hack Viktorként ismerték a gyomai származású írót, aki 1956-tól, 42 éves korától mint emigráns próza- és drámaíró, költő, műfordító, esszéista és filozófus Nagy-Britanniában alkotott tovább 2006-ban bekövetkezett haláláig. Nyitott szelleme, roppant műveltsége és végtelen írói alkotókedve adottságaihoz méltó táptalajt kapott angol földön, hiszen egyebek mellett a vallás, a lelkiismeret, a gondolat, a beszéd, valamint a szólás és az alkotás szabadságával, kitűnő világirodalmi forrásokkal, szabad gondolkodású és befogadó olvasóközönséggel találkozhatott.

A magyar nyelvtől azonban Albionban sem szakadt el: több polcot is betöltő életművének megírásakor az anyanyelvét használta, és az évezredek irodalmi-bölcseleti hagyományát virtuóz nyelvteremtőként öntötte a legkülönfélébb műfaji formákba. Ennek egyik példája a *Golghelóghi* című, kilenc részes világdrámája, monumentális misztériumdrámája, melynek nyelvezetét Göncz Árpád ezekkel a szavakkal méltatta: „Illedelmes méretekhez és illedelmes műfaji megjelölésekhez szokott irodalmunkban félelmetes barokkságával teljesen rendhagyó alkotás; eleven cáfolata annak a képnek, amit a magyar irodalom mostoha sorú ágáról, az emigráció irodalmáról kialakítottunk: hogy az anyanyelv áramán kívül rekedt mű többnyire veszít nyelvi erejéből, s ezt a veszteséget alig-alig pótolja, ami élménnyel, fogalmisággal, gondolatébresztő idegenséggel dúsul. (…) Talán ezért vesz az ember olyan szorongós aggodalommal a kezébe minden, idegen nyelvi közegben létrejött magyar nyelvű művet. S ezért akkora öröm, ha ez az aggodalom fölöslegesnek bizonyul – ha nyelvünk éltető vérének lüktetését érzi ennek a könyvnek minden sorában."[1]

A műfaji keretek folyamatos átértelmezésének a hátterében pedig az állt, hogy az avantgárd művészetszemlélet hatására a lét egységének művészi helyreállítását Határ Győző a műfajhatárok lerombolásában látta. A műnemek közötti átjárásról és kapcsolatról pedig így gondolkodott: „aki a regényírót ismeri, ismeri a költőt, aki a költőt ismeri, ismeri a színdarabírót, aki meg csak a színdarabjaimat ismeri, némi fogalmat alkothat arról is, hogy mi jár az eszemben, ha felteszem a gondolkozó kalapomat."[2]

Amikor Határ Győző, a színdarabíró a befogadók és a színházi kultúra szemszögéből mérlegelte a drámáit, akkor nem tudta kivonni magát sem a magyar nyelv, sem a brit kulturális közeg kettősségének a hatása alól, az általa kitalált ideális befogadó azonban csak a képzeletében létezhetett: „Darabjaim írása közben olyan angol színészgárda lebegett előttem, amely csodák-csodájára magyarul beszél: olyan magyar közönség, amelynek osztatlan figyelme, to-

---

[1] Göncz Árpád: *Világdráma. Határ Győző*: Golghelóghi. Kortárs, 1990/12. 141.

[2] Határ Győző: *Az ige igézetében*. London, Auróra Könyvek, 1990, 200. Idézi: Margócsy Klára: *Határ Győző drámáinak dramaturgiájáról. „Kegyes goromba játék"*. Irodalomtörténet, 1994/1–2. 239–240.

leráns elfogulatlan izgalma s intellektuális befogadóképessége az angol, a francia publikuméval vetekszik."[3]

S bár ez az idézet is árulkodik arról, hogy drámaíróként sem elsősorban a magyar irodalom hagyományaiból merített színjátékai megírásakor, a magyar irodalommal azonban továbbra sem szakadt meg a kapcsolata: figyelemmel követte a kortárs magyar irodalmat, ami részben annak is köszönhető, hogy a londoni BBC Magyar Osztályán, később pedig a Szabad Európa Rádiónak dolgozott. Emellett kapcsolatot tartott fenn legkedvesebb barátaival (egyebek mellett Hamvas Bélával, Szentkuthy Miklóssal, Vajda Endrével, Weöres Sándorral és Kálnoky Lászlóval)[4], az Újhold köréhez tartozó szerzőkkel, továbbá irodalomtörténészekkel (köztük volt Ilia Mihály, Kabdebó Lóránt, Lakatos István, Domokos Mátyás és Pete György)[5], illetve az emigráció több irodalmi és művészeti körével, mint pl. a Párizsi Magyar Műhellyel, a londoni Szepsi Csombor, valamint a hollandiai Mikes Kelemen Körrel, a müncheni Új Látóhatárral).[6]

A magyar irodalmi tájékozódása ellenére legfőképp a huszadik században keletkezett európai drámákhoz vonzódott, de az avantgárd és a kortárs drámák mellett a középkori vásári színjátékok, passiójátékok és egyházi drámák is jelentősen formálták a szemléletét. A középkori Theatrum Mundi felfogás ugyanis, mely szerint az élet világszínházként fogható fel, nem csak több színdarabjában, hanem némely regényében is visszatérő szemléleti kiindulópont.[7]

A színdarabjai magyar nyelven először Münchenben (1972-ben a *Sírónevető*), majd Londonban (1992-ben a *Mangún*) jelentek meg gyűjteményes kötetben, és az összegyűjtött drámáinak vaskos kötetét Magyarországon először 2002-ben adta ki az Argumentum Kiadó. Ez a kiadás nem tartalmazza a darabok keletkezési idejét, ami megnehezíti a szövegek elhelyezését az életműben és az irodalomtörténeti kontextusban. Ami pedig Határ Győző darabjainak magyarországi színpadon való bemutatását illeti, ez idáig mindössze két darabját láthatta a magyar közönség: a *Patkánykirály*t és az *Elefántcsordá*t, de egyik sem keltett kritikai visszhangot.[8] A színdarabjairól eddig megjelent tanulmányokon kívül G. Komoróczy Emőke írt összefoglalásokat Határ Győző színjátékairól az életművéről szóló monográfiában, továbbá Margócsy Klára készített kandidátusi disszertációt *Határ Győző drámáiról* címmel, ennek azonban csak részletei jelentek meg nyomtatásban. Margócsy Klára egyik írásában megemlíti, hogy az egyfelvonásos darabjai jobban sikerültek, mint a többi, mivel azokban Határ Győző jobban törekszik a tömörítésre, a hosszabb darabok ellenben nemcsak terjedelmesek, hanem

---

[3] Határ Győző: *Rólunk szól a történet 1. Légy minaret!* London, Auróra Könyvek, 1990. 119.

[4] Marton Mária interjúja Határ Győzővel. In: Marton Mária, szerk.: *Magánérzetek*. *Antológia*. Budapest, Százszorszép Kiadó és Nyomda Kft., 1998. 132.

[5] Csuhai István: *Határ Győző* (*1914–2006*). Élet és Irodalom, 2006. december 1.

[6] G. Komoróczy Emőke Határ Győző-életrajza: Digitális Irodalmi Akadémia http://www.irodalmiakademia.hu/scripts/DIATxcgi?infile=diat_vm_eletrajz.html&session=1940832446&fnev=&sname=Határ+Gyözö&nkep=

[7] Margócsy Klára: *„Szerbusz, világvége!" Határ Győző színdarabjairól*. In: Határ Győző: *Drámák*. Budapest, Argumentum Könyvkiadó, 2002. 1436. és Margócsy Klára: *Határ Győző drámáinak dramaturgiájáról. „Kegyes goromba játék"*. Irodalomtörténet, 1994/1–2. 241.

[8] *G. Komoróczy Emőke: Határ Győző életműve. „Bízom dolgom az időre" Budapest, Stádium Könyvkiadó, 2003. 265.*

terjengősebbek is.[9] Határ Győző a drámáival szembeni követelményeként szintén a tömörségüket említette meg: „Ezért fordultam a színpad műfaja felé – vagy tértem vissza a színdarabíráshoz – mert tömörít és lehatárol; mert fokozott fegyelemre kényszerít – akár a kamarazene a komponistát…”[10] A színdarabjai műfaji-szerkezeti sokszínűségét néhány ilyen egyfelvonásos drámájának az elemzésével fogom bemutatni az alábbiakban, mégpedig a szereplők megformálásának, illetve szövegen belüli és azon kívüli kapcsolatrendszereinek vizsgálatán keresztül. Ezt megelőzően azonban azokat a forrásait tekintem át, amelyek jelentősen befolyásolták a sokféle műfaji sajátosságot ötvöző színjátékai – köztük az egyfelvonásos darabok – megírását.

Határ Győző a drámatörténet számtalan színpadi formáját alkalmazza, ám mindenekelőtt nem a magyar színház- és drámatörténet, hanem a nemzetközi avantgárd és neoavantgárd irányzatok vívmányait, amint erről G. Komoróczy Emőke is írt: „Határ Győző drámái is a hatvanas-hetvenes évekbeli európai-amerikai drámák virágkorának vonulatába illenek. Ekkor együtt élt a 20. századi drámai újítás minden válfaja: a francia Artaud kegyetlen-színháza, Shaw szatirikus drámái, Brecht elidegenítő dramaturgiája, Dürrenmatt analitikus groteszkjei, Ionesco és Beckett abszurdjai, Osborne, Pinter sokkoló színháza, az amerikai újrealizmus (Arthur Miller), a mélylélektani dráma (Tennessee Williams, O’Neill), az egzisztencialista tézisdráma (Sartre), Camus tragiko-ironikus darabjai. (…) Drámai oeuvre-je beleillik a középeurópai abszurdnak abba a vonulatába, amelyet Mrožek-Gombrowicz-Hrabal-Örkény neve fémjelez, s amelynek itthon is voltak már a hatvanas-hetvenes években jeles művelői (Szakonyi Károly, Páskándi Géza).”[11]

A modern abszurd drámán, a groteszk színdarabon és a dadaista játékon kívül a keleti színházi parabola is a forrásai közé tartozik, továbbá a szépirodalmi ihletői között többször visszatérnek az Ezeregyéjszaka történetei, a 16. századi arab erotikus anekdoták és Dosztojevszkij írásai is.[12] Európa színháztörténeti hagyományai közül „a nagy görög tragédiaírók, Shakespeare, Arisztophanész, Euripidész vígjátékai, a commedia dell’arte, Molière, a népi burleszk, a farsangi komédia, a modernebb tragifarce”[13], valamint a középkori misztériumjátékok és moralitások szemléletmódját, szövegszervező eszközeit építette a színdarabjaiba.

Angol kora-középkori misztériumdrámákkal Határ Győző egyebek mellett az 1960-as, ’70-es években találkozott, amikor a BBC Magyar Osztálya a színház- és filmkritikai rovat szerkesztésével megbízta, és nyolc misztériumjátékot fordíttatott vele magyarra.[14] Határ Győző írásaiban a misztériumjátékokhoz, a moralitásokhoz, a középkori Theatrum Mundi és karneváli szemlélethez való vonzalma megnyilvánul abban is, hogy az emberi lélekben folyó konfliktusokat gyakran ábrázolja allegorikus, drámai formában, a jó és a gonosz, az Isten és az ördög közötti harcként, akárcsak a misztériumjátékok[15]. A *Golghelóghi* című monumentá-

---

[9] Margócsy 1994. 244.

[10] Határ Győző: *Sírónevető I–II*. München, Aurora Könyvek, 1972. II/606.

[11] G. Komoróczy i. m. 264–265.

[12] Margócsy 1994. 240. és Pomogáts Béla: *Opponensi vélemény Margócsy Klára* Határ Győző drámái *című kandidátusi disszertációjáról*. Irodalomtörténet, 1994/1–2. 261.

[13] G. Komoróczy i. m. 264.

[14] G. Komoróczy i. m. 244.

[15] Cuddon, John Anthony Bowden: *The Penguin Dictionary of Literary Terms and Literary Theory.* London, Penguin Books, 1992. 555–556, 560–562.

lis színjátékában is a színpadi játék az élet allegóriájaként fordul elő: az emberiség cirkuszi mutatványosokból áll, és mindenkit egy Mutatványos Gazda nevű szereplő irányít. Ez a dráma a misztériumjátékok szerkezetére is hasonlít annyiban, hogy azok is mozaikszerkesztéses jelenettechnikát alkalmaztak, ezért a jelenetek között a kapcsolat többnyire nem okozati viszonyra épül.

A filozófiatörténeti és a bölcseleti dilemmák vizsgálata Határ Győző esszéi és értekezései mellett számos színjátékában is előtérbe kerül, ami azt a meggyőződését is tükrözi, hogy az író „vagy elsősorban filozófus vagy sehogy"[16]. Részben ennek köszönhető, hogy színpadi műveit több kritikusa is könyvdrámákként írja le, mint például Ivan Sanders: „statikus drámák, melyeknek gondolatisága, lélektani és nyelvi bravúrjai nyomtatásban élvezhetők igazán."[17] Gömöri György úgy véli, hogy a legkiemelkedőbb darabjai közé a misztériumjátékra épülő és a filozófiai színjátékai tartoznak: „Határ Győző színházra született, drámaközpontú író. A világot többé-kevésbé színháznak látja, s a nagy emberi színjátékon belül az irodalmat az élet, a Világdráma, a színjátszást pedig az irodalom kvintesszenciájának tekinti. A határi színház legigényesebb válfaja mégis a filozófiai tandráma, illetve antropológiai misztériumjáték."[18] Szépirodalmi alkotásaiban is érezhető az a bölcseleti alapállás, hogy az ontológiát tekinti a filozófia legfontosabb tudományágának[19]: „Műveinek formaalkotó elveit lényegében mindvégig a metafizikai hajléktalansággal szembesülő modernista magatartás határozza meg."[20] A 19. és 20. századi élet- és szellemfilozófiák mellett a szkeptikus és agnosztikus történetfilozófia is befolyásolta a szemléletmódját, amely szerint a történéseket irracionális folyamatok irányítják, így amennyiben van is az emberi cselekvéseknek és a belőlük fakadó történelmi eseményeknek mozgatórugója, azok megismerhetetlenek.[21] A létezésre vonatkozó kérdésekre a vallástörténet, a mítoszkutatás, a mentalitás- és ideológiatörténet tudományágai mellett ókeresztény apokrif iratokban és ezoterikus írásokban is kereste a választ[22], és a magyar színpadi hagyományoktól eltérően ezeket olykor a drámáiban is felvetette: „Az a fajta ezoterikus-filozofikus létértelmezési mód, amely színpadi művei többségét jellemzi, egyedülálló a magyar drámatörténetben – Hamvas prózai esszéi, Weöres lírai szimfóniái foghatók csak hozzá."[23]

A történelmi és áltörténelmi drámák iránti érdeklődése minden bizonnyal összefüggésben áll személyes történelmi tapasztalataival és az életre szóló traumákkal, melyeket a magyarországi államrendszerekben élt át: „Határ Győző senkiéhez sem hasonlítható életműve

---

[16] Idézi: Pályi András: *A közöny és a dráma. Bevezető helyett*. In: Határ Győző: *Antibarbarorum libri. Bölcseleti írások 1*. Budapest, Argumentum Kiadó, 2001. 6.

[17] Ivan Sanders-t idézi: Margócsy 2002. 1437.

[18] Gömöri György: *A lehetőségek színháza*. In: Gömöri György: *Nyugatról nézve*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1990. 143.

[19] Pályi András: i. m. 5–8.

[20] Kulcsár Szabó Ernő: *A magyar irodalom története. 1945–1991*. Budapest, Argumentum Kiadó, 1994. 84–85.

[21] Pomogáts Béla: i. m. 261–262.

[22] Ua., uo.

[23] G. Komoróczy Emőke: i. m. 265. - Margócsy Klára a már említett kandidátusi értekezésében a *Golghelóghi* és Weöres Sándor *A kétfejű fenevad* című drámája közti párhuzamokat is részletesen bemutatja.

talán minden kortársáénál jobban kötődik a háborúhoz. (…) Az 56-ig írott művei közül egy kivételével mind a koalíciós idők, illetve a Rákosi-korszak szüleménye."[24] Írásai azokból az élményekből is táplálkoztak, hogy mielőtt 1956-ban elhagyta volna az országot, 1938-ban, a Horthy-korszakban már első regényét, a *Veszélyes fordulatszám*ot elkobozta a hatóság, 1943-ban a *Csodák országa hátsó Eurázia* című regényciklusának kéziratáért államellenes összeesküvés vádjával először halálra ítélték, majd az ítélet mérséklése után öt évre börtönbe zárták, életveszélyesen megfenyegették a bezúzatott regénye, a *Heliáne*, és a *Liturgikon* című verseskötete miatt, majd 1950-ben tiltott határátlépés megkísérlése miatt két év, *Az Őrző Könyve* kéziratáért további fél év börtönbüntetésre ítélték.[25]

Személyes történelmi, politikai és társadalmi élményanyaga, olvasmányai és színházi élményei mellett az is formálta darabjai cselekményét és színpadi látásmódját, hogy Budapesten építészmérnök végzettséget szerzett, ami díszletterveinek kialakításában megmutatkozik, jelentős zenei érdeklődését és ismereteit pedig – egyetemistaként a Zeneakadémián Kodály Zoltán előadásaira is járt – a színdarabokba írt zenei elemek tükrözik.

Határ Győző néhány egyfelvonásos darabjának drámai szövege alapján és az abba szerkesztett színpadi elemekből értelmezhetők a darabok elsődleges viszonyítási pontját alkotó szereplők és azok kapcsolatrendszere. Ezeket a drámai főszöveg mellett az instrukciókból is meg lehet ismerni, amelyek nemcsak a vizuális elemeket, illetve a cselekmény terét és idejét részletezik, hanem a szereplők aprólékos leírásával azok motivációit és gondolatait is bemutathatják. A szereplők elnevezésének és dialógusainak az elemzésével együtt pedig Határ Győző hangjátékainak és drámáinak tartalmi-szerkezeti jellegzetességeit is látni fogjuk.

A *Zongoravizsga* című rövid, három jelenetből álló színdarab, melynek a szerző a „színpadi habfelfújt" műfaji megjelölést adta, két társadalmi réteg közti abszurd és ironikus konfliktusra épül. A helyszín egy észak-londoni „ultra-luxusvilla", a bankár otthona a milliomosok utcájában, ahol a bankár feleségével együtt vendégül látja a főállamügyészt és a műgyűjtőt, aki zeneileg kifinomult ízléssel rendelkező hangversenyszervező. Beszélgetésük alatt szóba kerülnek a birminghami bankokat fosztogató gengszterek, akik a második jelenetben váratlanul be is toppannak. A két főből álló banda vezérétől megtudjuk, hogy feleségének ígéretet tett, muzsikust nevel majd fiukból, hogy így az anya a fiával vezekelje le, „amit feslett életmódjával a világnak vétett"[26]. Ezért a banda vezére megkéri a fiát, zongorázzon a műértő közönség előtt, majd felszólítja a bankárt, mondja meg őszintén, érdemes-e a fia arra, hogy beiratkozzon a zeneakadémiára, és zongorista váljon belőle. A bankár azt válaszolja, hogy a fiú inkább raboljon bankot, semmint hogy zongorista váljék belőle, mire a bankrabló elfogadja a döntést, és bandájával együtt elvonul.

Határ Győző más darabjában is előfordul, hogy valószerűtlen az alapszituáció vagy mesterkélt a szerkesztés,[27] ám ebben a paradoxonnal végződő színjátékban a valószerűtlenséget

---

[24] Rugási Gyula: *XX. századi freskó. Határ Győző életművéről*. Budapest, Széphalom Könyvműhely, 2000. 7–8.

[25] Kabdebó Lóránt: *Próza az 1930-as években*. (Határ Győző) In: *Pannon Enciklopédia. Magyar nyelv és irodalom*. Budapest, Dunakanyar 2000 Kiadó, 1997. 348–349. Csuhai István: i. m.; Péter László, főszerk.: *Új magyar irodalmi lexikon. CD-ROM*. Budapest, Akadémiai Kiadó Rt., 2000; G. Komoróczy Emőke: Határ Győző életútja – Digitális Irodalmi Akadémia

[26] Határ 2002. 1000.

[27] Margócsy 1994. 250.

feloldja az irónia, a humor és a túlzás, s ezek mind a luxusban tobzódó réteget, mind a gengsztereket nevetségessé teszik. A társadalom legvagyonosabb rétegéhez tartozó, arisztokratikus szokásokat felvett szereplők nyelvi stílusa erős ellentétben áll a társadalomból kivetett és ebben a helyzetében megerősített réteg nyelvhasználatától.

Merőben más a hangulata és a témája annak a három részből álló szomorújátéknak, amelyet Határ Győző még Magyarországon írt jóval korábban, 1947-ben Veress Sándor zeneszerző kérésére, vagyis két évvel legelső színdarabja, az 1945-ben keletkezett három felvonásos mesedráma, a *Morzsatolvaj* megírása után, amely azt a kérdést vetette fel, hogy civilizált viszonyok között engedélyezhető-e az emberevés.[28] *Az ölelhetetlenek* című táncjáték-librettó egy háromszereplős szimbolista mesejáték, amely szintén az emberek közötti hatalmi viszonyt ábrázolja egy mesebeli világban. Merlin, a púpos hátú varázsló beleszeret Genovévába, és mivel a hölgy nem lesz az övé, igyekszik Genovéva és Bertram szerelme közé állni. Genovéva kezét szarvasbogár csápjává, Bertram karját rákollóvá változtatja, így mikor egymást ölelik csápjaikkal, darabokra hullanak szét. Az Erósz és Thanatosz köré szőtt történet leginkább Maurice Maeterlinck szimbolista darabjaihoz hasonlítható, amelyek szintén romantikus elemekkel kapcsolják egybe a haláleseteket, emellett lírai, zenei és festői hangulatkeltéssel is élnek[29], csakúgy, mint *Az ölelhetetlenek*, amelyben a szerző mindhárom felvonáshoz más-más helyszínt, zenei hangzást és színképet társított. Az első szimbolikus helyszín Merlin kertje, ehhez oldódó tengerkék színt és egy gyermekkar hangját választotta, a második felvonás, amelyben bekövetkezik Genovéva és Bertram halála, egy erdő széli szakadékparton játszódik, zöldlángú vörös az uralkodó szín, és a csembaló hangja csendül fel, majd végül az egyedül maradt Merlin erdejében a „meredező kék", a „lila omlások"[30] és a mélyhegedű járul hozzá a melankolikus hangulat megteremtéséhez.

Maeterlinck szimbolista darabjain kívül – a nyugat-európai irodalmi hagyományok közül – az Artúr-legendákhoz is kapcsolódik a darab, hiszen Merlin alakja azokban merült fel elsőként: Merlin, a varázsló apjától természetfölötti képességeket örökölt, a legenda szerint Artúr király tanácsadója volt.[31] A francia eredetű Genovéva név pedig Artúr király felesége, Guinevere nevével rokon.

A rövid darab elsősorban Merlin lélektani bemutatása köré épül, mivel lelki állapotához, önző szándékaihoz és kegyetlen tetteihez testi tulajdonságai kínálkoznak motivációként, akár Shakespeare III. Richárdja esetében. Genovéva ezt így fogalmazza meg: „A púpod eljegyzett a tragédiával."[32] Ez azt is jelenti, hogy Merlin nyelvi megnyilvánulásait és tetteit a szépre irányuló testi vágyának akadályoztatása idézi elő. Platón *A lakoma* című dialógusában szerepel, hogy a vágy, vagyis Erósz „nem egyéb, mint nemzés a szépben, mégpedig mind a test, mind a lélek szerint való szépben", és aki a helyes úton jár, „a lélek szépségét becsesebbnek fogja tartani a test szépségénél."[33] Merlin azonban nem tudja elérni, hogy Genovéva szépnek

---

[28] G. Komoróczy i. m. 244.

[29] Komlós Aladár: *A szimbolizmus*. Budapest, Gondolat Kiadó, 1965. 71–72.

[30] Határ 2002. 1049.

[31] Briggs, Katharine Mary: *An Encyclopedia of Fairies, Hobgoblins, Brownies, Boogies, and Other Superna-tural Creatures.* New York, Pantheon Books, 1976. 440.

[32] Határ 2002. 1039.

[33] Platón: *A lakoma*. Szerk.: Steiger Kornél. Budapest, IKON Kiadó, 1994. 50, 54.

lássa, így vágya, hogy „a Másik vágyának tárgya" legyen, csakis képzeletvilágában teljesül, amikor a halott nőhöz intézi monológját: „széppé tettél, hogy talán magad is meglepődnél való ijedelmed szerelmességén: olyan széppé, amilyenné még életedben sem tehetnél, igézet, Genovéva."[34] Merlin monológjából az is kiderül, hogy olyan mágus-mesternek hitte magát, aki akár egy drámaíró, megalkothatta, és életre kelthette szereplőit, sorsukat pedig a saját akarata szerint irányíthatta: „*Genovéva és Bertram*, szomorújáték három felvonásban… Szívbemarkoló igaz történet a szenteskedő széplányról meg egy délceg himpellérről: hét garas – vásáron – ponyván árultattalak"[35]. Merlin azonban nem ura a drámán belüli drámai cselekménynek, hatalmi tettei mögött ugyanis az a cél állt, hogy két szereplője egymás iránti vágyának gátat vessen, nem pedig az, hogy egymást ölelve megsemmisítsék. A színdarab címe így mindhármukra vonatkozik, de mindenekelőtt a Merlin által bemutatott típus, mitikus-realisztikus alak pusztító lélektani tusájára. Merlin karakterének a megalkotása hasonlít ahhoz, amit Maeterlinck is megfogalmazott: „Sokkal inkább azt kell felmutatni, milyen megdöbbentő létezésünk puszta ténye. Sokkal inkább azt kell felmutatni, hogyan boldogul a lélek egymagában, belevetve a soha nem nyugvó határtalanba. […] Sokkal inkább arról van szó, hogy a szemünkkel követhessük azokat a fájó, tétova lépteket, amelyek az emberi lényt közelebb viszik vagy eltávolítják önnön igazságától, szépségétől vagy Istenétől."[36]

A lélekábrázolás szimbolista formáira épül *A rablás* című, tíz rövid jelenetből álló, két szereplőre írott hangjáték, amely több tekintetben hasonlít Balázs Béla *A kékszakállú herceg vára* című szövegkönyvére. Nemcsak azért, mert a szecesszió, a szimbolizmus és a népköltészet eszközeivel él, hanem amiatt is, mert bemutatja, amint egy férfi (Tubalbe) jelenetről jelenetre, kapukon áthaladva Tanyája és személyisége minden kincsét feltárja egy nő (Abilgabe) előtt – a Kékszakállúhoz hasonlóan, aki várának szobáiba, múltja titkaiba beavatja Juditot –, ám a hölgy végül kilép ebből a világból, és magára hagyja Tubalbét, akinek panasza vet véget a történetnek: „Jaj, nekem! Minden gazdagságomat tudja ő! Ott lopja, ellopta magával! Viszi! Ott viszi! Ó, én kitaszított nyomorult a házban, a kertekben, a műhelyben, a malomban – a legüresebb partokon, ott viszi otthonomat: *Nem akart itt maradni!*"[37]

Mivel hangjátékról van szó, a szerző csak nyelvi és akusztikai kifejezőeszközökkel élhetett ebben a darabban, azonban a jeleneteket összekapcsoló zenei betétek mellett a nyelv által felidézett gazdag képvilág és a trópusok fantáziadús variációi tágasságot és mélységet adnak a finoman díszített személyes világnak. Határ Győző izgalmas kép- és nyelvteremtő ötletei már a névadásban is megmutatkoznak, hiszen ő alkotta a két szereplő germán mondabeli nevekre emlékeztető nevét. Ezek a szereplőtípusok azonban sem konkrét földrajzi térhez, sem történelmi időhöz nem köthetők, ezért elsősorban kettejük kapcsolata, valamint Tubalbe bemutatása áll a középpontban. A szürreális elemeket is felhasználó párbeszédben a társadalmi szerep is mellékes, csak a két ember, egy nő és egy férfi közti lehetséges viszony kialakulása és befejeződése a cselekmény tárgya. Miközben beavatási rítus állomásaiként szolgálnak a paradicsomi állapotot megteremtő szimbolikus helyszínek, amelyeket végigjár-

---

[34] Határ 2002. 1051.

[35] Ua. 1050.

[36] Maeterlinck, Maurice: *A hétköznapi tragikum*. In: Jákfalvi Magdolna, szerk.: *Színházi antológia. XX. század*. Budapest, Balassi Kiadó, 2000. 31.

[37] Határ 2002. 1035.

nak (a Veteményes, a Gyümölcsök Kertje, a Virágoskert, az állatok ólai, a szövőműhelyek, a mozsármalom, a présház a pincében, a barlang és a Magos Orom), Tubalbe birodalma a mesebeli csoda és a mitikus végtelen képzetét idézi fel, amint a képek a makrokozmoszt a mikrokozmoszba sűrítik: a Veteményesben akkora tök nő, hogy abban élnek Tubalbe csillagászai, akik „az eget pislogják", a Gyümölcsök Kertjében a világ minden gyümölcséből megterem egy-egy példány, az ólakban élő sertések virágkelyheket esznek és halhatatlanok, a kecskéket leszoktatta a mekegésről, így azok most a szónokok, virágai képesek megjósolni az időt, öregapja pedig úgy született, hogy „az istenek rendeletére rézmozsárból pattant ki húszéves korában"[38]. A Tanya gazdájának nemcsak fényűző értékei (mint például a barlang kristálymennyezete, oszlopcsarnoka és végtelennek tűnő tükörfelülete), hanem értékrendje is a felszínre kerül: kialakította a természet és a tanya közti harmonikus kapcsolatot, mindenütt rend és gazdaságosság uralkodik, és kötéllel megkötözik azt, aki nem ingyen kedves. Mindezt a szerző a rá jellemző gazdag metaforikus nyelven, virtuóz szó- és képalkotással (pl. kabócatehenészet, nádszálistálló, napköves térdfüggő) valósítja meg. A két szereplő közötti viszony megváltozását, a tudatalatti, belső gondolattartalmakat is a külső képvilágba vetíti a metaforahasználat, így például Tubalbe elmondása szerint Abilgabe a bölényeit babonázza meg, ennek hatására az állatok szelíden megállnak előtte, a szőrük helyén zöld levelek, fejükön fakoronák nőnek[39].

Egy férfi és egy nő a szereplője a *Rendes lány* című párjelenetnek is, a köztük kialakuló dialógus azonban *A rablás* című hangjáték párbeszédétől jelentősen eltér. A nevük (Ibolya és Futaki Árpád) is jelzi, hogy a szecessziós-szimbolista mesével ellentétben ez az egyfelvonásos darab realista és naturalista eszközökkel él. A rövid jelenet szereplői közötti pszichológiai küzdelem August Strindberg darabjait idézi a szereplők közti viszonyváltozás végletekig provokatív megoldásával.

A 45 éves nő és az 50 év körüli férfi közti veszekedés helyszíne egy szoba, benne egy ágy, ahol Ibolyka azt állítja, hogy 25 évig Futaki Árpi hűséges felesége volt, míg Árpi szerint Ibolyka sosem volt a felesége, a nő, akit mindvégig magáz, valójában egy bárcás prostituált, akit mindössze három órája ismer. Az egyre hevesebb vita során mindketten kitartanak az állításaik mellett, így a néző illetve az olvasó számára nem derül ki, hogy ki hazudik, és ki mond igazat. Fordulatot hoz azonban a tetőpont, amikor Árpi egy székkel akarja agyonütni Ibolykát, erre a nő egy késsel hasba döfi a férfit, aki meghal. Ekkor már a férfi állítja azt, amit azelőtt a nő: „Hasba szúrt! Az ezüst… ezüstlakodalmunkra! A feleségem! Ib…! Ibi-iii!"[40] Ám a nő monológjából az derül ki, hogy a férfi mondott igazat: „Úgy kell neki, minek kekeckedett. […] Nna-kisanyám, ezt megcsináltad. […] Piszinek nem is szólok, mi volt; új stand, új város, új szerkó. […] Lábam közt a kelengyém, a Piszi meg avatkozik, lesz új hamis bejelentőm. Én rendes lány vagyok, felügyelő úr."[41]

A fordulópont a befogadó számára új helyzetet teremt: a látszat és a valóság közti különbség nehezen határozható meg, a darab címe és az ábrázolásmód pedig arról árulkodik, hogy a szavak valóságtartalma és a valóban megtörtént események közötti különbség fe-

---

[38] Ua. 1028.
[39] Ua. 1026.
[40] Ua. 990.
[41] Uo.

szültséget teremt, a szatirikus ábrázolásmód kritikus távolságot tartva teszi a gúny tárgyává a „rendes lány" viselkedését és életszemléletét egy jól kivehető erkölcsi norma és értékrend viszonylatából.

A világsztár című rövid egyfelvonásos egy újabb párjelenet, amely a *Zongoravizsga* című darabra hasonlít annyiban, hogy a szereplők magas társadalmi rangjukhoz való viszonyát ábrázolja, ám itt a címszereplő bemutatása összetettebb és alaposabb, gyarlóságai nagyobb részletességgel tárulnak fel. Határ Győző több darabjához is készített olyan részletes kommentárt, amelyben a színjátékról és a szereplőkről alkotott elképzeléseit fejti ki, e darab jegyzeteiben pedig szatirikus jellemzést adott két hőséről, s a női szereplőről szóló ismertetést – *Amit Mirabel alakítójának tudnia kell* címmel – így kezdi: „Mirabelről, a világsztárról csak az nem tud, aki nem akar. Aki szemét-fülét befogja, nem hallgat rádiót, nem néz televíziót, és életbiztosításába belevette, hogy folyjon ki a szeme, ha valaha is színházba menne azzal, hogy látni akarja Mirabelt."[42] A folytatásban éles gúnnyal ecseteli a világhírű színésznő karriertörténetét, tündöklését és bukását, majd bemutatja a másik korosodó szereplőt, Dr. Frederic Philpott professzort, „a londoni Jótársaság legdivatosabb orvos-konzultánsát", akinek a művésznő évtizedekkel korábban a szíve hölgye volt, és akihez Mirabel megromlott testi, lelki és szellemi állapota miatt ellátogat. A szereplők és az alapszituáció kiválasztása arra ad lehetőséget, hogy a címszereplő értékelje az életútja alakulását és személyisége változását egy olyan ember nézőpontjából, aki a híressé válását megelőzően is jól ismerte őt, aki előtt őszintén feltárhatja önmagával szembeni kételyeit. Egy hosszú monológban magát – akár a középkori moralitásokban[43] – közvetlenül jellemezve elpanaszolja, mennyire kiábrándult a munkájából, mivel az ismeretlenségből a világhírig eljutva identitását csak azokon a szerepeken keresztül tudja felépíteni, amelyeket eljátszott, és a civil életben sem tud másként viselkedni, csak az elsajátított szerepminták alapján, a személyisége romokban hever, nem tudja magát a saját szavaival kifejezni, ezért orvos barátjától zokogva kér tanácsot, miként szabadulhat meg az állapotából fakadó önmegvetéstől. A színésznő iránt most is rajongó orvos segítő szándékkal azt javasolja, hogy Mirabel (illetve korábbi nevein Rosie és Rózsika) hagyjon fel a színészi pályával, és válasszon más munkát, ám a hiúságában mélyen megsértett, világhírű művésznő hevesen visszautasítja a tanácsot, majd felháborodottan kivonul az összeomlott orvos rendelőjéből.

Az ironikus jelenetben az orvos tanácsa fordulópontot jelent, mivel leleplezi a színésznő statikus karakterét és ellenállását a változással szemben, továbbá a színésznő romlott és változásra nem hajlamos életszemlélete az ábrázolt színházi világ allegóriájaként is értelmezhető. Ugyanis Mirabel bemutatása együtt jár a kortárs színházi világ leleplezésével, beleértve a közönséget is, hiszen mindezek közösen egyengették pályáján a siker felé. A színház pedig hasonlóképpen funkcionál, mint Mirabel: tudatában van működése hibáinak, ám ezeken nem változtat, és ragaszkodik megszerzett kiváltságaihoz. Határ Győző Theatrum Mundi szemléletének ismeretében pedig ez a színházi világra reflektáló darab az emberi magatartás allegorikus ábrázolása is egyúttal.

A névadás, a társadalmi-fizikai környezet és a szereplők tulajdonságai közötti párhuzam bemutatása *A világsztár* mellett az *Elefántcsorda* című, szintén kétszereplős lélektani ab-

---

[42] Határ 2002. 1007.

[43] Platz-Waury, Elke: *Drama und Theater*. Tübingen, Gunter Narr Verlag, 1980. 76.

szurdban is megfigyelhető. Határ Győző kedvelte ezt a műfajt, több darabját is (mint például a *Mangún*, *A patkánykirály* és a *Némberköztársaság*) ebben a műfajban írta meg,[44] ezt a darabot viszont magyar színpadon is bemutatták. A huszadik század végi jelenben játszódó színjáték részben a rab és a rabtartó közötti viszonyról szól, amint ezt a szereplők nevei is jelzik: a nyomozó Őrnagy és a vizsgálati Fogoly beszélgetéséből épül fel a történet, csak a látomásként megjelenő harmadik szereplő, Lola visel tulajdonnevet. A dialógus helyszíne egy földközi-tengeri szigeten kialakított hivatali szoba. Ebben a darabban a színpadi díszletek kialakításának részleteire nagy figyelmet szentel a szerző, aprólékosan ecseteli az eklektikus „francia barokk" helyiség sokféle bútorának fényűző jellegzetességeit. Ez a helyszín jól illik az őrnagy megjelenéséhez is, aki a szerzői utasítás szerint „piperés jólápoltságával, kétsoros, aranysujtásos fantázia-uniformisában úgy hat, mintha a belsőségbe beletervezték avagy odafestették volna"[45]. A hatalmi helyzethez való viszonyát már első mondatai is érzékeltetik, melyeket a szobába belépő fogolyhoz intéz: „Sanyarú Vendel úr. A jópálfenéje tudja, mi járhatott az Atyaúristen eszében, amikor ilyen rosszképű, sandapofájú anyaszomorítókat teremtett."[46] A darabban mindvégig az ő kérdései, megjegyzései és értékítéletei dominálnak, sejtetve, hogy az igazság a hatalmi helyzetet élvező ember mellett áll, aki egyúttal előítéleteit is az alárendelt másikba vetíti, a hallgatag fogoly pedig válaszait töredékes mondatokban fogalmazza meg, mintha egy elképzelhetetlen álom részleteit írná le, s csak fokozatosan nyílik meg, és meséli el az őrnagy által félreértett, groteszk történetét. A fogoly egy nagyra becsült egyetemi professzor, aki egyik tanzániai tanulmányútja során a feleségével, Lolával együtt szemtanúja volt egy nőstényelefánt haldoklásának. Az elefántcsorda körbevette az „elefántbiblia Sáráját", az „ősanyák Elejét", s közben dühödten a láthatatlan ellenséget, a halált keresték. A professzor elbeszélése szerint az elefántok hisznek abban, hogy a halált el lehet riasztani „a csodatékony szerelem életre-ölelésével", ezért a vezérelefánt a már halott elefánttehenet az éjszaka folyamán tizenegyszer meghágta. Amikor Lola súlyosan megbetegedett, halála előtt megkérte a férjét, hogy játsszák el ők is az elefántok szertartását, mert ő is úgy gondolta, hogy az idegen betolakodóval csak a nagyon nagy szerelem bánhat el. Ezt a történetet a fogoly és Lola felváltva, mondatfoszlányokban mesélik el az őrnagynak, ám mivel Lola csak a fogoly képzeletének kivetüléseként jelenik meg a darabban, őt csak a nézők láthatják és hallhatják, így az őrnagy csak egyes részleteket hall, nem a teljes történetet. Ő csak azt tudja, hogy a foglyot a hallgatói találták meg a szolgálati lakásában a halott feleségén, és ezt a lélektan nekrofíliaként, a törvény hullagyalázásként értelmezi. Lola az előadás során azonban nemcsak álomkép, hanem a színpadon fizikai valóságában is jelen van, a látvány tapasztalata pedig a befogadóban összekapcsolja a tudatalatti, az álom, a halál és az „itt és most" testi valóságának a dimenzióit.

Míg a magyarországi előadáshoz a rendezés elsősorban a rabtartó és a rab viszonyának az értelmezésére építette fel a jelenetet, G. Komoróczy Emőke pedig olyan – kérdésként megfogalmazott – értelmezésben foglalta össze a darab által felvetett dilemmákat, mint például „Mi a határ normális és abnormális között?" vagy „Deformálódott-e a férfi pszichéje, s valóját-

[44] G. Komoróczy i. m. 266.
[45] Határ 2002. 281.
[46] Ua. 282.

ban csak a tettéhez akar utólag mentséget találni?"[47] A történetben felvetett tabut nem pszichopatológiai esetként szemléli egy angol színházi rendező, Tim Carrol, aki Londonban Határ Győző egyik albérlője volt, és aki egy interjú során arról beszélt, hogy az ő értelmezése szerint mindenekelőtt a halálhoz való viszonyulásról szól a darab: „Hol a határvonal élet és halál között? Mit tud kezdeni valaki a szeretett társ halálával? Megtapasztalja-e a halált az, aki társát egészen a „küszöbig" kíséri? Miben rejlik e pillanat rendkívülisége, és az milyen gesztusban, rítusban fogalmazható meg? Hogyan kapcsol össze minden élőlényt a halál élménye…? A világirodalom egyik mozgatója, inspirálója a haláltudat, illetve az a tudás és bizonyosság, amit a halállal való találkozás nyújthat csak. […] A tiszt valójában kirekesztődik abból, amit a drámában birtokolni érdemes. Mindenféle eszközzel próbálkozik: erőszakkal, észérvekkel – de közelébe se kerül annak, amire vágyik. Ezért szenved. […] A mi helyzetünk hasonlatos a kihallgatóéhoz. Eleinte az egzotikum izgat, sőt a tiszthez hasonlóan mi is taszítónak, undorítónak találjuk a történetet. De a tudatlanság mókuskerekébe zárt tiszttel szemben mi megérthetjük és elfogadhatjuk a fogoly történetét. És akkor rájövünk, hogy itt bármely élőlény alapvető, elemi helyzetéről van szó. Élményszerűen megtapasztaljuk, hogy mindez velünk is megtörténhetne."[48] Határ Győzőnek a darabhoz készített jegyzetéből az olvasható ki, hogy Tim Carrol értelmezése nem áll távol az elképzelésétől, ugyanis a szerző szerint a nem egészen negyvenévesnek képzelt fogoly alakítójának a nevetségességtől kell eljutnia a fenségességig, Lola szentimentális szerelmének egy cinikus kor nézőpontjából giccsesnek és szarkazmusra ingerlőnek kell lennie, ám ha a darabot jól játsszák, akkor ez a cinizmus, amit a hatvan év körüli őrnagy képvisel, katartikusan megszégyenül az előadás végére.

Ez az elgondolás annyiban a kegyetlenség színházához hasonlít, hogy Antonin Artaud elképzelése szintén egy ontológiai alapú színház megteremtése volt, melyben a szürreális álom és a hallucináció fragmentált elemei a társadalom elnyomó mechanizmusai ellen szegezhetők, így egy „húsbavágó nyelv" kialakítására törekedett, amely a cselekményt egy olyan síkra tereli, amely az ösztönökön keresztül hat az agyra, és az élet megismételhetetlenségének tényét mágikus cselekedetekkel, az újrakezdés ismétlődésen alapuló rítusaival idézi fel és oldja elfogadhatóvá.[49]

A ravatal című másik egyfelvonásosában a halott emberhez való viszonyulás egy negatív utópia abszurd világában bontakozik ki, amelynek idejét Határ Győző az álom látszólag időtlen idejébe helyezi, valójában egy huszadik századi, 1989 előtti magyar álomról van szó, s a tér szintén álombeli: egy árverési ravatalozó csarnok. Az álom eszközeivel gyakran fejezik ki az abszurd mondanivalót a világirodalom alkotásaiban (mint például E. T. A. Hoffmann, Lewis Carroll vagy Eugène Ionesco írásaiban), amelyek közé az irracionális képzettársítások, a meghökkentő átváltozások[50], vagyis az eltolás és a sűrítés pszichológiai műveletei tartoznak. A huszadik századi magyar drámairodalomban az abszurd a groteszkkel együtt jelenik meg

---

[47] G. Komoróczy i. m. 316–317.

[48] Bérczes László beszélgetése Tim Caroll-lal. *Az* Elefántcsorda *Angliában*. Kortárs, 1995/3. 83–84.

[49] Kékesi Kun Árpád: *„A színház is olyan válság, amely vagy halállal vagy teljes gyógyulással végződik" Antonin Artaud és a Kegyetlenség Színháza*. In: K. K. Á.: *A rendezés színháza*. Budapest, Osiris Kiadó, 2007. 201–239.

[50] Balotă, Nicolae: *Az abszurd és az álom*. In: B. N.: *Abszurd irodalom*. Budapest, Gondolat Kiadó, 1979. 45–54.

elsősorban a hatvanas-hetvenes évek során (egyebek közt Örkény István, Szakonyi Károly és Páskándi Géza darabjaiban)[51], Határ Győzőnek ebben a darabjában pedig az abszurd tettek értelmetlensége szintén együtt jelentkezik a társadalmi törvények elé tartott groteszk tükörben láttatott tragikum és a komikum, a naturalizmus és a fantasztikum vegyítésével.

A ravatal című szatíra rendhagyó alapszituációja egy halott elárverezése, akit gyilkosa vásárol meg, és a szereplők további párbeszédeiből is egy groteszk lehetséges világ bontakozik ki. A névadás nem egyéniti a szereplőket: a társadalmi szerep (Tanácselnök), az elkövetett bűntény (Gyilkos), a mitológiai és bibliai névadás (Filoméla, Heródes apostol) és a fiktív típusnevek (Csődtömeggondnok, Valószínűtlenségi Kifogás) utalnak az alakok funkcióira. Az álombeli történet laza szerkezetű, a pergő párbeszédekben többnyire gyors, rövid mondatok váltakoznak. A háttérszereplők egymással párhuzamosan, látszólag összefüggés nélkül végeznek különféle cselekvéseket, amelyek ritmikusan vissza-visszatérnek: a Csődtömeggondnok orosz nyelven halandzsázik és folyamatos röhögést hallat, egy szereplő fennhangon cukorkát árul, emellett vonatszerelvény érkezését lehet hallani újra és újra. Az álombeli ravatalozó csarnok részben egy középkori karneválra emlékeztet, amelynek szervezőelve a nevetés, hiszen ez a profán szemléletmód a dogmáktól és az ünnepi ájtatosságtól elhatárolja a karnevál ünnepét.[52] Ez a darab azonban el is tér a középkori karneváltól, mivel az ebben megnyilvánuló nevetés és a profán világ nem tagadva állít egy szent vagy értéktelített világot, hanem ennek a világnak a hiányát festi le, és a fennálló világot egy rémálom formájában bírálja. A cinikus társadalomban az írott törvények és az íratlan erkölcsi szabályok relativisztikusak: az utcán sétálók szerint előítélet nélkül emancipálni kellene a gyilkosokat, egy sorba rangsorolni őket az ártatlanokkal, mivel például a gyilkos is az állam érdekében végzi el a piszkos munkát, amire a népességrobbanás korában szükség van.[53]

A karneváli ünneppel ellentétben a szimbolikus halálban való újjászületés lehetősége fel sem merül a darabban. A halál és az erotika szimbolikus összekapcsolása szerepel ugyan abban a jelenetben, amikor a Gyilkos a ravatal alatt szeretkezik Filomélával, aki a halott lányának adja ki magát, ám ezután Filoméla hasonlóképpen eltűnik, mint a görög mitológia alvilágtörténetében, amelyben Philoméla egy erdő mélyi rejtett istállóban erőszak áldozata lesz, nyelvét kivágják, fogva tartják, és azt híresztelik róla, hogy meghalt.[54]

Egy másik intertextuális vonatkozása a szövegnek a bibliai Heródes megjelenítése, ám szatirikus paradoxonként egy apostol szerepébe bujtatva. Heródes apostol a ravatalozóházhoz tartozik, ahol jutányos áron halottakat támaszt fel. Amikor az úgynevezett kánonjogi ítélőtábla előtt megkérdezték tőle, hogyan lehetne kétezer kisded lemészárolója a tömeggyilkosok védőszentje, azzal a kérdéssel védekezett, hogy az ítélőtábla angyala miért csak egy családot értesített, miért nem mind a kétezerét. A kétszintes drámák kettősségével élve a mindennapi élet szintjét és a vallásos világnézetek isteni szintjét[55] ötvözi az a szerzői megol-

---

[51] Ézsiás Erzsébet: *Mai magyar dráma.* Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1986. 10–17.

[52] Bahtyin, Mihail: *François Rabelais művészete, a középkor és a reneszánsz népi kultúrája*. Budapest, Osiris Kiadó, 2002. 12–21.

[53] Határ 2002. 360–361.

[54] Kerényi Károly: *Görög mitológia*. Budapest, Gondolat Könyvkiadó, 1977. 371–372.

[55] Bécsy Tamás: *A dráma esztétikája. A dráma műneme és műfajai.* Budapest, Kossuth Kiadó, 1988. 72–73.

dás, hogy Heródes apostol kérése a megvesztegethetőséget a metafizikai szinttel kapcsolja egybe: felajánlja, hogy az angyalok mulasztásáról hallgat, ha őt és Júdást felveszik az apostolok közé. A szent szféra profanizálásának másik heródesi módja az üdvözülés matematikai alapokra helyezése, mely szerint a teológia helyett magasabb mennyiségtant kell alkalmazni. Ez azt jelenti, hogy ha a gyilkos megölt valakit, az pusztán négy percig tartott, ám egész életében jó volt, s a pár percig tartó gyilkosságot meg lehet bocsátani, hiszen az összes többi perc során jó volt.[56] Látható, hogy Heródes ebben a történetben a bibliai alaknak egy olyan változata, aki retorikai fogásokkal – a tett kisebbítésével és a keresztényi megbocsátás lélektani érvével[57] – a „ne ölj" parancsát relativizálja, felfüggeszti a bűn és a bűnhődés közötti kapcsolatot, így magyarázatával a gyilkosságot is elfogadhatóvá alakítja.

A darab fordulópontja során a Gyilkosnak nevezett szereplő elmondja, hogy valójában gyerekkorában követett el gyilkosságot, amikor egy hegyről véletlenül kavicsot gördített le egy lavinát indítva el, s az maga alá temetett egy embert. A darabhoz írott jegyzetekben Határ Győző leírja, hogy a jelen kor társadalmában – amelyben Dosztojevszkij gondolatát alapul véve „mindnyájan bűnösök vagyunk" – a Gyilkos által bemutatott bűnös a legritkább típus: lelkiismeret-furdalása van még az olyan tette miatt is, ami valójában szándéktalan baleset volt. A színdarab végén egy újabb Gyilkos jelenik meg a ravatalozóban, aki azt sejteti, hogy ugyanazt a bűnbak-szerepet játssza el ő is – a darab nyitott szerkezettel, a ciklikus ismétlődés bemutatásával[58] modellezi a bűn és a bűnbak szerep kapcsolatának örökös visszatérését a történelemben.

A Heródes által megformált típus, a „távol-manipulátor" a saját kezével szintén nem öl meg senkit, azonban mást rávesz vagy rákényszerít arra, hogy kést fogjon, mérget keverjen vagy meghúzza a fegyver ravaszát. A távol-manipuláló kitolja tudatából az elkövetett gyilkosságot, majd „oly patyolat-bűntelenül, oly hattyúfehéren áll odébb, mintha nem is ő volna"[59]. A darab során a háttérben újra és újra megérkező vonatok, illetve az összetorlódó teherszerelvények ütközése a holokauszt áldozatait szállító marhavagonok szerepére emlékeztetnek, amit a szerző jegyzetei a kollektív bűnösségről is alátámasztanak: „Mármost hogy mi a válasz az ominózus kérdésre – hogy a bűn kinek a fejére hull?! Ne játsszunk bújócskát: nagyüzemi társadalom vagyunk, a mi patrimóniumunk Auschwitz és Katyn – és amilyen tömegével vagyunk kénytelenek a titkos likvidálás eszközéhez folyamodni, nem győznénk a kettős könyvelését e hasznos-kegyes bűnnek és a likvidátorok légióinak: a bűn édes-mindnyájunk fejére hull."[60]

A második világháború és a fasizmus utáni korszakban keletkezett egzisztencialista és abszurd darabokkal, Jean Paul-Sartre és Albert Camus moralista írásaival rokonítja *A ravatal* című jelenetet egyebek közt az egzisztencializmus által részletesen tárgyalt szorongás fogalma, amely arra vezeti vissza a minden emberre jellemző szorongást, hogy nemcsak önmagát alakítja, hanem felelős másokért is, és ez elől az érzés elől nem menekülhet, legfeljebb hazug-

---

[56] Határ 2002. 366–369.

[57] Szörényi László és Szabó Zoltán: *Kis magyar retorika*. Budapest, Helikon Kiadó, 1997. 62.

[58] Platz-Waury, Elke: *Drama und Theater*. Tübingen, Gunter Narr Verlag, 1980. 115.

[59] Határ 2002. 380.

[60] Uo.

ságaival leplezheti el önmaga elől.[61] Ez a tartalom az abszurd és a commedia dell'arte formai eljárásaival kapcsolódik egybe, felhasználva a látszólag összefüggéstelen, véletlenszerű elemeket, a bohóctréfát, az éneklést, s mindezek a kiszámíthatatlan és irracionális mozzanatok szerepét hangsúlyozzák, így a Határ Győző abszurd színpadán fellépő húsvér emberek is a nonszensznek tűnő komikus s egyúttal tragikus emberi állapotokat mutatják meg.[62]

A ravatal Határ Győző nagyobb terjedelmű (a *Szalamandrák*, a *Libegő*, a *Bunkócska*, a *Mamu a hamumondó* című) drámáihoz hasonlóan a történelmi tapasztalatokat negatív utópia formájába önti, az *Asszonyok gyöngye* című egyfelvonásos pedig egy „napkeleti parabola", amely szintén az ötvenes évek Magyarországán fogant, a hatvanas években nyerte el végső formáját[63], s erkölcsi tanulságához a Rákosi-korszak politikusainak hatalomhoz való viszonyai, kegyetlenségük szűkhomlokú, kapzsi és kicsinyes viselkedéssémái szolgáltak mintaként. A darab hangjáték-változatát közvetítette a BBC, a Magyar Rádióban pedig csak a '90-es évek végén kerülhetett sor a bemutatójára.

A magyar drámairodalomban a parabola műfaja a hetvenes-nyolcvanas években számított divatjelenségnek – vagyis két évtizeddel az *Asszonyok gyöngye* megírása után –, és ezek a történelmi példázatok a hatalom, az erkölcs és az egyén viszonyáról felhasználták a groteszk és a realizmus eszköztárát is.[64] Ez érvényes az *Asszonyok gyöngye* történelmi parabolájára is felszíni és rejtett jelentéssíkjai kettős olvasatában[65]: az Ezeregyéjszaka meséire emlékeztető egzotikus helyszín, Babilónia, a meghatározhatatlanul ősi idő és a szereplők különleges, babilóniai nevei gyanútlanná teszik a befogadót, aki végül a mindenkori diktatúra allegorikus ábrázolásával szembesül.

A főszereplő a templom egerénél is szegényebb legkisebb fiú, a szíjártó Anubaníni, aki feleségével, a szépséges Zenuhabíbával egy sárviskóban él. Történetüket részben a darabba narrátorként beiktatott két mesélő ismerteti, s ők reflektálnak a szereplők tetteire, minősítik őket, így a befogadó véleményét is befolyásolják. A szíjártó gyors meggazdagodásának történetében Zenuhabíba a súlyos szegénységük és szenvedéseik miatt sír gyöngyből könnyeket, és mivel Anubaníni a gyöngyök révén egyre gazdagabb lesz, hatalomvágya is nőttön nő, így aligátorkorbáccsal újra és újra ütlegeli a feleségét, hogy könnyeivel még több gyöngyhöz jusson. Az időközben királlyá lett szíjártó korbácsával a halálba kergeti feleségét, megöleti a családját, s végül kegyetlenségének híre Babilónia népéhez is kiszivárog. Hatalma megtartását csak tanácsadóitól remélheti, akiket szintén zsarnoki módon megfélemlít (a pénzéheseket és a hatalomvágyókat megvereti, kezüket, fülüket levágatja, szemüket kiszúratja). Három bizalmasa (a Király Jobb Keze, a Király Füle és a Király Nyelve) tanácsát azonban elfogadja: a jóság megvámoltatása, az alattvalók lelkének kitiportatása és a nép cinkossá tétele után a hazugságot igazságként fogadtatja el, évente egy nap hóhérkodásra kötelez mindenkit, meghirdeti a szabad rablást, haramia érdemrendet adományoz a Kiérdemesült Himpelléreknek, a királyi álarcot viselő poroszlói előtt sok ember barátját beárultatja, s a világteremtő Baál-

---

[61] Sartre, Jean-Paul: *Az egzisztencializmus: humanizmus*. In: Köpeczi Béla: *Az egzisztencializmus*. Budapest, Gondolat Kiadó, 1965. 218–225.

[62] Esslin, Martin: *The Theatre of the Absurd*. Harmondsworth, Penguin Books, 1987. 327–340.

[63] G. Komoróczy i. m. 257, 282.

[64] Ézsiás i. m. 17–22.

[65] Pavis, Patrice: *Színházi szótár*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2005. 322.

szobor helyére a Főördög bálványát, a Gonoszság Csontja nevű lókoponyát helyezteti. Éjfélkor a férfiakkal naponta megkorbácsoltatja feleségüket, míg végül a világisten kisugárzásának köszönhetően a király halott feleségének a szeméből gyöngy gördül le, a gyöngy vízzé válik, és a mesebeli fordulat jóságossá és kegyessé változtatja a királyt.

A ravatal című jelenethez hasonlóan ebben a darabban is szerepet játszik az elidegenítés, vagyis az a mód, ahogyan az ábrázolt valóságtartalom új megvilágításba kerül, mivel a szereplőket nemcsak a párbeszédeik közvetett közlései, illetve színpadi jelenlétük alapján ismerjük meg, hanem a két objektív mesélő közvetlen reflexióin keresztül is. Az elidegenítést szolgálja az is, hogy a fabula két történetet mesél el: egy konkrétat, valamint annak absztrakt és metaforikus paraboláját.[66] A mesebeli történet és kellékei (a színpadon lejátszódó csoda, a gonoszt jóvá alakító varázslat és a boldog befejezés) ellentétben állnak az elnyomó hatalom működésének realisztikus ábrázolásával. A lineáris és zárt szerkezetű történet összetetten mutatja be a főszereplő Anubanínin keresztül egy szociális típusnak, a dúsgazdaggá változó szegény ember típusának, és a tízparancsolat minden pontját megszegő zsarnok morálislélektani típusának az ötvözetét[67]. Határ Győző sok groteszk darabjához hasonlóan a „rossz" szélsősége itt is a „jó" álarcában fellépve aránytalanul megnő és elhatalmasodik, kozmikus rendbontást okoz a mértékhiányos világban, és szörnyként fojtogatja a többi szereplőt.[68] A cselekmény a középpontos drámák cselekményszerkezete szerint alakul – a szereplők Anubanínihez mint középponthoz viszonyulnak – egészen a dráma végén lévő fordulópontig, amikor a vallásos világnézetű kétszintes drámák isteni szintje változtatja csak meg a fennálló uralkodói szemléletet[69].

A vallásnak más szerepe van a *Gargilianus* című kétrészes drámában. Részben azt bizonyítja, amit Pályi András is megfogalmazott Határ Győző vallásokhoz való viszonyáról: „Határ Győző kívül áll a pszeudovallásos sztárparádén", és megjegyezte azt is, hogy árulkodóan illedelmes csönd övezte Határ Győző filozófiai és valláskritikai munkáit – egyebek közt azt a nézetét, hogy az életellenes világvallások kudarcot vallottak –, istentelensége és szókimondása miatt pedig kétszer is meghurcolták.[70]

A *Gargilianus* című iskoladráma kétszintes dráma – Határ Győző több drámájához hasonlóan[71] –, amelyben a régmúlt halottjai és a ma élő halandók világa helyezkedik egymással szembe. A 16–18. századi iskoladrámákhoz hasonlóan ez is morális és vallási tárgyú írás, ám nem a 20. századi vallási és morális kérdésekből indul ki, hanem ókori és középkori filozófiai-vallási problémákból, s ezeket avantgárd színházi formákba öntve többféle idősík vetül egymásra, a színpadon megelevenedhetnek a drámai tárgyak, vagyis az élettelen szobrok is[72]. A helyszín a halandók birodalma: a vidámpark melletti Sírok utcájában kelnek újból életre a holtak szobrai, akik közé két ókori római szereplő, valamint egy hermetikus, egy skolasz-

---

66 Ua. 120.

67 Platz-Waury, Elke: *Drama und Theater*. Tübingen, Gunter Narr Verlag, 1980. 72, 115.

68 Margócsy 1994. 274–278.

69 Bécsy i. m. 69–77.

70 Pályi i. m. 6–7.

71 Margócsy 1994. 246.

72 Jákfalvi Magdolna: *Alak-figura-perszonázs. Színházolvasás 1*. Budapest, Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, 2001. 32.

tikus, egy gnosztikus és egy agnosztikus hitű zsinati atya is bekerült. A holtak egy karneváli háttérben szólalnak meg újból, ugyanis a hullámvasút sikolyának, a dodzsemnek és a papírtrombitáknak a hangja kíséretében az egyetlen halandó szereplő, a szótlan bohóchuligán lehel beléjük lelket, amikor a holtak automata gipszszobraiba pénzérméket dobál. A holtak beszélgetését hallgató nyegle alakról a szerző a jegyzeteiben leírja, hogy rezonőrként az elveszettség modern életérzését fejezi ki: a készületlenséget a halál feladatával szemben.[73]

A szerző jegyzeteiből kiderül, hogy a feltámasztott ókori szereplők egyrészt azt példázzák, hogy a mindenkori élők pusztán létezésük ténye miatt elfogultan úgy vélik, koruk intellektuális teljesítménye felsőbbrendű a korábban éltekéhez képest. Az egymástól homlokegyenest más meggyőződésű zsinati atyáknak pedig minden korban vannak megfelelőik, akik jottányit sem engednek vakhitükből, akkor sem, ha nézeteik kiüresedtek és elveszítették értelmüket. Másrészt a monológok töredékes közléseiből kibontakozik az arisztokrata Licinius és a rabszolganő Lalage szerelmének és halálának a története, amely a rabszolgaság intézményére irányítja a figyelmet. A Martialis-epigrammákban felbukkanó Gargilianus ebben a darabban is csak említés szintjén van jelen mint rabszolga-kereskedő. A központi témát a szerző abban jelöli meg jegyzeteiben, hogy a rabszolgák használati tárgyként kezelése és a felszabadított rabszolgák rettegése a szabad létezés szokatlanságától nem korlátozódik az ókori Rómát érintő morális dilemmákra, mivel ezek párhuzamba állíthatók a huszadik századi hadifoglyok és leszármazottaik, illetve az idegen szolgákként dolgoztatott emberek munkaeszközként való használatával. A zsinati atyák és a rabszolgák közti kapcsolatot pedig azzal a nietzschei gondolattal sejteti Határ Győző a jegyzetekben, hogy a rabszolgaságot a kereszténység beépítette a hierarchiájába, így a rendházakat a rabszolgakaszárnyákhoz hasonlítja, mivel úgy véli, az önmagukat felszabadító rabszolgák a kolostorok oltalmába menekültek.[74]

Ezekre az összefüggésekre azonban a színdarabban nem található utalás, mindössze a rabszolgatartó társadalom működése ködlik fel egy szövevényes családi gyilkosságsorozat hátterében Lalage és Licinius monológjaiból. Határ Győző legtöbb darabjában egy szálon fut a cselekmény[75], itt azonban csak az ókori római szereplők monológjaiból bontakozik ki a cselekmény, a zsinati atyák monológjai között nincs összefüggés. A *Gargilianus* abban azonban osztozik a több felvonásos drámáival, hogy ebben sincsenek csúcspontok, az epikai sajátosság dominál,[76] az utalások és a bőséges kultúrtörténeti ismeretanyag miatt nehezen követhető. A drámákra jellemző viszonyváltozás, ami a szereplők közti dialógusból alakul ki[77], nem is történik meg, mivel a megszólaló szobrok csak monológokat mondanak, azonban mint beszélő személyek nem lépnek kapcsolatba egymással, csak a befogadó aktív figyelme keresheti az összefüggést a kihagyás retorikai eszközével élő szövegdarabok között.

Bár Határ Győző drámaíróként már korán kialakította egyéni dramaturgiai sémáit, egységes kép- és motívumrendszerét, az itt tárgyalt egyfelvonásos darabok is sejtetik azt a tartalmi és formai sokszínűséget, amit a lírikus és prózaíró szerző a színpadra álmodott írásai-

---

[73] Határ 2002. 345.
[74] Ua. 344–345.
[75] Margócsy 1994. 244.
[76] Uo. 244, 250.
[77] Bécsy i. m. 26.

ban is megvalósított. A sajátos nyelv- és szokatlan nézőpontú világteremtés mellett rövid színpadi darabjaiban és hangjátékaiban is hangsúlyos a nyitott és szabad szellemű moralista szemlélete, aki mindenekelőtt az angol és a francia kultúra bölcseleti gyökérszövetéből növesztette ki burjánzó gondolatrendszerét, és e dús lombú fának a gyümölcseit mindvégig magyar nyelvű olvasóinak kínálta.

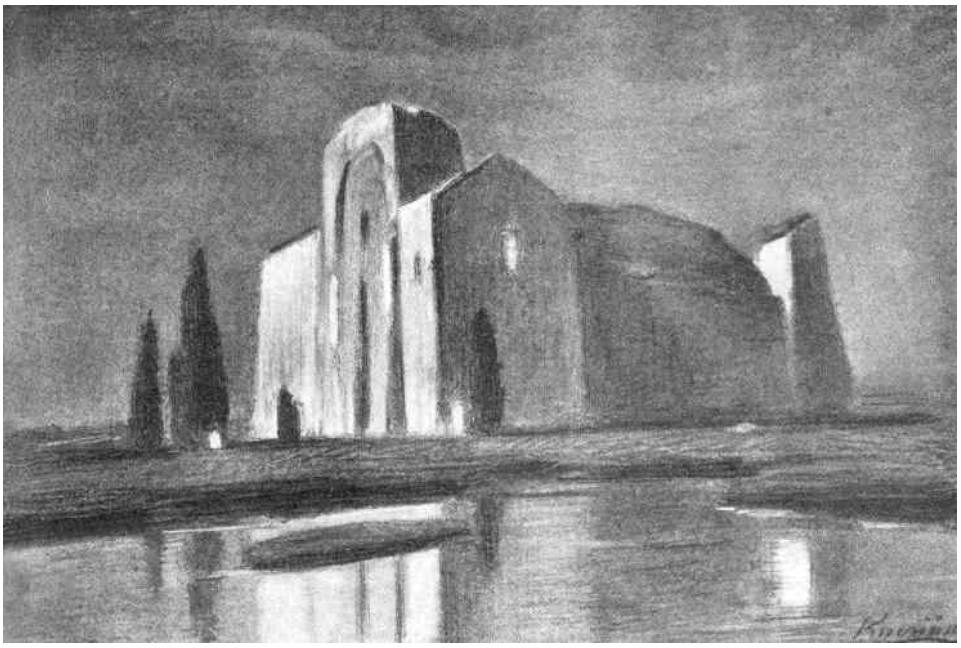

KACZIÁNY ÖDÖN: A TENGERPARTI VÁR

Cenzúra, propaganda, színház

SZÍNHÁZ ÉS DIKTATÚRA A 20. SZÁZADBAN CÍMŰ KÖNYVRŐL

„a megértés mint emberi képesség természetéhez tartozik, hogy prioritása van benne az Egésznek"

Cs. Gyimesi Éva: *Szem a láncban Bevezetés a szekusdossziék hermeneutikájába.* Kolozsvár, Komp-press Kiadó, 2009. 11.

Corvina Kiadó
Budapest, 2011
427 oldal, 3500 Ft

A Lengyel György által szerkesztett és Radnóti Zsuzsa által társszerkesztett *Színház és diktatúra a 20. században* című tanulmánykötet rendkívül nagy apparátussal dolgozik, vagyis a Harmadik Birodalom színházhoz való viszonyulásától indulva, az Amerika-ellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság sajátosságait taglalva, a sztálinizmus színházának jegyeit fejtegetve, a rendszerváltásig tartó magyarországi színház működési mechanizmusáig jut el. (Az itt felvázolt út természetszerűleg nem teljes.) A jelen írás nem óhajtja minden egyes, a kötetben tárgyalt ország színházhoz való fordulását külön-külön szemlézni – hiszen ezt a könyvbéli tanulmányok részletesen megteszik –, sokkal inkább a *Színház és diktatúra a 20. században* révén ábrázolt cenzúra, propaganda és színház összefüggéseit, ez összefüggések adott rendszerek kapcsán látható közös vonásait, eltéréseit.

Jóllehet sejtetve, Lengyel György már a kötet rövid bevezetésében utalást tesz a cenzúra és a propaganda egymásba kapcsolódására a totalitárius rendszerek esetében: „elhallgattatják a szabad szót, csak saját eszméiket engedik terjeszteni és dicsőíteni" (9.). E könyv nem elméleti fejtegetéseket tűzött ki célul, helyette a 20. század színháztörténeti sajátosságaiba nyújt bepillantást, így fordulhat elő, hogy a cenzúra és propaganda (s média) egymást feltételezését nem definiálja bevezetésképpen, amelyet Győrffy Gábor viszont az 1989 decemberéig tartó romániai rendszer vonatkozásában alaposan bemutat *Cenzúra és propaganda a kommunista Romániában* című kötetében [Kolozsvár, Komp-press Kiadó, 2009.; „A cenzúra fogalma ugyanakkor összefonódik a propagandával, hiszen a nyilvánosság korlátozása elengedhetetlen a propaganda hatékonysága szempontjából." (15.), stb.]. A Győr-

ffy-kötetre és a többirányú kérdéskörök (a fentiek és a kisebbségi jegy) egymásra rakódására majd Kötő József tér ki tanulmányában, amelynek egyik jegyzetében felhívja a figyelmet arra is, hogy az esztétikum fokozatosan értékelődött alá a politikum szemszögéből az adott korszak Romániájában.

Amellett, hogy a diktatúrák képviselői a színház propagandaterjesztésének hatékonyságát felismerték („a fasiszta rezsim élénken érdeklődött a színház kérdései iránt, mert a politikai propaganda lehetőségét látta benne". In Török Tamara: Az olasz színház és a fasizmus érdekházassága, 35.), a propaganda individuumokhoz való eljutását még megkísérelték biztosítani más csatornákon is, bár e rendszerek sajátossága, hogy az individuumot tárgyként kezelik. A kérdésről, a tárggyá tevés sajátosságairól részletesen ír Cs. Gyimesi Éva idézett könyvében. A diktatórikus rendszerek hamar észrevették, hogy a filmen és a rádión keresztül ugyancsak eredményesen, sőt eredményesebben is terjeszthetik propagandájukat: „A norvég és a német hatóságok számára valójában nem a színházak együttműködése volt elsődleges. A legszélesebb közönségréteget a Kringkasting révén tudták elérni (azaz a műsorszórással, amibe a rádióadások és a filmvetítések is beletartoztak). Mivel a megszálláskor a Kringkasting német vezetés alá került, még a látszólag semleges témájú műsorok is hamarosan propaganda-anyagként működtek." (In Domsa Zsófia: „Harc a sötét hatalom ellen". Skandináv színház és színházi emberek a II. világháború éveiben, 98.); „Tény, hogy a győztesek direkt propagandaigényeinek kielégítése céljából kétségtelenül születtek és színpadra is kerültek színművek, ám ez korántsem öltött tömeges méreteket. Ezt a funkciót sokkal inkább az államilag (is) támogatott filmművészet, illetve filmforgalmazás töltötte be." [In Kiss Tamás Zoltán: „Csend! Csend, ha mondom! Csend!" A spanyol színház a Franco-korszakban (1936–1975), 113–114.].

Nem felejthető el azonban, hogy a cenzúra által létrehozott, teremtett hiányok helyébe léphet a propaganda, amelynek létéből pedig adódódik, hogy nagyobb és nagyobb hiányokat kíván magának fenntartatni (vö.: Győrffy Gábor: *Cenzúra és propaganda a kommunista Romániában. I. m.*).

A különböző országok cenzúrájának működési módjai nem egyeztek feltétlenül, továbbá az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a cenzorok „tökéletesítették" eljárásaikat. Kötő az 1940 és 1960 közötti Románia színházi cenzúrájánál még azt fedezi fel, hogy a cenzúra csak a „színpadra vitt szöveget" (281.) érintette, majd az 1971-es évtől már dekódolja, hogy a cenzúra az egész előadásra kiterjedt. Gajdó Tamás az 1919-től 1962-ig vizsgált magyarországi színházi cenzúra esetében kiemeli: a színházi cenzúrának magának létfontosságú sajátossága a színházi nyelv egész rendszerének, összetettségének górcső alá vonása (In Gajdó Tamás: Színházi diktatúra Magyarországon 1919–1962). A fentiek mellett Kötő hangsúlyozza, hogy a romániai magyar színjátszásnak számolnia kellett a kisebbségi léttel is, így úgymond kétszeres nyomásnak, illetve Kötő szavaival „kettős tehertételnek" volt a diktatúra részéről kitéve: „A romániai magyar színjátszás vonatkozásában kettős tehertételről kell szólnunk: egyrészt az alkotónak meg kellett küzdenie a diktatórikus rendszer kultúraellenességével, másrészt kisebbségiként a hatalom beolvasztási törekvéseit is túl kellett élnie és alkalmazkodnia kellett a »keleti demokrácia«, a »keleti sors« sajátosságaihoz." (278.) Ha a szöveget érintő cenzúra átalakítási „ajánlásaiból" indulunk ki és majd a színpadi interpretáció „megvágásaiból", akkor az adott kor litván színháza kapcsán megállapított sémákba (is) ütközhetünk, vagyis abba, hogy a cenzúra mindenekelőtt az ideológiai lecsapódásokat és az önnön ideológiájától

való eltéréseket veszi szemügyre (In Aušra Martišiūtė: A kulturális ellenállás legendái a litván drámaírásban és színházban. Ford Tölgyesi Beatrix).

A cenzúra egy sajátos típusát képviseli az öncenzúra, amelyet a cenzúra miatt kényszerít magára az alkotó. A színházak mint intézmények az öncenzúrát magáért az intézmény fennmaradásáért alkalmazták, mint erre Török Tamara és Gerold László is utal (39. és 310.). Gerold az öncenzúra-kifejezést a „tanácstagok" esetében ugyancsak alkalmazza, hiszen az öncenzúra a „tanácsok" működése, a tagok megbízhatóságának bizonyítása miatt valósult meg egy olyan rendszerben, amelyben Gerold megjegyzéséből tudhatóan hivatalosan nem is volt cenzúra (In Gerold László: Az állami cenzúrától az utcaszínházig. Diktatúrák packázásai a délszláv térségekben 1920-tól máig). A Gerold által választott korpuszban is kimutatható az öncenzúra egy másik típusa, amelynél pedig az összekacsintás fedezhető fel a színházi alkotók és a befogadók között. Gerold a mitológia, a mese és a történelem világának beemelésénél mutatja ki az öncenzúra e módozatát (310–311.). Alapjában véve az összekacsintásra alapozó művészeti produktumoknál az alkotók tudatában vannak, hogy nagyon vékony pallón egyensúlyoznak, hiszen a „vizsgálódók" a legkisebb elhajlást is kutatják.

Kérdéses, hogy az öncenzúrához kötődő jelenséget fedezhetjük-e fel olyan alkotók esetében, akik az együttműködés és az együttműködés alóli kibújás között próbálták megtalálni a vékony ösvényt. Lengyel György hatalmas kultúrtörténeti apparátust alkalmazva az Amerika-ellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság előtt dolgozó művészek őrlődéseit veszi végig ebben a vonatkozásban (In Lengyel György: Kísértet járja be – Amerikát. Az Amerika-ellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság/ Az amerikai színház és film). Nem az öncenzúra kérdéskörének taglalása szempontjából, ám érdekfeszítőnek vélhető nem egy olyan művész sorsa, akinek kötődése a hatalomhoz különböző országokban erőteljesen kérdőjeles volt, vagy pedig változást mutat. Ebbe a csoportba sorolható Mejerhold is, akiről Kiss Ilona részletesen nyilatkozik (In Kiss Ilona: Tenyér és ököl. A sztálinizmus színháza: 1927–1953).

A *Színház és diktatúra a 20. században* című kötet rendkívüli tudáshalmazt tudhat magának. A tanulmányok metszéspontja az adott rendszerek művészt magához vonzó, a művészt alkalmazó vagy a művész munkáját lehetetlenné tevő eljárások bemutatásban található.

(Szerk. Lengyel György. Budapest, Corvina – Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet.)

Kovács Flóra

Urbán politikum

ANTAL ATTILA: POLITIČKO U POSTDRAMSKOM POZORIŠTU – RECENTNI OPUS ANDRAŠA URBANA

Fokus Kiadó
Subotica, 2011

A tavalyi év végén jelent meg Antal Attila, fiatal rendező *A posztdramatikus színház politikuma* c. könyve Szabadkán. A kötet már megnevezésében utal mindazokra a kérdéskörökre, amelyek a bennefoglalt három kiszögellési pontra ráfeszülnek, ilyen értelemben a politikailag tudatos, társadalmi momentumaiban kimunkált színházi nyelvvel foglalkozik, azzal a színházzal, amely az arisztoteliánus hagyományokat lezártnak és véglegesen kiaknázottnak tekinti egy olyan posztdramatikus korban, amely mindenekelőtt a huszadik század második felétől problematizált módszertani aparátusra támaszkodik. A kötet tárgya a kortárs, ereje teljében lüktető, de megnyilatkozásaiban még mindig a szubkultúrához tartozó színház, valamint ennek egyetlen rendező (Urbán András) opusán belüli végigkövetése.

Antal Attila a színházat a társadalmi cselekvés vagy legalábbis a társadalmi cselekvést előidéző kommunikatív térként kezeli. A színház, ilyen értelemben eredendően különbözik a második világháború óta világszerte meghonosodott, elsősorban félelemből eredő, majd abba vissza is térő, passzivitásra ösztönöző multimediális tájékoztatóipartól, és ezáltal – a (mozgó)képhez viszonyítva – törekvései is alapvetően mások. Antal Attila a színház politikai funkcióját nem a jelenleg fennálló társadalmi rend áthagyományozásában és nemzedékről nemzedékre való átruházásában látja, hanem elsősorban annak cselekvés általi megváltoztatásában, egy kísérletében arra vonatkozólag, hogy a színház interakciós terét nem a társadalmi viszonyok közvetítéseként, hanem azok újra- és átgondolásaként hasznosítsa. A politikai színház szerepe az egyének társadalmi felelősségének felvállalásában rejlik, magában a tettben, és nem a tájékoztatás hiperreális képeitől való visszavonulásban.

A rövid módszertani keret vázolása után rátér a politikai színház értelmezésére, ahol először egy történeti vázra építi fel a Piscatorra, Brechtre és Grotowskira alapuló okfejtést. Ebben a részben, elsősorban azokat a mozzanatokat emeli ki a múlt század színművészeti törekvéseiből, amelyek a társadalmi rend valamiféle kritikáját fogalmazták meg - Erwin

Piscator és Bertolt Brecht esetében a proletariátust és a marxista tanokat emeli ki, míg Jerzy Grotowskinál már inkább a játék módszerének politikai céljait. A színház intézményét, pontosabban annak látogatási módját így leválasztja a puszta szórakoztatás funkciójától. Piscatornál ezáltal a propagandisztikus jelleget emeli ki, azt a tudatos programot, amely a nem-polgári rétegeknek létrehozandó színházat célozza meg. Brecht, a maga sajátos Piscator kritikájával továbbfejlesztette ezt a politikai vonalat és azt a célt foglamazta meg, amely a nézőt eltávolítaná az érzelmitől, lehetővé téve így azt a gondolati feszültséget, amely elősegítené annak a társadalmi kontextusnak a dekódolását és egyben megértetését, amelyben a néző mozog. Grotowski és Lehmann már inkább módszereikben, mintsem politikai célirányosságukban vannak jelen, így elsősorban a politikai színház gyakorlati előfeltételeiként vannak jelen. A kettejük által adott keret teremti meg a színészi játéknak, a színészi viselkedésmódnak, a térkezelésnek, a jelenetek felosztásának, a közönség szerepének vagy a rendezési folyamat hierarchiájának felbomlását és eredendően más jellegű értelmezését. A posztdramatikus színház így lehetővé teszi a politikailag tudatos megnyilatkozást, ugyanakkor új kihívást jelent nezői-rendezői-színészi vonalon is, hiszen a hagyományos színházon kialakított képleteket újra kell fogalmazni. A posztdramatikus színház viszont ki tudja alakítani azt a kapcsolatrendszert, amelyet a polgári értelemben vett színház nem tud. Egy olyan interakciós tér formálódik meg, amelyben elmosódnak a határok néző és színész, nézőtér és színpad, puszta megfigyelés és puszta játék között – színházba járni annyit tesz, mint részt venni abban, amiben a posztdramatikus színház előtt képtelenség volt: közösen létrehozni valamit, ami dramaturgiailag is minősíthető. Az előadás nem az előre megírt szöveg egyik lehetséges értelmezése lesz, hanem a nézővel egyazon térben és időben közösen életrehívott műalkotássá, amely így kilép a puszta szórakoztatás kategóriájából és lehetővé teszi a valóság kritikai percepcióját azért, hogy a valóságot megváltoztathatóvá tegye.

Antal Attila a politikai színházat így az együttes alkotás egyik formájaként határozza meg, amely azáltal teszi cselekvőkké a drámához kapcsolható szubjektumokat, hogy – a polgári színházlátogatási normákat lecserélvén – bevonja őket a játékba. A darab politikai hatásának ilyen értelemben nem csak a színpadon bemutatott végeredménye a cél, hanem maga a folyamat és a kontextus is, amelyben létrejön. Az alakulástörténeti hatások nyalábjainak különféle forrásokból való érkezését a rendezői utasításoktól, a színészek ajánlatain és a nézők visszacsatolásain át térképezhetjük fel. Antal Attila a politikai színház megvalósulását a hagyományos színházi határok elmosódása révén létrejövő gondolati elmozdulásokban látja megfogalmazódni, azokban, amelyek majdan akár társadalmi szerepvállalásba is átnőhetnek. Ezen a ponton viszont már bevezeti a lehmanni „virtuális politikait", amely pont azáltal tud megvalósulni, hogy egyrészt a színház hangsúlyát a végtermékről magára a folyamatra helyezi át, másrészt pedig – a felmutatás vagy a kritika által – egy olyan alternatív világot kínál fel, amely eltér attól a társadalompolitikai valóságtól, amely körülveszi; utópiaként ugyanakkor mégis afelé törekszik.

A könyv második fejezete a szabadkai Kosztolányi Dezső Színház négy, Urbán András által rendezett előadásából áll. Ezek a *Brecht – The Hardcore Machine*, az *Urbi et orbi*, a *Turbo Paradiso* és a *The Beach*. A darabokat a társadalmi tudat kialakításának folyamataként, annak egyre összetettebbé váló formáiként elemzi, az elsőt a test, a másodikat a személyiség, a harmadikat a közösség kialakítása, a negyediket pedig a társadalom-utániság problematizálásaként. Az elemzett előadások egy sajátos ciklust, egy, az eddigi opusban különálló és egy-

séges folyamatot testesítenek meg. Megállók ezek az alkotások az életmű azon részében, amely a saját politikai perspektíva alakulásgörbéjét, az eszköztár fejlődését, a fontosabb ideológiai hullámokat teszik meg színpadi vitájának tárgyául színész-színész, színész-rendező, alkotás-kritikus, előadás-közönség, társulat-közvélemény, stb. között. A kérdés ugyanakkor egy állandósult formában van jelen, nevezetesen, hogy a színház milyen társadalmi szerepvállásra képes, és ezáltal milyen változásokat tud kieszközölni.

Először a *Brecht – The Hardcore Machine* c. darabot elemzi. Ez a kezdet, ez az a pont, ahol a színész, mint egy diffúz és társaitól pszichoszomatikusan független, szinte mechanikus lény megjelenik a színpadon. Kiindulópontja ez annak az ívnek, amely az életműben a politikailag tudatos alkotási folyamatot hivatott jelölni. A dehumanizált, animális test puszta fizikai jelenléte a színen elgondolkodtatja a nézőt, hogy vajon a testhez való visszatalálás, a szubjektum virtuális vagy spirituális jelenlétén túl, hordozhat-e adalékos társadalmi reformokat, hogy vajon azáltal, hogy a testiséget helyezzük előtérbe kiemelünk-e valamit, amit a mai értelemben vett valóság feleslegesnek tüntet fel. Antal Attila nem válaszolja meg kérdést, csupán felveti – egy lehetséges politikai szerepvállalás érdekében – a puszta fizikai értelmben vett test újbóli felfedezésének lehetőségét.

A második elemzés tárgya az *Urbi et Orbi*, ahol már nem a test, hanem a tudatosan cselekvő személyiség kerül előtérbe, pontosabban az a hasadék, amelyet C. G. Jung az Ego és a Persona közé helyez. Az előadás úgy próbál társadalomkritikát gyakorolni, hogy párhuzamot von a megszerketszett értékrendek és a személyes vágyak közé, a szóbeli és a testi állítás közé, az intim magányban latolgatott meggyőződés és a társadalmi konszenzus elfogadott normái közé. A néző reakcióját a kispolgári erkölcs megbicsaklásában, az álarcok makacs viselésében, a fennálló, bár már rég meghasonlott rendben keresi. Az *Urbi et Orbi*, a politikai színház keretén belül, Antal Attila szemében a társulat egyik fontos megállója. Ebben a darabban lemeztelenedik a szubjektum, és pontosan ez a pucérra vallatás teszi lehetővé a társadalmi megkonstruáltság olyan jellegű politikai szerepvállalásra való ösztönzését, amely hosszútávon, akár kézzelfogható változásokat is ki tudna eszközölni.

A harmadik előadás a *Turbo Paradiso*, amely már kilép a szubjektum korlátai közül és a közösségi tudatot célozza meg. A szubjektumok közötti kapcsolatok ápolása illetve csonkítása a politikai közösségek létrejöttének egyik sajátos és utánozhatatlan ismérve. A darab, a kilencvenes évek balkáni háborúinak kollektív tapasztalatával kísérli meg a közönség ingerküszöbbét kitapintani, majd ezáltal kiváltani azt a társadalmi szerepvállalást, amelyet az előző megállókban a független szubjektummal már megtett. A közönség nyugalmát és passzivitását ebben az esetben a mitológiai apparátusnak azzal az oldalával sérti fel, amellyel eleddig nemigen foglalkoztak, pontosabban: igyekeztek nem foglalkozni vele. A kilencvenes évek nemi erőszaka, a jugoszláv háborús bűntettek személyes tapasztalata, a vallatásnak a kilencvenes éveket nem hőskornak feltüntető változata a közönségtől is egy gyökeresen más viszonyulási módot tételez fel.

A negyedik, és egyben utolsó előadás elemzésében, Antal Attila a közösségtől, annak meghaladásáig jut el. Albert Camus Közöny vagy Az idegen c. művére alapuló *The Beach* c. darab a társadalmi felelősségvállalásnak a lehető legreduktívabb fomáját testesíti meg. A darabban az emberi kapcsolatok felszámolódnak és a személyes meggyőződéseknek adnak teret, immáron nem az a fontos, hogy mik a társadalmilag tudatos és egyben társadalmilag elfogadható cselekvésmódok, hanem, hogy melyek azok, amelyek akkor vagy azáltal válnak tu-

datossá, amikor a társadalom aktuális értékrendszerével helyezkednek szembe. Mersault ebben az esetben a társadalmat ismerő, de azt szubjektíve felszámoló cselekvés hőse.

Antal Attila elemzéseiben a színház megszakítja a mára már magától lendületbe jövő mediatizált kommunikációt, és az információt az eleve adott formájából adódóan egy közvetlenebb módon közvetíti. Az adó/színész és a vevő/néző így egy sokkalta egyszerűbb képletbe kerülnek. A színész nem rejtőzhet el a tőle elidegenített, mások által megírt szerep mögé, hanem felelősségteljesen felvállalja azt, ami miatt színpadi legitimást nyert, ugyanakkor a néző sem ülhet közönyösen a kakasülőn, hiszen a színész által felszínre hozott ingerek, feltételesen az ő ingerei is egyben. A nézőt így óhatatlanul beszippantja a darab, reakcióra, szerepvállalásra készteti vagy ráébreszti arra a parttalan társadalmi tevékenységi formára, amely őt addig már csak a társadalmiság szimulációjaként tartotta nyilván. A politikai színház nem témákat tömbösít, legtöbb esetben a narrativitástól is eltekint, és ilyen értelemben inkább egy feldolgozási módszer, egy kritikai apparátus lehetőségét kínálja fel abban a társadalomban, amely létrehozta. A színház, mint művelődési intézmény ilyen jellegű csúsztatásának társadalmi hozadéka az, hogy az intézményen túlra is magával vigyen néző és színész egyaránt valamit abból a felelősségből, melyet kieszközölt.

*

Az összegzés után a darabok fotóanyaga következik. A fényképek Molnár Edvárdtól származnak és azokat az emblematikus jeleneteket örökítik meg, amelyek Antal Attila elemzéseit elsősorban lekerekítik, másodsorban pedig továbbgondolásra, egyéni következtetések levonására és az addig tárgyalt politikai jellemzők egyetlen szálra való felfűzésére ösztönzik.

Roginer Oszkár

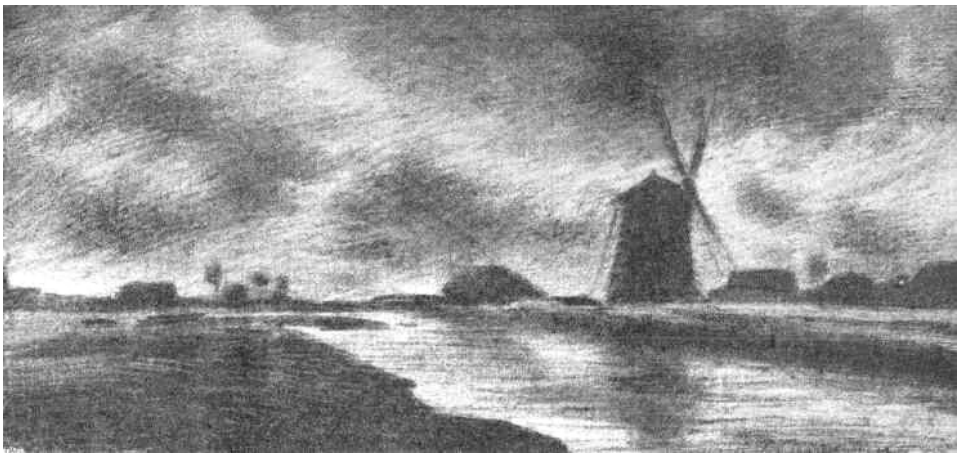

KACZIÁNY ÖDÖN: SZÉLMALOM

Rejtélyes színházesztétika

EGY COMMEDIA DELL'ARTE „SZERZŐ" NYOMÁBAN

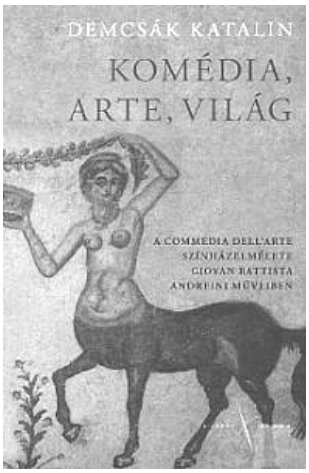

Kijárat Kiadó
Budapest, 2011
340 oldal, 2400 Ft

A kortárs színházelmélet és posztmodern gondolkodás szempontjából nagyon csábító témával foglalkozik Demcsák Katalin Giovan Battista Andreini 17. század eleji színházesztétikáját feltérképező könyve. A commedia dell'arte „műfaja" egyszerre érinti a karnevál, a maszkviselés, a teatralitás, a performansz/performativitás fogalmait, a valóság-élet oppozíciók felszámolhatóságának kérdését, a színház illetve a színész határhelyzetének gondolatát, melyek miatt a témára minden pszichoanalízissel, szubjektumelmélettel, kultúrakritikával, antropológiával, dekonstrukcióval foglalkozó teoretikus szakszavak arzenáljával csapna le, hogy az adott elmélet előfeltevéseivel kebelezze be a területet. Demcsák könyve mégsem hemzseg az elméleti szakszavaktól és hivatkozásoktól (a sok-sok lábjegyzet első sorban történeti és filológiai pontosításokat, kiegészítéseket tartalmaz), vizsgálódása első sorban (színház- és kultúr-) történeti jellegű. Csak néhány kortárs elméleti szerző (Nietzsche, Artaud, Brecht, Benjamin) gondolatait használja elvétve, hogy a 17. század színházi gondolkodását a jelenhez kapcsolja.

Demcsák könyve talán azért marad első sorban történeti szemszögű, mert egy olyan színházesztétika ismertetésére vállalkozik, melynek feltérképezéséhez mindenek előtt komoly filológiai munkára van szükség. Andreini színházelméletét úgy kell összerakni gyakorlati munkáiból (színész-dramaturgként rögzített előadásszövegeiből), „esztétikai öntudatát" a komédiákba épített metaszínházi elemekből, illetve a színházat ért támadásokra reagáló védekező írásokból kell kibogozni. Alapvetően kétféle szándék mozgatja Andreini hol nyíltabban, hol rejtett kódolással megjelenő esztétikai nézeteinek kifejtését. Egyrészt az ellenreformáció (finomabb megnevezéssel „kora újkori katolicizmus") támadásaival szembeni védekezés motiválja a színház védelmében írott szövegeket, melyek a támadó szempontok mentén igyekeznek megvédeni a színház művészetét. Másrészt a támadásoktól, s így azok nézőpontjától, elvárásrendszerétől függetlenül, egy sokkal szubverzívabb hozzáállást tükrözve kerülnek rejtve a különböző művekbe a színház mibenlétéről, céljáról, összetételéről szóló gondolatok.

A támadók és védekezők retorikája – a kor költészet körüli vitáihoz hasonlóan – a morális rend védelme körül forog. A támadó iratok szerint (Demcsák itáliai érsekek, szerzetesek, teológusok szövegeit citálja) a színház az érzékekre hatva (kellemes zenével, szép nők látványával, elbájoló beszédmóddal és gesztusokkal, stb.) elcsábítja az ártatlan katolikus lelket, és csupa törvénysértő cselekmény ábrázolásával (rablás, gyilkosság, házasságtörés, paráznaság) erkölcstelenségre buzdítja. Andreini válaszként nem tehet mást, mint prológusokban, párbeszédekben, traktátusokban (*Prológus dialógusban Mómosz és az Igazság között*, *A bölcs egyiptomi asszony*, *Az ostor*, *A tükör*, *Égi színház*, stb.) megcáfolja a rágalmakat: a színésznők nem erkölcstelenek, ellenkezőleg: lelki szépséget sugároznak a civil nők testi szépségének csábításával szemben. A színház az érzékekre hatva valóban elvarázsolja a nézőt, de csak azért, hogy ezután az (egyház értékrendjének megfelelő) jót közvetítse, arisztotelészi módon gyönyörködtetve tanítson.

Andreini védelmi stratégiája továbbá a pontosítás, felhívja a figyelmet a színházi formák közti különbségre. Csak a vásári mulattatók (a „profán/pogány színház") élnek az öncélú tréfálkozás, virtuóz látványosság (akrobatika, némajáték, eltorzított test) hatásmechanizmusával, a hivatásos társulatok (a „szakrális/keresztény színház") magas színvonalú irodalmi szövegeket használnak, „felhasználói dramaturgiájukkal" hatalmas bölcseleti, filozófiai anyagot mozgatnak intertextuálisan. Ugyanakkor – s ebben rejlik a commedia dell'arte általában is ismert sajátossága – ez nem jelent rögzített anyagból való dolgozást, a hivatásos társulatok improvizálva, meglévő tudásanyagukat („vagyonukat") a jelen szituációhoz igazítva, aktualizálva veszik elő, és gyúrnak belőle „élő" történeteket. Az akadémiák és udvarok működvelő társulatai azok, akik irodalmi szövegek betanulására építik játékukat, Andreini ezektől is erősen elhatárolódik. Három színházi forma rajzolódik ki tehát előttünk a 17. századvégi Itália kínálatából: a gesztusokkal, mozgással, olcsó-obszcén tréfálkozással való hatáskeltésre apelláló vásári mulattatók, a működvelő szószínházak és a performatív és referenciális dimenziókat megfelelő arányban keverő hivatásos társulatok csoportja. Ez a titkosan adagolt harmónia az, ami az egyházi teátrális formák – mint amilyen a prédikáció vagy a vallási körmenetek, ünnepségek – számára valódi konkurenciát teremt.

Demcsák kritikai olvasatában rámutat, hogy a színház elleni támadások mögött az előadások erejétől való félelem húzódik. Az egyház pontosan ráérzett a színháznak arra a küldetésére, amit Andreini műveiben – nem véletlenül – elrejtve, titkos kódolással fejtett ki. Az allegóriákon, szimbólumokon, metaforákon keresztül sugallt esztétika, miszerint a színház könyörtelenül leleplező tükröt tart a disszimulációkkal teli életnek (az „élet színházának"), hogy a „valódi", változásokkal, sokszínűséggel teli életre irányítsa a figyelmet, és egy egyéni döntéseket tartalmazó életvezetést sugalljon, jelentős fenyegetést jelent a rendfenntartáshoz, kontrolálhatósághoz szükséges állandóság (egy„testetlen, változatlan, mozdulatlan életeszmény") ideológiáját sulykoló egyház számára. Mindennapi disszimulációnk megadásában az egyház oroszlánrészt vállal, hatalmi mechanizmusainak fontos érdeke a földi élet által kiosztott társadalmi „szerepek", illetve a külső erkölcsi kódex, mindennapi életet irányító rituálék feltétel nélküli elfogadtatása. Ennek a mindennapi teatralitásának a leleplezésével fenyeget a színház kritikus tükre. Ráadásul, minthogy e tapasztalatszerzés révén a színház az „égi színházzal" is összeköt, bizonyos értelemben legalább annyira vallásos közeg, mint az őt támadó egyház, csak épp egy ember- és egyénközpontú, földi életet élvező és igenlő vallásosság közvetítője.

A katolikus vallással illetve a reneszánszvégi neoplatonista filozófiával átitatott színháztámadó illetve -védő pozíció retorikájában képzetes harcol képzetessel. Az írásokban, ábrázolásokon színházmetaforák karneváljával találkozunk: az egyik oldalon az „ördög színháza" mint méreg, betegség, fertőzés, a másikon az „isten színháza" mint gyógyszer, tanító (illetve a beavatottak számára mint tükör, kristály, könyv, épület) jeleníti meg ugyanaz a dolog.

Az Andreini által megfogalmazott kettős cél szervesen összefügg: a pragmatikus funkció (az egyéni, önálló élet kialakítása a mindennapokban a földi élet működési mechanizmusaira való reflexió segítségével) következménye a színház transzcendentális hatása (az élet mögötti Élet, az „égi színházzal" való összekacsolódás). Ahhoz, hogy helyreállítsunk egy igazibb kapcsolatot az élettel, észre kell vennünk most élt életünk hamisságait, az ellenzőket, melyek rontanak „egészséges optikánkon". A színházi illúziót megtörő „ellentét elve" Andreini komédiáiban a tréfás és komoly elemek, a különböző színházi formák, a különböző karakterek vagy az egy karakteren belüli ellentétes tulajdonságok egymás mellé kerülése jelenti. Az eljárás hasonlít a brechti elképzeléshez, az elidegenítéssel elért önreflexióhoz. A színház utánozza a meglehetősen „színházias" életet, hogy aztán annak cukormázas látszatharmóniáját megtörve kritikai tekintet alá állítsa, majd egy másik világfelfogást állítson a helyébe. Paradox módon az imitációra épülő színház lesz az, ami az élet disszimulációit leleplezi, és igazabban, „szerepek" nélkül beszél.

Demcsák *A kis szolga*, illetve a *Két komédia egyben* című metaszínházi darabokat hozza példaként a komédiák „gyakorlatába" beleírt esztétika bemutatására. Mindkét darab cselekményében a színházon belüli színház hatására állnak elő a kedvező irányba vivő sorsfordulatok, színház vág az élet dzsungelében rendet, egy-egy fiktíven színrevitt előadás lesz az, ami az élet (az Andreini-darab világának) csalásait, színjátékait leleplezi. A szövevényes történetek hemzsegnek az álruhás, álnév alatt megjelenő, bosszú céljából visszatérő figurák, elhagyott szeretők, halottnak hitt rokonok karneváli seregletétől. Az egérfogó jelenet revelatív hatásával azonban csak a szerelmi komédiákat színre vivő hivatásos társulatok előadásai bírnak. (Itt lehet a kor színházi formáinak nyomába eredni!) Andreini azt is megmutatja, hogyan nem működnek a sarlatánok öncélú tréfálkozásai és az akadémikusok száraz szószínházai, a darabba épített fiktív nézőtípusok (naiv/művelt) magatartásformáin keresztül leleplezi a kor befogadói kódjait.

Demcsák a Fedeli társulat (Andreini társulata) példáján keresztül eloszlatni igyekszik a commedia dell'arte műfaja kacsán berögzült közhelyeket, miszerint az merev típusokat szerepeltető, improvizációra épülő, maszkokat és dialektust használó színházi forma lett volna. Épp az Andreini által lejegyzett komédiákban felvonultatott színházi sokszínűségből derül ki, hogy az említett „műfaj" csapán egy (nem is annyira népszerű) forma volt a korban (az említett jellemzők sokkal inkább a commedia ridicolosa mint a dell'arte velejárói). A típusok bemerevedését, üres szereppé válását például az Andreini-féle színitársulatok kifejezetten kerülték. A visszatérő elemek egyrészt a figura társadalmi és kulturális státuszából, másrészt az adott színházi forma „élő" jellegéből fakadtak, egy-egy típus fix tulajdonságát az adott színész adott fizikai testi tulajdonságai adták. De ettől eltekintve a figura folyton változott, mindig más aspektusból mutatta meg magát attól függően, milyen szituációban, milyen szereplővel találkozva került elő újra. Ez a változás, újabb szituációhoz való alkalmazkodás garantálta a jó commedia dell'arte figura „élettel teliségét".

A Demcsák által tárgyalt, Andreinivel példázott színházi forma, az „újraolvasott" commedia dell'arte meghatározása szerint olyan hivatásos színitársulatok esztétikáját jelenti, akik rövid idő alatt magas színvonalú, életszerű előadásokat képesek létrehozni gazdag irodalmi-filozófiai szöveganyagot mozgatva, kísérletező, változatos formanyelvet használva. A néző úgy érzi, mintha az előadás a szeme előtt születne, mintha „maga lenne a élet" (váratlan és életszerű, váratlanságában életszerű), mégis más, mert a fikció ereje harmonizálja a világban lévő rendetlenséget. A mind tartalmában, mind formájában változatos komédia az ember változatosságát tükrözi, leleplezi az élet színdarabjának illúzióit és feltárja az univerzumot mozgató rejtélyes erőket.

Külön színházelméleti értekezést érdemelne a logocentrikus színház módszeréhez képesti tükörszerű ellentét a darabok utólagos rögzítését illetően. Míg a mai szószínházi hagyomány (és az akkori műkedvelő társulatok) meglévő szöveget fordítottak át előadásban, addig a Andreini-féle színházcsinálók az előadást vitték papírra. Ebből fakadóan Andreini komédiái hemzsegnek a szerzői utasításoktól a színész mozgására, díszletre, jelmezre, kellékre, táncra, dalra vonatkozóan. A „felhasználói dramaturgia" (az idézetek, típusok, történetformák szabad variálása) egészen a szerepformálás performatív jegyeire kiterjed: Demcsák egy ponton Andreini azon gesztusát, hogy nem a „valódi" művésznevén szerepeltet egy-egy figurát komédiájában, egyenesen lopásnak nevezi, mivel írásában (!) lelopja színésztársai gesztusait, hanglejtését, stb. A performativitást-referencialitást manapság előszeretettel kizáró párban tárgyaló elméletek számára izgalmas kérdést jelenthet az élő előadás médiumának írásba való transzportálhatósága.

De Demcsák könyve nem rágja szájba a feltárt színháztörténeti terület lehetséges elméleti hozadékait. Akárcsak az Andreini-féle ideális színház, meghagyja a nézőnek/olvasónak az örömet, hogy maga ébredjen rá az esetleges hasonlóságokra saját életével, gondolataival, elméleteivel. Amellett, hogy a könyv egy kevéssé ismert színházi gondolkodó meglátásai kapcsán ismertet rendkívül gondolatébresztő tényeket, eseményeket a 17. század végi itáliai kultúrából, Demcsák alapos és mélyreható történeti vizsgálódásai nagy segítségére lehetnek a hazai színházi gondolkodóknak abban, hogy az elméletek által olyannyira kedvelt, de a könyv tanulságai szerint legalább olyan kevéssé ismert commedia dell'arte inspirálta írások ne gabalyodjanak a közhelyek indáiba sekélyes merülésük során. Egyszóval, hogy jobban megismerjük ezt a szeretett, izgalmas, és – úgy tűnik – kimeríthetetlen titkokat tartalmazó kentaur-színházat.

(Demcsák Katalin: Komédia, arte, világ. A commedia dell'arte színházelmélete Giovan Battista Andreini műveiben.)

Kérchy Vera

A lét felnégyelése

ANTONIN ARTAUD: RODEZI LEVELEK (1943-46)

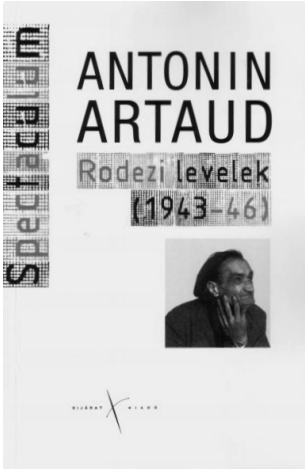

Kijárat Kiadó
Budapest, 2011
110 oldal, 2200 Ft

„A betegség egy állapot. / Az egészség is az, de csúfabb." (105.) – ezekkel a szavakkal kezdődik a rodezi időszakban született egyik prózavers – „A betegek és az orvosok" –, amely nyomban őrület és ráció ellentmondásos viszonyára irányítja figyelmünket. Kettejük kultúrtörténetileg is felfejthető viszonya mélyen ellentmondásos: a ráció valamiféle zavartságot, esetleg önmaga anomáliáját észleli a tébolyban, amelyet különböző technikák révén (kirekesztés, gyógyítás) igyekszik elhelyezni saját rendszerében. Ezzel szemben a téboly klasszikus esetei közömbösnek mutatkoznak a ráció vívmányaival és alapvető tételeivel szemben, és magukat egy új norma abszolút alapzataként ünneplik. Az őrültek, Artaudt beleértve, jellemzően „nem tudják" magukról, hogy őrültek, bármilyen kényszeresen is vizsgálgatják saját elméjüket, lévén az őrületben éppen e megkülönböztetés és meghatározás tudata számolódik fel. Ahogyan tehát a bevezető idézet jelzi: „betegség" és „egészség" viszonya nem egyszerűen problematikus, hanem mindenekelőtt *aszimmetrikus*; ez rögvest kétségessé teszi azt is, hogy lehet-e egyáltalán a betegségről beszélni, pontosabban, hogy létezik-e a betegségnek saját nyelve, amelyen önmagáról szól. Alighanem az ezzel kapcsolatos kétség, illetve a tárgyat illető faszcináció rejlik a mögött, hogy oly nagy kíváncsisággal fordulunk az efféle kórdokumentumok felé – különösen persze akkor, ha, mint Artaud esetében, kiemelkedő és óriási hatású szerzőről van szó.

Antonin Artaud az elmúlt évszázad egyik ilyen, híres őrültje, aki, megannyi sorstárához hasonlóan, önmaga diszkréciójának áldozatává vált. Több kötetre rúgó kóranyagát, melyben gondjait „a létnek a belső felnégyelésével" (86.) azonosítja, ma ízléses Gallimard-kiadásban olvashatjuk – ebből nyújt visszafogott terjedelmű ízelítőt a most megjelent kötet.

Artaud rodezi történetével, illetve az ebben az időszakban született leveleivel kapcsolatban kétségkívül az az egyik legizgalmasabb kérdés, hogy vajon mindebből rekonstruálható-e egy olyasféle teatralitás őrületen *túli* színpadra állítása, amelyet elméleti munkáiban ő maga propagált. Vajon ez

az időszak tekinthető-e Artaud életműve betetőzésének, láthatjuk-e benne a *Színház és hasonmása* színrevitelét – amelyről ebben az időszakban úgy véli, hogy százezer példányban nyomták ki egyedül Párizsban –;jobban tesszük-e, ha a szövegek *gesztusaira* fókuszálunk a konkrét tartalmak helyett? Természetesen nem az a kérdés, hogy Artaud ténylegesen színlelt, és csupán „megjátszotta" az őrületet, hanem az, hogy ezek a szövegek vajon hozzájárulhatnak-e a teoretikus Artaud jobb megértéséhez.

Artaud leveleiben egy szubjektum széthullásának stációival találkozunk; a szövegekből őrült beszéd bontakozik ki, amely azonban nem nélkülözi a rendszert. Privát ontológiájának vannak ugyanis hangsúlyos és visszatérő elemei, amelyeket hol önmagában idéz fel és mantraszerűen ismételget, vagy olykor kapcsolatba hoz egyéb elképzeléseivel is. Az egyik ilyen motívum az aszketizmus, amelynek döntő jelentősége van az üdvösség szempontjából, és amelyet ugyanakkor csak úgy lehet elviselni, ha közben az ember különféle drogokkal erősíti meg a lelkét: „A gonosz és a démonok elűzéséhez rendes táplálkozásra van szükség, megfelelő mennyiségű nikotinra, és bizonyos ideig nagy dózisban heroint kell juttatni a visszataszító aljassággal megfertőzött, a rossz, a nélkülözés, a szorongatás, a sérülés mindenféle okkult módja, és az ártó kezelés által éltető érzékenységében a szélsőségekig megsebzett szervezetbe." (31.) Az idézett mondat azért is árulkodó, mert a lélek szélsőséges sebzettségét barokkos körmondatban, egészségtől csillogó grammatikával alkotja meg. A hátszövegen szereplő sorok – „mert az egész nyelvet fel akartam forgatni bennük [= a levelekben]" – óriási ambíciókról tanúskodnak, miközben – habár a levelek olykor félelmetes sűrűséget és mélységeket érnek el – kétséges, hogy Artaud itt valóban új nyelvet alkotott-e, és ennyiben az is, hogy valóban őrült*ként* beszél-e a levelekben.

Az aszketizmus azért is bonyolult jelenség Artaud-nál, mert habár a lélek üdvössége kifejezetten a test ellenében érhető el, ez mégsem vezet, vagy legalábbis nem mindig vezet a test tagadásához. Így például a táplálkozás megőrzi kiemelt jelentőségét, miközben az Én éhségét egy világ fogja megszenvedni: „Ha nem jutok normális táplálékhoz, Önök mindannyian egyre rosszabbul lesznek majd, mert az erő, amit arra fordítok, hogy megtartsam Önöket az életben, elenyészik, már most egyre csak enyészik." (61.) Ehhez kapcsolódik az a tragikomikus állhatatosság, amellyel Artaud 300 gramm kenyérért fohászkodik édesanyjához. Ennél is fontosabb, hogy Artaud – habár helyenként a manicheizmussal szemben foglal állást, és magát előszeretettel nevezi hívő kereszténynek – a testet határozottan a Gonosz birodalmának tekinti. „Aki a testet szereti, az valójában holttesteket zabál, a test pedig egy izzadó és bűzölgő valami." (58.) A testi önmegtartóztatásnak – elsősorban a szexuális önmegtartóztatásnak – tehát üdvtörténeti jelentősége van. A test mindig valamilyen nemmel rendelkezik; ezt a nemet kell elpusztítani, hogy visszajussunk a Paradicsom androgünitásához: „mert Isten Apokalipszise sajnos addig nem születhet meg, amíg a Gonosz végleg fel nem éli a lopott fényt." (43.) (Nem véletlen tehát, hogy éppen a kasztrált Pierre Abélard játszik oly fontos szerepet Artaud számára.)

Az aszketizmus programjának van egy, az őrültségtől teljesen függetlenül is értelmezhető vetülete, amelyet nagyjából Schopenhauer ezzel kapcsolatos elképzeléseihez köthetünk. Nehéz tehát megmondani, hol is kezdődik pontosan a téboly Artaud szövegeiben; az mindenesetre kétségtelen, hogy Artaud jóval tovább megy a schopenhaueri érveknél. Például: „Antonin Artaud teste az a test, amelyet Isten kiválasztott, hogy belé alászálljon, amikor majd ő maga az eredendő bűntől és fogyatékosságtól megtisztított testté válik, hogy Antonin Artaud

halála után végleg kiirtsa az Emberek Bűnét, amely teljes egészében ebben a testben gyűlt össze." (33.) A mondat többszörösen skizofrén testtapasztalatával hívja fel magára a figyelmet: Isten emberré válása mellett az ember is (legalább) két részre hull, és ezek az egymásra utalt részek aztán az egész történelmen keresztülvonuló, vad kergetőzésbe kezdenek. Az aszketizmus talán nem is egyéb Artaud számára, mint menekülés a test idegenségétől, visszavonulási kísérlet abba a kasztrációs zónába, ahol sem apák, sem fiúk nem léteznek, tehát ahol az Emberek Bűne sem létezhet többé.

Az itt felsejlő bizarr testelmélet összefügg egy másik, szintúgy visszatérő problémával is: a *Doppelgänger*rel. A hasonmással kapcsolatos ősélményéről Artaud Latrémolière doktornak küldött levelében ad hírt: „Mindenki látta, hogy Antonin Artaud holttestét elszállítják a ville-évrard-i klinikáról, de a csoda az, hogy ezután a bűntett után a Világ tovább haladt, és hogy valaki más Antonin Artaud helyére lépett, és követte őt fájdalmaiban. Ahogyan azt csütörtök este Isten elárulta Önnek, ezt a valakit Antonin Nalpasnak hívják." (44.) A.A. halálával tehát korántsem érnek véget A.A. fájdalmai, ugyanis valaki nyomban a helyére lép, hogy tovább viselje azokat. A.A.-ból csupán egy szellem marad meg: „tudom, távol vagyok, heteken át saját létezésemnek nyomában járok, akár egy holt egy élő nyomában, aki viszont már nem én vagyok, aki magához hív, de akihez be nem léphetek." (69.)

Az egót érintő paranoia aztán ismételten kozmikus méreteket ölt: „számomra az élő emberek már csak kísértetek, egy másiknak a kísértetei, a Másiknak, aki többé nincs jelen", illetve ezekről a kísértetekről az is kiderül, hogy mifélék valójában: „semmi egyéb nincsen, csak testek, amelyek démonok lakóhelyei." (56–57.)

A magyar kiadás színvonalát (Darida Veronika kitűnő előszava és Szabó Marcell szép fordítása mellett) a kötet zárlataként működő „Zárójelentés" emeli. Artaud két, darabjaira hulló, ugyanakkor brutális erejű prózaversben jut el saját tébolya és a lét fájdalma közötti szintézisig. A második költeményt az emberi arcnak szenteli: „Az emberi arc üres erő, egy halott mező. Jól ismert követelése egy formának, amely sohasem felelt meg a testnek, más akart lenni, mint a test." (108.) Jól látható, milyen sokféle ösztönzést lehet meríteni ebből a gondolatból. Artaud itt jut el a test/lélek probléma végső dialektikájához – mindez egyúttal a testreprezentáció új korszakát is meghirdeti: a kegyetlenség színházát, amelyben a kegyetlenség nem erőszakot jelent, hanem annak a létnek a gyötrelmét, amelynek mindannyian csak álarcai lehetünk.

(Válogatta, szerkesztette, a bevezetőt írta: Darida Veronika. Fordította: Szabó Marcell.)

Bartók Imre

VÁRALJAI ANNA

Ember a tűz mellett

KACZIÁNY ÖDÖN SZEGEDI ÉVEIRŐL

A Magyar Nemzeti Galéria Adattára 160 oldalas, kiadatlan kéziratot őriz, melynek szerzője Kacziány Ödön[1]. A visszaemlékezések első oldalán az író megemlíti, hogy munkáját kiadásra szánja, a kézirat kiadására azonban máig nem került sor. Memoárjának XIV. fejezete, egy húsz oldal terjedelmű szövegrész Szegeden töltött tizenhárom évével foglalkozik[2]. Ebben leírja az árvíz utáni város társadalmi, irodalmi, színházi életét, érintve benne saját itteni működését is. Szeged művészeti életének alakulásában Kacziány Ödön működése kikerülhetetlenül fontos: a szegedi Móra Ferenc Múzeum 58 darab olajfestményét őrzi[3], ő festette az Evangélikus templom Krisztust ábrázoló oltárképét, segédkezett az egykor a mai Dóm helyén álló Demeter templom freskóinak elkészítésében, és az ő alkotása a szegedi Nagyállomás frissen felújított pannója is.

Kacziány 1852-ben születette Marosvásárhely egyik kis házacskájában, és gyermekkorát a Bach-korszak magyar hivatalnokainak nyomorúságos sorsa határozta meg. Miként visszaemlékezéseiben megjegyzi: első képzőművészeti benyomásait „komor kolozsvári házuk bolthajtásos falain függő szigorú vallásreformátorokat és a hazai történelem eseményeit ábrázoló, néhány élettelen olaj- és kőnyomaton”[4] valamint teológus nagyatyján keresztül szerezte. Az akadémikus szakmai felkészültség alapvető követelményeit, a „honi rajztanárképzőben”, majd külföldön: Münchenben, Bécsben, Párizsban és Rómában sajátította el. Szegedre 1880-ban került, ahol a helyi főreáliskola megüresedett rajztanári állását foglalta el. Ekkorra már, elsősorban mint romantikus tájképek festője, Budapesten hírnevet szerzett magának, 1879-ben készített Ősi kastély című művéhez hasonló progresszív művei miatt azonban borzongással vegyes távolságtartást váltott ki kortársaiból. Nem is festői módszere, vagy éppen dekadens témái keltettek feltűnést, hanem különös világképe, sajátos vallási nézetei, újító szelleme ijesztette el a közönséget. Növelte a talányt és siettette beskatulyázását pásztortüzet, égő várat megjelenítő képeinek sorozata, melyek következetesen visszatérő motívumai miatt akár programfestőnek is nevezhető.[5] Ez az inkább szecessziós-dekadens, mintsem romantikus lelkű festő az 1879-es árvíz utáni felbolydult, rossz kedélyű, bizonytalan jövőjű városba csöppent. A katasztrofális helyzetben „a ma és holnap gondja, mint fojtogató li-

---

[1] Magyar Nemzeti Galéria magyar művészeti adat és ereklyetára, 3775 számú dokumentum. Kacziány Ödön emlékei és iratai 1–159 gépelt oldalon.

[2] A kézirat XIV. Szegeddel foglalkozó fejezetét a Tiszatáj Online teljes terjedelmében, részletekben leközli.

[3] Ltsz.: 754–812. /1942.

[4] Szelesi Zoltán, Adatok Szeged 19. századi képzőművészetéhez. In.: A Móra Ferenc Múzeum évkönyve, 1957, (Szeged, 1957) 18.

[5] Lyka Károly: A víziók festője (Kacziány Ödön). 1933., 2–3. sz., 23–24. p.

dércnyomás ült az emberek gondolatán. Panasz, siránkozás, a jövőtöli félelem hallatszott mindenfelé." Írja visszaemlékezéseiben.

A város vezetői, Tisza Lajos királybiztos, valamint a királybizottság műszaki osztályának élén álló Lechner Lajos[6] és barátaik minden délután összegyűltek az Oroszlán Kávéházban, hogy rekonstrukciós terveiket megvitassák,[7] Munkájukba az idegen, érzékeny lelkű értelmiségit is hamar bevonták, és már 1881 januárjában jótékony célt szolgáló előadás terve merült fel, melynek lebonyolításával őt bízták meg. Lechner koncepciója alapján élőképek megvalósításába fogtak oly módon, hogy a város szépségeit és Barabás Miklós életképét, A menyasszony érkezését albumszerűen koreografált élőképben mutatták be. A bemutatóhoz szükséges díszleteket Kacziány Ödön festette meg, valamint korában egyedülálló módon, egy bádogos műhelyében két méter széles reflektort készített gázlángokkal, melynek fényében az általa beállított alakok a korabeli feljegyzések szerint rendkívülien hatottak. Az akkori sajtó véleménye szerint az élőkép rendkívüli horderővel bírt. A színpadvilágítás az előadás alatt végig tökéletesen stabilnak, a kosztümök pedig olyan valódinak tűntek, akár nappali fényben. Kacziány színházi működése, fénytechnikai újításai éppen úgy a fényt helyezik látványterveinek középpontjába, akárcsak festményei esetében. A fény a szellem kifejeződése is, a mindent megvilágító értelem fényéé, mely mint a „világ világossága" testesül meg egyházi megrendelésre készített képein. Az árvíz romba döntötte a szegedi evangélikus templomot, ennek helyén 1880-ban új, neoromán stílusú épületet emeltek. A lelkész megbízásából a következő évben Kacziány elkészítette megrendítő oltárképét, Krisztus az olajfák hegyén címmel. Ezen Krisztus, mint akinek teste a fényből született, sugárzóan világító fénycsóvában térdepel, de a testét övező világosságon kívül minden csupa sötétség.[8] Éppen, mint a modern színpadi világításnál, éppen csak az látszik, ami lényeges és a legfontosabb; a szereplő. Az „ajándék árban" festett kép Krisztusa nagyon hasonló Munkácsy ugyanezen évben festett Krisztus Pilátus előtt című művének Krisztusához. Annak hátrasimított haja, feldúlt, mégis sima arcvonásai, és a hófehér bőr alól sugárzó túlvilági fény arról tanúskodik, hogy Kacziány már ismerte, és sajátos hitéhez legmegfelelőbbnek tartotta a kortárs remekművet. A közismerten spiritiszta festő erkölcsi tanait a kereszténységre alapozta, Jézus Krisztust és az evangéliumot hitte, hozzátéve, hogy ami tévedés van benne, az mind emberi származású. Úgy vélte, a tanítást, amelyet Mózes kezdett, Jézus folytatta és a spiritizmus fogja befejezni, egy új, szellemibb korszakba vezetve az embert. [9]

Habitusa, jelleme alkalmassá tette arra, hogy "megnemértettsége" mosolytalan karakterré formálja a szegedi társaságban, különösen, ha "divatos" művészekkel hozta össze a sors.

Legjobb barátja a Szegedi Napló munkatársa, az akkor már ismert költő, Mikszáth Kálmán „utódja", Pósa Lajos volt. A szintén érzékeny Pósa, aki ekkoriban kezdte írni első gyermekverseit, igazi szellemi társa lett, és a két, anyagi nehézségekkel küzdő művész kölcsönösen inspirálta, bátorította egymást kávéházi beszélgetései során. A Napló törzsasztala a Hun-

---

[6] Az Andrássy út építtetője, Lechner Ödön bátyja.

[7] Az Oroszlán híres korabeli kávéház volt, az épület ma is áll a *Klauzál tér 4.* szám alatt. Részletes történetét lásd*:* Péter László: Tömörkény szülei. EPA.OSZK pdf

[8] Kacziáyn ecsetkezeléséről lásd: Nyugat, 1911 15. szám

[9] A Magyar Spiritiszta Egylet 1871-ben alakult, s működésének első korszaka Grünhut Adolf (†1906) nevéhez fűződik. Ekkoriban alakult meg a Szellembúvárok Pesti Egylete s indult újságja, az Égi Világosság.

gáriában volt, ahol minden vasárnap együtt ebédeltek a lap szerzői, Kacziány visszaemlékezéseiből pedig kiderül az is, hogy Mikszáth ezeken a Hungária-beli vasárnapokon írta híres, később könyv alakban is megjelenő tárcáit. Maga Kacziány is tehetséges író volt, több cikke jelent meg a Szegedi Naplóban, de pesti lapokba is rendszeresen küldött írásokat.

A kultúrtanácsos megbízásából szegedi tartózkodásának első évében megfestette az idős Tóth János piarista tanár arcképét a város részére. A profilportré azonban nagy felháborodást váltott ki, ugyanis a frontális beállításhoz szokott városatyák kifogásolták, hogy a festő csupán egy szemet festett az aggastyánnak. Nehezen birkózott meg az alacsony ízlésű és műértelmű közönség számára festett női és férfi portrékkal is, ám megélhetését ezekben az első szegedi években csak ezekből a bérmunkákból tudta fenntartani. A kényszerű kompromisszumok ellenére ezek a képei is őrzik azt a mélytüzű, szellemtől áthatott festésmódot, mint oltárképének Krisztusa. Egy Kacziány kép tulajdonosa elmesélte, milyen megrendítő élmény pipázó dédapja képét látnia a falon; „mintha az elmúlt évszázad ködén, és a pipafüstön keresztül nézne rám, a szemei pedig öröktől ismerősek, mintha az én szemeim lennének." Ezek a tiszta tekintetű, humánus portrék, ezek a rendkívül szűk térbe szorított élettörténések, mind úgy lobognak, mint a pásztortüzes képek máglyái, mintha nem húnyhatna ki belőlük az élet.

A tűz 1885-ben ismét bélyeget nyomott Kacziány művészetére. A szegedi Színházban egy áprilisi délutánon tűz ütött ki, és porig égette az épületet. A festő érzékletesen leírja az ötvenhatvan méter magasan lobogó, izzó lángtengert, mely a fehértől a sötétvörösig, mindenféle színben játszott. „Mint pokoli manók táncoltak a lángnyelvek sziporkázva, pattogva égett a gazdag anyag. Még a késő esti órákban is, mint izzó kráterből tört ki a féktelen elem…" Megemlíti, amint a színtársulat tagjai, kiknek esedékes fizetését másnap kellett volna kapni, milyen némán, kétségbeesetten álldogáltak a tűz körül, „milyen meghatóan búcsúzott az oszló színtársulat a leégett színháztól." Ez a jelenet, az égig csapó lángnyelvek körül álldogáló emberek, élete végéig festészetének visszatérő témájává vált.

A leégett színházat a színügyi bizottság felépíteni javasolta. Ekkor váratlanul tudomást szereztek róla a szegediek, hogy lehetőség van a tűz martalékává vált bécsi Stadtheater sértetlenül megmaradt díszleteinek kedvező áron való megvételére. Kacziány Ödön a városi főmérnökkel Bécsbe utazott, és nyélbe ütötte az üzletet. Függönyök, körfüggönyök, szufiták, takarólábak és 513 különféle díszletelem kerül így a szegedi Városi Színház tulajdonába, melynek apropóján Kacziányt állandó díszletfestőnek szerződtették. A festő a reáliskola díszteremben hamarosan 9 méter magas, 12 méter széles magyaros díszleteket festett az újonnan átadott színház számára. [10]A díszletek művészi kivitelű munkájáról elismeréssel szóltak a napilapok, szeptember utolsó hetében pedig soha nem látott ostrom alá vették a szegediek a színház jegypénztárát. A díszletfestés mellett rajztanári állását sem hanyagolta el. Olyan tanítványokat nevelt, mint Tóth Molnár Ferenc, Zombory Lajos, Endre Béla, és Polczner Jenő.

1891 októberében Munkácsy két napot töltött városunkban, mely után ihletadó benyomásokkal tért vissza Franciaországba, hogy megfesse Honfoglalás című képét. Művéhez személyes szegedi tapasztalatai és az itteni paraszttípusokról készített fényképeken kívül felhasználta azokat a rajzokat is, melyeket Kacziány Ödön készített neki, a helyi múzeumban lévő honfoglaláskori sírleletekről és néhány bennszülött alsóvárosi földműves emberről. Ugyanebben az évben egy érdekes kiállítást is szervezett a helyi műgyűjtő-családok képeiből.

---

[10] Szegedi állami főreáliskola értesítvénye az 1894–95-ik tanévről. Szeged, 1895. 149.;

Jókai e kiállításon az alábbi beszédet mondotta[11]: „Tisztelt Hölgyeim és Uraim! A Szegedi Nőiparegylet megbízott azzal, hogy a Nőipar javára rendezett képtárlatot nyissam meg. Azt hiszem, hogy nem a véletlen találkozása ez a momentum, hogy a művészet nyújt testvérkezet az iparnak. Más nemzeteknél is, ahol a művészet és az ipar kifejlődött, együtt működik a festő paléta, a szövőszék és a gyalupad. Nálunk magyaroknál még inkább tanácsolva van az együttműködés, ahol hazai ipart csak a nemzetes felfogás, az eredeti motívumok felhasználása fogja képessé tenni az idegennel. Ezért üdvözlöm ez alkalomból a jelen kiállításon résztvevő művészeket és műpártolókat, ezen kiállítást rendező Kacziány Ödönt, a Nőegyletet és különösen a közönséget, melynek pártolása vezeti sikerre és juttatja kívánt célhoz annak kitűnőit. Az ég áldása kísérje együttes törekvésöket."

Ekkoriban a Szegeden lakó Gárdonyi Gézával is megismerkedett, az író nagy hatást gyakorolt rá, barátok lettek. A baráti beszélgetések megihlették, és elkezdte festeni Eger vár ostroma című képét, melyhez képes levelezőlapokat, régi várfalakat ábrázoló képeslapokat kap az időközben Aradra költözött írótól.[12]

A csatajelenet mellet még ebben az évben három nagyobb kompozíciót is festett: Krisztus sírbatételét, Júdást a keresztek előtt, valamint a Vita longa ars brevis címűt.

Kacziány e termékeny időszak után két évvel (1893) már nem volt Szegeden, visszatért a fővárosba, hogy belekezdjen a Keleti pályaudvar Than Mór és Lotz Károly által festett freskóinak renoválásába, tisztításába. A munkát olyfokú szakértelemmel végezte el, hogy 1902-ben Láng Lajos kereskedelmi miniszter felkérte, térjen vissza Szegedre, és a frissen felújított vasútállomás épületébe készítsen freskó díszítést.[13] A festő a freskókon kívül egy 250 cm átmérőjű vászonra festett olajképet is készített műtermében, melyet az első osztályú váróterem éttermében erősítettek fel. Az étteremhez megfelelő témát, egy mitológiai jelenetet, Bacchus ünnepséget festett. A félmeztelenül táncoló papnő körül zenészek, ivó és táncoló attikaiak ünnepelnek Dionüszosz tiszteletére. A téma megjelenítése nem egyedülálló a korban: Vastag György Bacchus ciklussal díszítette az Operaház falait, 1881-ben Benczúr is készített egy bacchánsnőket ábrázoló művet, és Színyei kavargó bacchanáliája is ebbe a típusba tartozik. A nőalakok megformálásán érződik Lotz Károly Vigadó étterembeli freskóinak hatása, melyről Kacziány megjegyezte, hogy életében az első freskó volt, melyet közelről látott. Az első osztály várótermét a Keleti pályaudvaréhoz hasonlóan a vasút allegóriája díszítette. Leírásokban fennmaradt, hogy a vasút mitológiai alakok formájában volt megjelenítve gomolygó füstfelhő, tűznyalábok között, valamint a Tűz és a Víz allegóriái vasúti kézikocsin robogva, nyomukban bőségszaru hevert, a kereskedelmet jelképező alakkal, Mercuriussal. A másodosztály várótermében, gyermekfrízek és fesztonok között a bányászat, a kereskedelem, a művészet és a földművelés allegóriái állottak. Kacziány tehát egy ciklust festett az állomás részére, melyből azonban mára csupán a Bacchus ünnepség maradt fenn. A korabeli sajtó azonban tudatja, hogy a képek ünnepélyes átadása után a festőt úgy köszöntötték fel, mint „ragyogó színezetű, életteljes művek alkotóját."

Az állomás díszítését követően 1904-ben még rövid ideig a vásárhelyi művészek között tartózkodott, majd többé nem tért vissza Szegedre.

---

[11] Szegedi Napló 1891. 93. sz.

[12] Török jelmezeket a Nemzeti Színháztól kapott kölcsön, míg megfestette képét. Csak az 1912–13-as őszi/téli tárlaton állították ki.

[13] Tóth Attila: Szeged szobrászati alkotásai és murális alkotásai. 340.

Halálát követően tíz évvel, 1940 tavaszán a Kacziány-család több mint ötven képét (köztük a művész festővé lett leányának, Adrienne-nek a portréját) a helyi közgyűjteménynek adományozta. Ezek többnyire a szegedi kötődésű alkotások. A „Boszorkánysziget a Tiszánál", „A szegedi vár 1823-ban", „Az épülő Szeged", „Hídépítés a Tiszán" mind a Móra Múzeumban őrzött különleges érzékenységű festmények.

Életművét, spiritiszta szemléletét sírverse híven tükrözi:

„A létnek végét nem jelenti
E röggel takart sír gödör,
Az élet álma elszakadt bár
Ott túlnan van az ébredés!"

KACZIÁNY ÖDÖN: VÁRAKOZÓ HALÁL

Világhirü tüneményes, látványos bohóság **e szinpadon tizedszer.**

SZINHÁZ SZEGEDEN.

ÁROSH

Idény-bérlet X. szünet. **Havi-bérlet szünet.**

Csütörtök, 1887. évi február 24-én

itt tizedszer adatik:

AZ ÖRDÖG PIRULÁI.

Tüneményes bohózat 3 szakaszban, 15 képben, énekekkel, tánczokkal. Irták: Ferdinand Laloné, Anicet Bourgeois és Laurent. Franczióból fordította: Fáy J. Béla. Zenéjét irták: Offenbach Adolf, Grot Viktor, Ceri Amade. Hangszerelte: Jakobi.

A tüneményeket vezető gépezetek, uj diszletek, kasirozások, és jellemöltözetek a budapesti népszinház mintái szerint készültek.

1-ső kép: **A bűvös patika.** 2-ik kép: **Az erkélyes kolostor.** 3-ik kép: **A csalfa utmutató.** 4-ik kép: **A boszorkány barlangja.** 5-ik kép: **A kut tündér lakója.** 6-ik kép: **A gyermekek birodalma.** 7-ik kép: **Az 1100 éves boszorkány.** 8-ik kép: **Az elégano bűzsák.** 12-ik kép: **Bohóság tündérbirodalma.** 13-ik kép: **A kettévágott patikárus.** 14-ik kép: **Megifjulás.** 15-ik kép: **Bachanália.**

Személyek:

Albert, ifju francia festő . Kükemezey Vilma
Magloire, inasa . . . . Tollagi.
Sylinez, spanyol herczeg . Avlorá.
Seringainos, gyógyszerész . Szabó A.
Isabella, leánya . . . . Margó Zelma.
Babilas, gyógyszerész-inas . Sz. Németh.
Rodriguez, az alguazilok vezére . . . . . Lovássi.
Vásárlók, inasok, nép, pierróttok, columbinák, bachusok, ámorok, boszorkányok, őrök, lakodalmas nép, vasuti gépészek, bohóság, alattvalók, pincérek, hordárok, alguazilok, bolondok, bachantinák, vasuti utasok, betegek, hordárok, asszonyok, gyerekek, diákok és állatok. Történik: Madridban.

Bohóság istennője . . . . Fratta Vilma.
Sára, 1100 esztendős boszorkány . . . . . Gondáné.
Oribal, szolgálója . . . . Radó Berta.
Korosmárosné . . . . . Homoki Anna.
Korosmáros . . . . . Tamási.
Marcselina, szobaleány . . Alberti Sarolta.
Bigaró, borbély . . . . Egri.

Ifju boszorkány . . . . Somogyi Nelli.
Vogadóné . . . . . Mikei Irma.
Korosmárosné a törpék honából . . . . . Tamási Mariska.
Bernadillo, a bolondok házának igazgatója . . . Takács.
Gnóm . . . . . Parányi.
Bachansok királynéja . . Tóvári Anna.

A darabban előforduló tünemények:

1. *A bűvös pirulák készitése.* 2. *A villagány pulykává változik.* 3. *A csodamosóárba fulladás.* 4. *Az ujdivatu orr.* 5. *A korcsmacsigár, mely megelevenedik.* 6. *A repülő ház erkélye.* 7. *A kocsivá változó asztal.* 8. *Az árdjegyző utmutató.* 9. *A rózsalugassá változó sziklarom.* 10. *A boszorkány konyhája.* 11. *Repül a boszorkány.* 12. *A gyertya ujvére.* 13. *A halál mint vendég.* 14. *A szék elmélkedése.* 15. *Az átváltozó korcsma.* 16. *A bűvös lámpa.* 17. *Az ugró lóczu.* 18. *A kut titka.* 19. *A fonhetlen kordczik.* 20. *A szekrétbla kalitba lesz.* 21. *Az élő gorilla-majom arczképe.* 22. *A felfordult kórház.* 23. *A Csillag Anna pomádája.* 24. *A boszorkány kivadult.* 25. *Ott felejti a fejét.* 26. *Egyik szétbuli, a másik fulhos ragad.* 27. *Egy holt ember megelevenitése.* 28. *A bűvös teritett asztal.* 29. *Mind pongyolában.* 30. *A bélfali vágott ember.* 31. *A felhőből leszálló orr.* 32. *Hernyóból lepke.* 33. *Az 1100 éves boszorkány megifjodása.* 34. *Az Olymp lakói.*

Az első felvonásban: **„Nagyfejű törpék tánczat“** négy leányka, négy fiu, a **„Furosa keringető tánczát“** 8 leány járja.
A 2-ik felvonásban **„Kéményseprők tánczát“** járja 12 fiu. A 15-ik képben: **Bachanalia,** előadja az összes személyzet.

A csoportozatokban, menetekben, énekek és tánczokban 120 fiu és leányka működik közre.

Helyárak:

Páholy a földszinten v. I. emeleten 5 frt — kr.
Páholy a II. emeleten . . . . 3 frt 50 kr.
Páholysék a dispáholyban . . 1 frt 50 kr.
Zsöllye . . . . . 1 frt 20 kr.
Körszék az 1. 2. 3. 4. és 5. sorban 1 frt — kr.
Körszék a 6-ik sortól végig . . . — frt 80 kr.

Zártszék 1. sorban, a földszinten — frt 70 kr.
Zártszék a többi sorban, „ — frt 60 kr.
Erkély (II. em.) első sorban . . — frt 70 kr.
Erkély (II. em.) a többi sorban . — frt 60 kr.
III. em. zártszék első sorban . . — frt 50 kr.
III. em. zártszék a többi sorban — frt 40 kr.

Karzati ülés (a IV. emeleten) . . — frt 30 kr.
Földszinti vagy a II. em. állóhely — frt 40 kr.
III. emeleti álló . . . . . — frt 30 kr.
Karzati álló (a IV. emeleten) . . — frt 20 kr.
Deák- és katonajegy a földszinti vagy II. em. állóra . . . — frt 30 kr.

A rendes körszékülőseken kívül páholy ülések adatnak ki, ugyanazon árban, mint a körszékek, földszinti és I-ső emeleti páholyban 1 frt, másodemeleti páholyban 80 kr.

Jegyek válthatók a nappali pénztárnál (Vörösmarty-utcza) d. e. 9—12 óráig, d. u. 2—5 óráig.

Árkedvezmény-jegyek a mai előadásra d. e. 11 órától válthatók.

Az esteli pénztár nyitva van 6—9 óráig. **Kezdete 7, vége 10 óra után.**

Holnap ugyanezen előadás.

Legközelebbi előadásra kitüzetett, itt először: **SZÉCHI MÁRIA,** uj szinmü Dóczi Lajostól.

141-ik előadás. (Bélyegtalány.) Nyomatott Bába Sándor könyvnyomdájában Szegeden.

Arcai Gank [illegible]

Ára: 500 Ft
Előfizetőknek: 400 Ft

Elindult a Tiszatáj online változata

tiszatajonline.hu

IRODALOM MŰVÉSZET KULTÚRA
tiszatájonline.hu

Keresés: Keresés
Név: Regisztrálás >>>
Jelszó: Bejelentkezés

IRODALOM SZÍNHÁZ KÉPZŐMŰVÉSZET FILM ZENE TISZATÁJ SZEGEDI EGYETEM FÓRUM

Szekrénymesék

2012.07.17 - tiszatáj
SILVIU PURCARETE: A VIHAR
A gyulai Shakespeare Fesztivál idén A vihar című drámát választotta főtémául. Színpadi drámaként – mert a hagyományokhoz híven a mű táncos és zenei feldolgozásban is látható volt – több társulat mutatta be a darabot [...]
>>>

7 6 5 4 3 2 1

IRODALOM

Háború szerelem idején

2012.07.19 - tiszatáj

DRAGO JANČAR: A NÉVTELEN FA
A második világháború akkora élmény volt a világ jó részén, hogy azóta mindent ahhoz szokás mérni, és nélküle már az irodalmat sem lehet elképzelni. Különösen nem az európait. A feldolgozás bőséges és jelentős, gondoljunk csak a közismert toposzokra [...]
>>>

Marko Pogačar versei

2012.07.19 - tiszatáj
Szeretlek Vaszilij Kandinszkij,
mert szép vagy, ha
hülyeségeket is beszélsz.

Ahogy fog a rókában,
ahogy bennünk a kétely,
úgy a tárgy a tárgyban,
oly sajátosan.
[...]
>>>

Egy magyar regényről

2012.07.18 - tiszatáj

BARNA DÁVID: EGY MAGYAR REGÉNY
Barna Dávidról keveset tudhat az olvasó, a Libri Kiadó honlapján mindössze ennyi szerepel: „Barna Dávid 1982-ben született Budapesten. A gimnáziumot szülővárosában végezte, érettségi után Izraelbe költözött [...]
>>>

Antonija Novaković versei

2012.07.18 - tiszatáj
poncius pilátus bemegy a billába és
mosóport és jázmin
illatú öblítőt vesz (és a távolból
a petrova utcából visítást hall az
inkubátorból)
melege van a nejlonharisnyában
várja a szemafort (a fülhallgatóból
hangos le piaf szól)
[...]
>>>

A mintha-lét krónikája

2012.07.15 - tiszatáj

SZÍNHÁZ

„Ja, ha ilyen az opera, akkor én azt szeretem!"

2012.07.19 - tiszatáj

KESSELYÁK GERGELY AZ OPERA JÖVŐJÉRŐL
Kesselyák Gergely a Szegedi Szabadtéri Játékok művészeti vezetője és a Miskolci Bartók+ Operafesztivál igazgatója. Elsősorban karmester, de rendszeresen vállalkozik operák rendezésére is. Már jelentős művészi múlt áll mögötte de még mindig nagyon fiatal. A Parasztbecsület és a Bajazzók próbaidőszakában az operaműfaj megújítási kísérleteiről beszélgettünk vele. [...]
>>>

Szegedi Szabadtéri

Parasztbecsület: "vágyopera" a szegedi Dóm téren

2012.07.17 - tiszatáj
Különlegesen izgalmas előadásnak és élménynek ígérkezik Pietro Mascagni Parasztbecsület című operája, amelyet Kerényi Miklós Gábor állít színpadra a Szegedi Szabadtéri Játékok következő Dóm téri produkciójaként [...]
>>>

Gyulai Várjátékok

Szekrénymesék

2012.07.17 - tiszatáj

SILVIU PURCARETE: A VIHAR
A gyulai Shakespeare Fesztivál idén A vihar című drámát választotta főtémául. Színpadi drámaként – mert a hagyományokhoz híven a mű táncos és zenei feldolgozásban is látható volt – több társulat mutatta be a darabot [...]
>>>

Asszony a fronton

2012.07.16 - tiszatáj

BESZÉLGETÉS BÉRES

PROGRAMOK

07.18 | Nyári TeÁtrium Békéscsabán közel ötven napon át >>>
07.20 | Sok kacagást ígér a peleskei nótárius Szegeden >>>
07.25 | Beláthatatlan – XVII. Minimum Party alkotótábor és szakmai fórum >>>
07.25 | XXV. Bartók kórusverseny: tizenöt országból ezer énekes verseng >>>
07.25 | Campus Fesztivál – Több mint 200 program >>>
07.24 | Edward Powell gitárkoncertje Budapesten >>>
07.24 | Táncestek a Karmelita-udvarban >>>
07.23 | A váci börtönszínházról készült filmet mutat be a Duna televízió >>>
07.21 | Oh, happy day >>>
07.20 | Plen Air '12 – XXII. Nemzetközi Alkotótelep >>>
07.20 | Az indiánok már a Ligetben vannak >>>
07.19 | Több mint negyven előadó a roma művészeti fesztiválon az Akvárium klubban >>>
07.18 | Örkény 100 – Képregénybe foglalt egypercesek a Hadik Kávéházban >>>
07.18 | Örkény hónap a Hadik Házban! >>>
07.18 | I. Nemzetközi FISZ Irodalmi Tábor >>>

EGYPERCEIM

Tengert Szegednek!

Vasgolyó van a fejemben. Ha nem biccentek, jó, nem csattan a koponya falán, nem mozdul, ha a biccentek lehúz.

Tiszavirág kocogtatja az ablakomat, nyomkodja inkább, bebenéz, aztán továbbáll, pusztulni nyílván. Lassan hiszem el, hogy mégis az, tényleg idedobta a folyóról a hirtelen vihar, hogy mégsem egy szitakötővel figyeltük egymást. Semmi magasztos nincs ebben a rovarban, semmi, amivel hírbe hozzák. Hacsak, hogy meghökkentően ronda, hacsak, hogy millónyi meghökkentően ronda rovar egyszerre bolyhos halotti leplet terít a folyóra. Nagy-nagy zabálást csapnak belőlük az alvilági lények.

Tengerszagot érzek megint a durva mediterrán fényben, mintha okkrersárga, frissen köpült vaj olvadna, csordulna a városra, perzselt leander, perzselt pineaszagot a parkban, meg a sziklás strandok elmaradhatatlan szikkadtszar szagát. És a horizontnál látom a karsztot.

Ha mélyen a homokba fúrsz itt, még érzed az elszivárgott Pannon tengert, hogyan szuszog odalenn az agyag satujában, mozdul a perzselt szőllőlevéllel, a tekintet nehezten szűnő hullámatval.

A rem szakaszban ébredek, nehezen nyugszik a pupilla, köröz, köröz, köröz, csak biccenteni nem jó, tapogatok, kotrok a fiókban, öt mililiter nurofen szuszpenzió, málnás vagy epres, a narancsos már elfogyott régen.

Faszkivan, ülök a kertben, zabálnak a szúnyogok fényes nappal, számolom, mennyi van a négyezer karakterig vissza, faszkivan, megégett a paradicsom az ablakban, felpördült mind a levele, csak a képet ne felejtsem beszúratni ide, amin még zöldell a szürt fényben, úgyis gyereket szúrat be mindenki ide a héten, faszkivan, jöhetnének a kóbor macskák végre, amiket az öreglány etet az udvarban, zöld dió,

9 770133 116008 12008

Nemzeti Kulturális Alap